

ჯემალ გამახარია

აფხაზეთის/საქართველო
პოლიტიკური ისტორია

Джемал Гамахария

Политическая история
Абхазии/Грузия

Jemal gamakharia

Political History of
Abkhazia/Georgia

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო
The Suprem Council of Avtonomous Republic of Abkhazia
Верховный Совет Автономной Республики Абхазия

ჯემალ გამახარია
Jemal Gamakharia
Джемал Гамахария

აფხაზეთის/საქართველოს
პოლიტიკური ისტორია
(მოკლე სამეცნიერო ცნობა)

Political History of Abkhazia/Georgia
(Brief sciense information)

Политическая история Абхазии/Грузия
(Краткая научная справка)

თბილისი
2012

UDC(უაკ)32(479.224)+94(479.224)

გ-19

რედაქტორი და გამომცემელი ნანა კვარაცხელია

Editor and publisher Nana Kvaratskhelia

Редактор и издатель Нана Кварацхелия

დიზაინი: გარეკანის პირველ გვერდზე - საქართველოს მეფის ბაგრატ III-ის (978-1014წწ.) ფრესკა X საუკუნის ბედიის ტაძარში. ოკუპანტებმა, რომლებიც აფხაზეთში კულტურული გენოციდის პოლიტიკას აწარმოებენ და ქართული კულტურის ძეგლებს ანადგურებენ, იგი ჩამოფხიკეს „სარესტავრაციო“ სამუშაოების დროს 2010-2011 წლებში. გარეკანის ბოლო გვერდზე - ოკუპანტი „რესტავრატორების“ მიერ შეეთეთრებული ქართული წარწერა (კვადრეტი მარჯვენა მხარეს) XI საუკუნის ილორის წმ. გიორგის ტაძრის კედელზე.

Design: On the Cover – The fresco of the King of Georgia Bagrat the 3rd (978-1014), which was in the temple of Bedia built 10th of century, was scraped off by the occupants by the time of „restoration“ in 2010 and 2011. They therefore are making politic of cultural genocide and destroying of cultural memorials. On the back cover - Georgian Incription (square on the right-hand side) was whitewashed by the occupant „restorations“ which was on the wall of the temple of St. georg built in 11th century.

Дизайн: на лицевой обложке – фреска царя Грузии Баграта III (978-1014 гг.) в Бедийском храме X в. Оккупанты, проводящие в Абхазии политику культурного геноцида и уничтожающие грузинские памятники культуры, соскаблили ее во время „реставрационных“ работ в 2010-2011 годах. На обратной обложке – побеленная оккупантами-„реставраторами“ грузинская надпись (квадрат на правой стороне) на стене Илорского Святогеоргиевского храма XI в.

ინგლისური თარგმანი შეასრულა ქეთევან ჩიგოგიძემ

Translated by Qetevan Chigogidze

Английский перевод Кетевана Чигогидзе

ISBN: 978-9941-0-4819-7

აფხაზეთის/საქართველო პოლიტიკური ისტორია (მოკლე სამეცნიერო ცნობა)

აფხაზეთი არის ავტონომიური რესპუბლიკა საქართველოს შემადგენლობაში, მდებარეობს ქვეყნის ჩრდილო-დასავლეთით მდ. ენგურსა და ფსოუს შორის. ფართობი - 8,7 კვ.კმ, დედაქალაქი — სოხუმი.

* * *

ქართული სახელმწიფოებრიობა, სულ ცოტა, 35 საუკუნოვან ისტორიას ითვლის. ძვ.წ. II ათასწლეულის შუა ხანებიდან არსებული ლეგენდარული კოლხეთის სამეფო მოიცავდა საქართველოს თანამედროვე ტერიტორიის მეტ ნაწილს, მათ შორის ენგურ-ფსოუს მონაკვეთს, რომელსაც შემდგომში აფხაზეთი ეწოდა. იმ პერიოდიდან ქართველებით დასახლებული აფხაზეთის ამჟამინდელი ტერიტორია უწყვეტად შედიოდა სხვადასხვა ეპოქაში არსებული ერთიანი ქართული სახელმწიფოს, რომაელთა და ბიზანტიელთა ბატონობის (ძვ. წ. I — ახ. წ. VIII სს.), აგრეთვე ირანელთა (VI ს.) და არაბთა (VII ს.) შემოსევების პერიოდებში - ცალკეული ქართული პოლიტიკური ერთეულების (ეგრისი, ლაზიკა და სხვ.) შემადგენლობაში.

ძველქართული მატიანე - „ქართლის ცხოვრება“ იწყება ცნობით კავკასიელ ხალხთა ნათესაობისა და მათი ეპონიმების შესახებ. ამ მატიანის მიხედვით, ტერიტორია ლიხის (სურამის) მთებიდან შავ ზღვამდე და მდ. მცირე ხაზარეთამდე (ყუბანი) წილად ხვდა ეგროსს - დასავლელი ქართველების (ეგრების) ეპონიმს. გვიანანტიკური ხანიდან იმჟამინდელი მწერლებისტვის კარგად ცნობილი აფხაზები „ქართლის ცხოვრებაში“ წარმოდგენილი არიან არა უცხო ხალხად, არამედ დასავლელ ქართველთა ორგანულ ნაწილად. ზუსტად იგივე შეხედულება ჰქონდა უკლებლივ ყველა რომაელ თუ ბიზანტიელ ავტორს,

ვინც მსოფლიოს ხალხთა გენეოლოგიაზე წერდა. ისინი იცნობდნენ I-II საუკუნეებიდან წყაროებში მოხსენიებულ აფსილებს და აბაზგებს (რომლებსაც ზოგიერთი ავტორი შეცდომით თანამედროვე აფხაზთა წინაპრებად მიიჩნევს), მაგრამ მსოფლიოს ხალხთა ჩამონათვალში მათ ნაცვლად კოლხებს//ლაზებს//ეგრებს ანუ დასავლელ ქართველებს უთითებდნენ. დასავლეთ საქართველოში, აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიის ჩათვლით, არქეოლოგები ერთიან ქართულ (კოლხურ) კულტურას აფიქსირებენ. აფხაზეთში ავტოქტონური ქართული მოსახლეობის მკვიდრობის შესახებ მეტყველებენ ანტროპოლოგიის, ლინგვისტიკისა და ეთნოლოგიის მონაცემები.

სწორედ დასავლელმა ქართველებმა შექმნეს აფხაზეთის სამეფო დედაქალაქით ქუთაისში (VIII ს. დასასრული — X ს.). ამ სამეფოს მთელი პოლიტიკური და, რაც განსაკუთრებით ნიშანდობლივია, ჩვენამდე მოღწეული მდიდარი კულტურული მემკვიდრეობა არის მხოლოდ ქართული. არაქართული ეთნოსის მოღვანეობის არანაირი კვალი არ ჩანს აფხაზეთის სამეფოს იმ ნაწილშიც კი, რომელსაც აფხაზეთის საერისთავო ეწოდებოდა და ანაკოფიის (თანამედროვე ახალი ათონი) ჩრდილო-დასავლეთით მდებარეობდა. ამ საერისთავოს ფარგლებში, კერძოდ, ბიჭვინთაში იმყოფებოდა VIII-X და XV-XVIII საუკუნეებში ავტოკეფალური (სხვა დროს კი მცხეთას დაქვემდებარებული) დასავლეთ საქართველოს (აფხაზეთის) საკათოლიკოსო კათედრა. ისტორიაში კარგად არის ცნობილი აფხაზეთის კათოლიკოსების ვინაობა — ყველა ქართველი იყო. უფრო მეტიც, ცნობილია აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიის ფარგლებში მცხოვრები აფხაზეთის საკათოლიკოსო გლეხების (XVI-XVII სს.) ასობით გვარი და სახელი, რომელიც ასევე მთლიანად ქართულია.

აფხაზეთის სამეფო წარმოადგენდა იმ ძირითად ბირთვს, რომელმაც კვლავ გააერთიანა საქართველო. ერთიანი სახელმწიფოს სათავეში იდგნენ აფხაზური (დასავლურ ქართული) სამეფო დინასტიის წარმომადგენლები. XI ს. დასაწყისში

ქართულ ენაზე შედგენილი უნიკალური ისტორიული წყაროს “აფხაზ მეფეთა დივანის” მონაცემები ადასტურებენ ამ მეფეთა ეროვნულ კუთვნილებას, მათ ქართველობას. იგივეს ამტკიცებს აფხაზეთის მეფეთა ან მათი სახელით შესრულებული მრავალრიცხოვანი ქართული ეპიგრაფიკული მასალა (არ არსებობს აფსუურ-აფხაზურ ენაზე შესრულებული რაიმე წარწერა). გაერთიანებული საქართველოს ჩრდილო-დასავლეთი საზღვარი XIV ს. შუახანებამდე მაინც ნიკოფსიამდე აღწევდა, რომელსაც (V საუკუნემდე ძველი ლაზიკა ერქვა) და ქ. ტუაფსეს ჩრდილო-დასავლეთით მდებარეობდა. ამ სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალ აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიაზე განვითარების მაღალ დონეს მიაღწია ქართულმა კულტურამ. ამავე დროს, აღნიშნულ რეგიონში არაქართული მოსახლეობის, მათ შორის აფსუების (დღევანდელ აფხაზთა თვითსახელწოდება) პოლიტიკური და კულტურული მოღვაწეობის კვალი არ შემორჩენილა. შეიძლება მხოლოდ ვივარაუდოთ, რომ XIII. მეორე ნახევრიდან მონღოლთა მონოლის შედეგად აფსუები (I საუკუნეში პლინიუს უფროსი ამ ხალხს ასტრახანის ჩრდილოეთით აფიქსირებს აზოხას სახელით), დაიძრნენ რა სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით, შემოვიდნენ საქართველოს უკიდურეს ჩრდილო-დასავლეთ რეგიონებში, მაგრამ ჯერ ვერ მიაღწიეს აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიამდე.

მონღოლთა ასწლოვანი ბატონობის პერიოდში (XIII ს. შუახანებიდან XIV ს. შუახანებამდე) იწყება ერთიანი ქართული სახელმწიფოს დეზინტეგრაციის პროცესი. ჯერ წარმოიშვა იმერეთის სამეფო (აფხაზეთის სამეფოს სამართალმემკვიდრე), რომლის შიგნით დაიწყეს გამოცალკეება სამეგრელოსა და გურიის სამთავროებმა. სამეგრელოს სამთავროს შემადგენლობაში შედიოდა აფხაზეთის საერისთავო, რომელიც მოიცავდა ტერიტორიას ანაკოფიიდან მდ. ბზიფამდე (დაახლოებით, თანამედროვე გუდაუთის რაიონის ტერიტორიას). სახელგანთქმულმა მეფემ გიორგი V ბრწყინვალემ (1313-

1346 წწ.) ქვეყანა მონღოლთა უღლისაგან გაანთავისუფლა და კვლავ გააერთიანა სრულიად საქართველო ნიკოფსიამდე. აფხაზეთის საერისთავო, როგორც სამეგრელოს სამთავროს ნაწილი, ამჯერადაც ერთიანი საქართველოს შემადგენლობაში შედიოდა. გიორგი V ბრწყინვალეს მემკვიდრეებმა, განსაკუთრებით ალექსანდრე I-მა (1412-1443 წწ.), შეინარჩუნეს და განამტკიცეს ქვეყნის ერთიანობა. მის ფარგლებში იყო მოქცეული აფხაზეთის საერისთავო-დღევანდელი გუდაუთის რაიონი. ანაკოფია, ქ. ცხუმი და მათი სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდ. ენგურამდე მდებარე მიწები სამეგრელოს სამთავროს ორგანულ ნაწილს წარმოადგენდნენ, რასაც მოწმობენ მრავალრიცხოვანი ქართული და უცხოური, მათ შორის რუსული წერილობითი თუ კარტოგრაფიული წყაროები. ამ წყაროებიდან შეიძლება გამოვყოთ მასალები ცხუმში//სოხუმში გენუელთა სავაჭრო ფაქტორიის მოღვაწეობის შესახებ (1354-1475 წწ.). ისინი ერთმნიშვნელოვნად ამტკიცებენ, რომ გენუელებს ცხუმში ურთიერთობა ჰქონდათ მხოლოდ სამეგრელოს („ქვემო ივერიის“) მთავრებთან და ადგილობრივ ქართულ მოსახლეობასთან.

XV ს. ბოლოსთვის საქართველოს სახელმწიფო დეფაქტო რამდენიმე სამეფოდ და სამთავროდ დაიშალა. აფხაზეთის საერისთავო, რჩებოდა რა სამეგრელოს სამთავროს შემადგენლობაში, სხვა საერისთავოების მსგავსად, მეტი თავისუფლებისთვის იბრძოდა. XVI ს. შუახანებისთვის აფხაზეთის მფლობელებმა თურქეთისა და მისი გავლენის ქვეშ მყოფი წარმართი (ნაწილობრივ მაჰმადიანი) მთიელების დახმარებით თავიანთი მდგომარეობა განიმტკიცეს. იმ პერიოდში მთიელთა მასობრივმა ჩამოსახლებამ მთლიანად შეცვალა აფხაზეთის საერისთავოს — ანაკოფიიდან მდ. ბზიფამდე მდებარე ტერიტორიის — მოსახლეობის ეთნიკური სურათი. შექმნილ ვითარებაში აფხაზეთის (დასავლეთ საქართველოს) კათოლიკოსი იძულებული გახდა აფხაზეთის საერისთავო დაეტოვებინა და საკათოლიკოსო რეზი-

დენცია ბიჭვინთიდან გელათში გადაეტანა. ფუნქციონირება შეწყვიტეს საერისთავოს ტერიტორიაზე მოქმედმა საკმაოდ მრავალრიცხოვანმა ეკლესიებმა და მონასტრებმა. აფხაზეთის საერისთავოზე სრული კონტროლის აღდგენა სამეგრელოს მთავარმა ლევან II დადიანმა (1611-1657 წწ.) მოახერხა. მანვე საერისთავოს ახალი მოსახლეობა (40 ათას კაცამდე) ქრისტიანულად მონათლა და მათ ეპისკოპოსიც დაუნიშნა.

XVI-XVII საუკუნეებში ქართული სამეფო-სამთავროები, რომლებიც 1555 წლიდან ირანმა (ერგო აღმოსავლეთ საქართველო) და თურქეთმა (ერგო დასავლეთ საქართველო) გადაინანილეს, ამოდ ცდილობდნენ ერთმორწმუნე რუსეთთან მეგობრული, სამფარველო ურთიერთობების დამყარებას. 1638 წ. 12 დეკემბერს რუსეთის მეფემ მიხეილ თევდორეს ძემ მოსკოვში სამეგრელოს ელჩი მიიღო, 1639 წ. ნოემბრიდან 1640 წ. მაისამდე კი სამეგრელოში რუსი ელჩები სტუმრობდნენ. ამ უკანასკნელთა მიერ შედგენილი ანგარიშები (გამოიცა 1888 და 2005 წლებში) აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიაზე არსებული ეთნოპოლიტიკური სიტუაციის მკაფიო სურათს გვიხატავენ. ისინი დამაჯერებლად ამტკიცებენ, რომ XVII ს. შუახანებისთვის სამეგრელოს სამთავროს ეთნიკური საზღვარი, სულ ცოტა, კელასურამდე მაინც აღწევდა (სამეგრელოში მოგზაურობისას, რუსმა ელჩებმა დრანდის საკათედრო ტაძარიც დაათვალიერეს), დადიანების პოლიტიკური ძალაუფლება კი თანამედროვე აფხაზეთის მთელს დანარჩენ ტერიტორიაზეც ვრცელდებოდა (მოსკოვში მყოფი სამეგრელოს ელჩის ინფორმაციით, სამეგრელოსა და მთლიანად დასავლეთ საქართველოს კათოლიკოსი, რომელსაც ლევან II დადიანი ნიშნავდა, ბიჭვინთაში იჯდა). ელჩობის მასალებში არაფერია ნათქვამი აფსუა-აფხაზებზე, თუმცა რუსმა ელჩებმა მოიარეს მთელი სამეგრელო, მათ შორის ამჟამად უკვე აფხაზეთის შემადგენლობაში შემავალი გალის, ოჩამჩირისა და გულრიფშის რაიონები. რუსეთის ხელმწიფე მიხეილ თევდორეს ძე 1639წ. 30 მაისის სიგელში ლევან II დადიანისად-

მი სამეგრელოს, რომელიც მაშინ აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიასაც მოიცავდა, ივერიის ქვეყანას უწოდებდა. საპასუხო სიგელში (1640წ. 15 მაისი) ლევან II დადიანი რუსეთის ხელმწიფეს აცნობებდა, რომ ის იმყოფება „ივერიის ქვეყნის სამეგრელოს მხარეში“. ამრიგად, აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორია რუსეთმა პირველად ოფიციალურად გაიცნო როგორც ივერიის ქვეყნის ნაწილი.

XVII ს. 70-იანი წლების დასაწყისამდე ცხუმთან ახლოს ფუნქციონირებდა სამეგრელოს მთავრების მიერ აგებული საფორტიფიკაციო ნაგებობა — ე.წ. კელასურის კედელი. ის აღნიშნულია XVII ს. პირველ ნახევარში სამეგრელოში მოღვაწე კათოლიკე მისიონერების არქ. ლამბერტისა და ქრისტ. კასტელის მიერ შედგენილ რუკებზე შემდეგი წარწერით: „60 ათასი ნაბიჯის კედელი აბაზთა თავდასხმების შესაჩერებლად“. XVI-XVII საუკუნეებში აფხაზეთში დამკვიდრებული აფსუა-აბაზები (როგორც აფხაზეთში მცხოვრებთ, ქართველები მათ აფხაზებს უწოდებდნენ) შარვაშიძეების ხელმძღვანელობით ნამდვილად ესხმოდნენ თავს სამეგრელოს, ცდილობდნენ რა საერისთავოს საზღვრების გაფართოებას და მთავრის ძალაუფლებისაგან განთავისუფლებას. იმავდროულად, აფხაზეთის მფლობელები საკუთარ თავს საქართველოს სახელმწიფოს მიაკუთვნებდნენ და ქართველ მეფეებს უსიტყვოდ ემორჩილებოდნენ. მაგალითად, 1661 წელს, როდესაც აღმოსავლეთ საქართველოს მეფემ ვახტანგ V (შახნავაზი) დროებით ქვეყნის დასავლეთი ნაწილიც დაიქვემდებარა, აფხაზეთის მფლობელებმა სრული მორჩილება გამოუცხადეს მეფეს, ამ უკანასკნელის ბრძანებით, ასევე — სამეგრელოს მთავარს.

შემდგომ წლებში ვითარება ქვეყანაში შეიცვალა. თურქეთისა და ირანის მიერ გაყოფილი საქართველოს გაერთიანება ვერ მოხერხდა, გამწვავდა ძირითადად გარედან ინსპირირებული შიდაომები. სამეგრელოს ძვირად დაუჯდა რუსი ელჩების მიღება, აგრეთვე თურქების წინააღმდეგ მებრძოლი

რუსი კაზაკებისთვის პერიოდულად დახმარების აღმოჩენა. ცდილობდა რა სამეგრელოს იზოლირებას რუსეთისაგან, თურქეთმა გააქტიურა მასზე თავისი მოკავშირე მთიელების თავდასხმები. დადიანებთან დაპირისპირებაში შერვაშიძეებიც მთიელებს ეყრდნობოდნენ. XVII ს. 80-იანი წლების დასაწყისში სამეგრელოს სამთავრო ტახტისთვის გაჩაღებულ ბრძოლაში ჩართულმა თავადმა აფხაზეთიდან სავარეხ (სორეე) შარვაშიძემ სწორედ მთიელთა დახმარებით მიაღწია წარმატებას და მდ. ენგურამდე ტერიტორიას დაეუფლა, რომელსაც სამეგრელოს მთავრის ტიტულით მართავდა. ვინაიდან მან ვერ შეძლო დანარჩენი სამეგრელოს დაკავება, მდ. ენგურამდე მდებარე მიწები მალე აფხაზეთის ნაწილად გამოცხადდა. დაპყრობილი ტერიტორიის ახლადმოვლენილმა მფლობელებმა, უპირველეს ყოვლისა, ქართული თავადაზნაურობისა და სამღვდელოების წარმომადგენლები გაანადგურეს, სასტიკად გაუსწორდნენ ადგილობრივ მოსახლეობას, რომლის დიდი ნაწილი მონებად და დევნილებად აქციეს ან ტყვედ გაყიდეს; დაკავებულ ტერიტორიაზე აბაზები, ყაბარდოელები და სხვა მთიელები ჩამოსახლეს; დაანგრეს ან ფუნქციონირება შეწყვიტეს საუკუნეების განმავლობაში მოქმედმა ქართულმა ეკლესია-მონასტრებმა, მათ შორის ზოგადქართული მნიშვნელობის რელიგიურმა და კულტურულმა ცენტრებმა – ბიჭვინთის საკათალიკოსოს საკათედრო ტაძარმა, დრანდისა და მოქვის საეპისკოპოსო კათედრებმა, აგრეთვე ქართული წარწერებით შემკულმა ლიხნის, ანუხვის, ანაკოფიის, ნებელის, ქიაჩის, ჭალას (ჭლოუ), თილითის და სხვა ეკლესიებმა; ჯერ გაძარცვეს და მერე საერთოდ მოშალეს ბიჭვინთის საკათალიკოსოს კუთვნილი მეურნეობები. მხოლოდ მდინარეების ენგურ-ლალიძგის მონაკვეთზე, რომელიც XVIII საუკუნის დასაწყისში კვლავ დადიანების გამგებლობაში დაბრუნდა, მოხერხდა ბედიისა და ილორის მოქმედი ტაძრების შენარჩუნება.

აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიაზე კავკასიელი მთიელების გვიან ჩამოსახლების ფაქტი, სეპარატისტული

ისტორიოგრაფიის მტკიცების საპირისპიროდ, დაფიქსირებულია XVIII-XIX საუკუნეებისა და უფრო გვიანდელი პერიოდის ქართველ (ვახუშტი ბაგრატიონი, დ. ბაქრაძე, ა. ხახანაშვილი და სხვ.), რუს (ვ.ნ. ტატიშჩევი, ა.ნ. დიაჩკოვ-ტარასოვი და სხვ.) და ევროპელ (პ. — ს. პალასი, ი. კლაპროტი, ფრ. დიუბუა დე მონპერე, ე. სპენსერი და სხვა) ავტორთა შრომებში. აღნიშნული მოვლენის (თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორიაზე მთიელთა ჩამოსახლების) თითქმის თანამედროვე, გამოჩენილი რუსი ისტორიკოსი ვ.ნ. ტატიშჩევი (1686-1750 წწ.), რომლის შრომებს რუსული ისტორიოგრაფია წყაროს მნიშვნელობას ანიჭებს, წერდა, რომ აფხაზეთი (ავხეთი), არის “სამეგრელოს ჩრდილოეთი ნაწილი, რომელსაც თურქები და ყაზარდოელები ავხაზოსს ეძახდნენ, ჩვენი წინაპრები კი ობეზებს უწოდებდნენ. ამჟამად მისი უმეტესი ნაწილი ყუბანელებითაა დასახლებული.” ვ.ნ. ტატიშჩევის განმარტებით, ობეზები ჩრდილოეთ სამეგრელოს (აფხაზეთის) უძველესი მაცხოვრებლები ანუ ქართველები არიან. „ივერიელი — იგივე ობეზია”, - ამბობს რუსული მატიანე. ყუბანელები კი, რომლებიც აფხაზეთში გვიან შუა საუკუნეებში ჩამოსახლდნენ, რუსული მატიანეების მიხედვით, ჩერქეზულ-ადილური ტომების წარმომადგენლები არიან. ისინი ნამდვილად ცხოვრობდნენ ყუბანისპირეთში. ჯერ კიდევ XVI საუკუნის I მეოთხედში ს. გერბერშტეინი თავის სახელგანთქმულ „ჩანაწერებში მოსკოვის შესახებ” წერდა, რომ აზოვის ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთით, მდინარე ყუბანის გასწვრივ, რომელიც ჭაობს (აზოვის ზღვას — ავტ.) ერთვის, ცხოვრობს აფგაზი ხალხი”. იმავე ნაშრომში ვკითხულობთ, რომ „მდ. ყუბანს იქით სამეგრელო მდებარეობს”. 1561წ. შედგენილ ჯაკოპო გასტალდის რუკაზე მდ. ყუბანის შუა ნელში ნამდვილად არის აღნიშნული **Abcvas regi** ქალაქით **Acua** (ქალაქ ცხუმის აფსუურ-აფხაზური სახელი). სრულიად ამკარაა, რომ სწორედ ეს ყუბანელები, როგორც ამას სამართლიანად აღნიშნავს ვ.ნ. ტატიშჩევი, ჩასახლდნენ

ჩრდილოეთ სამეგრელოში და თან ჩამოიტანეს თავიანთი ყველაზე მნიშვნელოვანი დასახლებული პუნქტის სახელიც - **Acua**. კიდევ ერთი ცნობილი რუსი ისტორიკოსი ა.ნ. დიაჩკოვ-ტარასოვი 1905 წელს წერდა: „აფხაზები ყოველთვის როდი მოსახლეობდნენ აქ. მათი გადმოცემები, წეს-ჩვეულებები და მრავალი ისტორიული მონაცემი ადასტურებს, რომ ისინი ჩრდილოეთიდან მოვიდნენ და შეავიწროეს ქართული ტომები, სანამ ენგურთან არ შეჩერდნენ“. აფსუა-აფხაზების ჩრდილოეთიდან ჩამოსახლების შესახებ ა.ნ. დიაჩკოვ-ტარასოვი 1903 წელსაც წერდა (აგრეთვე 1909-1910 წლებშიც), თანაც აღნიშნავდა, რომ ეს ჩამოსახლება „მოხდა არც თუ ისე დიდი ხნის წინ, შესაძლოა, XVI-XVII საუკუნეებში“. სავსებით სწორი მოსაზრებაა.

ბევრად უფრო ადრე ანალოგიურ დასკვნამდე მივიდა აკადემიკოსი ფრ. დიუბუა დე მონპერე, რომელიც 1833 წ. აფხაზეთში იმყოფებოდა. ის წერდა იმის შესახებ, თუ როგორ ვრცელდებოდა დადიანების სამფლობელო „ზღვის სანაპიროს გასწვრივ დაახლოებით ჯიქეთამდე (ზიხიამდე-ავტ.), როგორ აწამებდნენ მას (სამეგრელოს — ავტ.) მტერთა მუდმივი თავდასხმები და ამ მშვენიერი სანაპიროების გასწვრივ, ერთის მხრივ, ჩერქეზთა, მეორეს მხრივ, თურქთა სისხლიანი ხელი დასეირნობდა. მთავრებმა დადიანებმა, რომლებიც ორი საუკუნის წინ იძულებული გახდნენ თავიანთი საზღვრები ანაკოფიაში გადაეტანათ, ახლა მდინარე ლალიძგამდე დაიხიეს და აფხაზეთი, ეს ბედკრული ქვეყანა, ისეთივე ველური გახდა, როგორც ამერიკის ტყეები: ყველაფერი ნანგრევებად იქცა, ყველა ეკლესია ჩამოიქცა, ცივილიზაციის ყველა კვალი წაიშალა“. ფრ. დიუბუა დე მონპერეს დასკვნა ადასტურებს იმ უცილობელ ფაქტს, რომ აფსუა-აფხაზები, სეპარატისტთა მტკიცების მიუხედავად, არიან ქართველთა მიერ თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორიაზე საუკუნეების მანძილზე შექმნილი ქრისტიანული ცივილიზაციის არა შემოქმედნი თუ თანაშემოქმედნი, არა-

მედ მისი გამანადგურებლები, ამაოხრებლები. აფსუა-აფხა-ზები ამ ქრისტიანული ცივილიზაციის შემქმნელები რომ არ არიან, მტკიცდება მათ ენაში ქრისტიანული ტერმინოლოგიის (მათ შორის ისეთი ძირითადი ტერმინების, როგორიცაა ქრისტე, ქრისტიანი, ეკლესია, მღვდელი, ჯვარი, შობა, აღდგომა, ნათლობა და ა.შ.) არარსებობითაც. აფხაზურ ენაში მთელი ქრისტიანული ტერმინოლოგია ლიტერატურული ქართულიდან ან მისი მეგრული დიალექტიდანაა ნასესხები.

ინგლისელი ედმუნდ სპენსერი, რომელიც აფხაზებს რუსეთის შეურიგებელ მტრებს უწოდებდა, 1851 წ. აღნიშნავდა: „ისინი ნაწილობრივ ყირიმისა (ყაბარდოს — ავტ.) და ყუბანის ხანებისა და სულთნების ჩამომავალები არიან, რომლებიც თავის ტომებთან ერთად დასახლდნენ ამ ადგილებში“. ამრიგად, გვიან შუა საუკუნეებში მდ. ენგურსა და ფსოუს შორის მდებარე ქართულ ტერიტორიაზე კავკასიელი მთიელების ჩამოსახლების ფართოდ აღიარებული ფაქტი, რომელიც პოლიტიკური მოსაზრებებით, საბჭოთა ისტორიკოსების ნაწილმა XX ს. 50-იანი წლების ბოლოდან „დაივიწყა“, იმდენად აშკარაა, რომ არავითარ ეჭვს არ იწვევს.

XVI საუკუნის მე-2 ნახევრიდან ამჟამინდელი გუდაუთის რ-ნის ფარგლებში, ხოლო XVII ს. ბოლოდან თანამედროვე აფხაზეთის მთელს ტერიტორიაზე ადგილობრივი ქრისტიანი ქართველებისა და გაბატონებულ მდგომარეობაში მყოფი ჩამოსახლებული წარმართი თუ მაჰმადიანი მთიელების შერწყმის გზით მიმდინარეობდა დღევანდელი აფხაზი (აფსუა) ერის ფორმირების ხანგრძლივი და მტკივნეული პროცესი. ძირითადად იგი XIX საუკუნეში დასრულდა. სხვადასხვა ეთნოსებისა და რელიგიების შერწყმამ თავისებური გავლენა მოახდინა ხალხის რელიგიურ მდგომარეობაზე (ქრისტიანობის, მაჰმადიანობისა და წარმართობის ნაზავი), ზნე-ჩვეულებებზე (დიდწილად საერთოა ქართველებთან). რადიკალური დემოგრაფიული ცვლილებების მიუხედავად, აფხაზეთის მფლობელებად და მმართველებად დარჩნენ ქართველი თა-

ვადები შარვაშიძეთა გვარიდან. ისინი არასდროს გამიჯნულან ქართული სამყაროსაგან, უარი არ უთქვამთ ქართული ენისთვის, რომელიც XVIII-XIX საუკუნეების ახალ აფხაზეთშიც საქმისწარმოებისა და ღვთისმსახურების ერთად-ერთ ენას წარმოადგენდა. თავის მხრივ, იმერეთის მეფეები აფხაზეთს მუდამ თავიანთ პროვინციად თვლიდნენ, თუმცა მათი ძალაუფლება შარვაშიძეებზე ნომინალური იყო. ქუთაისში შედგენილ და მეფე ალექსანდრე V-ს მიერ 1738 წ. პეტერბურგში გაგზავნილი იმერეთის სამეფოს რუკის (გადაეცა იმპერატრიცა ანა იოანეს ასულს) მიხედვით, აფხაზეთი არის ამ სამეფოს შემადგენელი ნაწილი. იმერეთის მეფე სოლომონ I (1752-1784წწ) აფხაზ-იმერთა მეფის ტიტულს ატარებდა. 1776 წლის 26 აპრილით დათარიღებულ ერთ-ერთ წერილში საკუთარ თავს იგი „აფხაზთა, იმერთა, გურიელთა და მთელი ქვემო ივერიის მფლობელად“ მოიხსენიებს. როგორც ცნობილია, „ქვემო ივერია“ დასავლეთ საქართველოს, მათ შორის ქალაქ ცხუმსაც და მთელს აფხაზეთსაც მოიცავდა.

სამეგრელოს (ოდიშის) მთავრებს, რომლებმაც ასევე დაკარგეს რეალური კონტროლი აფხაზეთზე, არასოდეს უთქვამთ უარი თავიანთი ძირძველი მიწების დაბრუნებაზე. ისინი „ოდიშის — ლეჩხუმის — სვანებისა და აფხაზების მპყრობელად“ იწოდებოდნენ. ასეთ ტიტულს ატარებდა, მაგალითად, კაცია II დადიანი (1758-1788წწ.), გრიგოლ დადიანი (1788-1804წწ.) და სხვები. XVIII ს. დასაწყისიდან მდ. ენგურსა და ლალიძგას შორის მდებარე ტერიტორია სამეგრელოს შემადგენლობაში დაბრუნდა და მალე მისი ერთ-ერთი მფლობელის მურზაყან შარვაშიძის საპატივცემლოდ ქართული სახელი სამურზაყანო ეწოდა.

XVIII-XIX სს. მიჯნაზე ქართული პოლიტიკური ერთეულების მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა, რაც დაკავშირებულია 1783 წელს რუსეთსა და ქართლ-კახეთის სამეფოს შორის გიორგიევსკის „სამფარველო“ ტრაქტატის გაფორმებასთან. ტრაქტატი, მართალია, რამდენადმე ზღუდავდა საქართველოს

სუვერენიტეტს, მაგრამ ქვეყანა დამოუკიდებლობას ინარჩუნებდა და საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად რჩებოდა. უფრო მეტიც, ტრაქტატის მეოთხე საიდუმლო არტიკულის მიხედვით, რუსეთი ქართლ-კახეთის სამეფოსთვის საქართველოს სხვა ისტორიული ტერიტორიების შემოერთებისა და ქვეყნის გაერთიანებისთვის ბრძოლაში ხელშეწყობის ვალდებულებას იღებდა. შესაბამისად, ტრაქტატი უშუალოდ აფხაზეთსაც ეხებოდა, რომელსაც რუსეთში კვლავ სამეგრელოს სამთავროს და ამდენად სრულიად საქართველოს ნაწილად აღიარებდნენ. „რუსეთის იმპერიის ისტორიული რუკის“ (1793წ.) თანახმად, ახლად მოპოვებულ ტერიტორიად მიჩნეული საქართველოს ჩრდილო-დასავლეთი საზღვარი აზოვის ზღვამდე აღწევდა. რუკაზე აღნიშნულია დასავლურ-ქართული პროვინციებიც-იმერეთი და სამეგრელო. აფხაზეთი, რომელიც რუკაზე საერთოდ არ არის აღნიშნული, სამეგრელოს შემადგენლობაში იგულისხმება. გეორგიევსკის ტრაქტატის მეოთხე საიდუმლო არტიკული საქართველოს სამეფოს აღდგენას სწორედ „რუსეთის იმპერიის ისტორიულ რუკაზე“ მითითებულ საზღვრებში ითვალისწინებდა. მაგრამ რუსეთმა სასტიკად გაუცრუა იმედეები საქართველოს, რომელმაც ირწმუნა მისი და საკუთარი ბედიც მიანდო. მან არა მხოლოდ არ შეასრულა „მფარველობასა“ და ერთიანი სამეფოს აღდგენასთან დაკავშირებით ნაკისრი ვალდებულებები, არამედ 1801წ. ქართლ-კახეთის სამეფო გააუქმა და პირდაპირი რუსული მმართველობა შემოიღო. ამასთანავე, რუსეთმა დროებით უარი თქვა საგუბერნიო მართვის ფორმაზე და 1802წ. „საქართველოს მმართველობა“ დააფუძნა. მის სათავეში კავკასიაში დისლოცირებული რუსეთის ჯარების სარდლები იდგნენ, რომლებსაც საქართველოს მთავარმართველებსაც უწოდებდნენ. მმართველობის ეს ფორმა — საქართველოს „შენარჩუნება“ - რუსეთს „კანონიერ“ უფლებას აძლევდა დაეპყრო თურქეთის უღლის ქვეშ მყოფი სხვა ქართული რეგიონები და „აღედგინა“ ერთიანი საქართველო, მაგრამ არა

1783წ. ტრაქტატით გათვალისწინებული დამოუკიდებელი სახელმწიფოს სახით, არამედ როგორც რუსეთის პროვინცია.

რუსეთმა როგორც კი ფეხქვეშ გათელა 1783წ. ტრაქტატი და აღმოსავლეთ საქართველოს ანექსია მოახდინა, მაშინვე გაააქტიურა მოქმედებები დასავლეთ საქართველოს, მათ შორის აფხაზეთის ხელში ჩასაგდებად. 1803წ. დეკემბერში გრიგოლ დადიანმა, „ოდისის, ლეჩხუმის, სვანეთის, აფხაზეთის და ოდიტგანვე ჩემი წინაპრების კუთვნილი მიწების მპყრობელის“ ტიტულით ხელი მოაწერა თხოვნას „ყველა ჩემი სამფლობელოთი, როგორც ზემოთ დასახელებულით, ისე სხვადასხვა მიზეზით მისგან გამოყოფილით“, რუსეთის მფარველობის ქვეშ მიღების შესახებ. სამეგრელოს მთავარს აშკარად მხედველობაში ჰქონდა ჯიქეთი და აზოვის ზღვამდე მდებარე სხვა ისტორიული ქართული მიწები (იხ. რუსეთის 1793წ. რუკა). ეჭვსგარეშეა, თხოვნა თვით „მისგან გამოყოფილი“ მიწებითაც კი რუსეთის მფარველობის ქვეშ სამეგრელოს მიღების შესახებ დაინერა პეტერბურგში ან პეტერბურგიდან კარნახით და 1783წ. ტრაქტატის IV არტიკულის გათვალისწინებით. აღნიშნული არტიკულისა და გრიგოლ დადიანის თხოვნის საფუძველზე რუსეთმა ჩრდილო-აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის შემოერთებისათვის ბრძოლის „კანონიერი“ უფლება მოიპოვა.

XVIII-XIX საუკუნეების მიჯნაზე აფხაზეთი თურქეთის მხარდაჭერითა და მისი მფლობელის ქელემ-ბეის ძალისხმევით საკმაოდ ძლიერ პოლიტიკურ ერთეულად ჩამოყალიბდა. 1803 წლიდან ქელემ-ბეი რუსეთის ქვეშევრდომობის სურვილს ფარულად გამოთქვამდა და სამეგრელოს მთავრის მეშვეობით საქართველოს მთავარმართებელ პ. ციციანოვთან კავშირის დამყარებას ცდილობდა. 1803წ. 27 ოქტომბერს პ. ციციანოვი სახელმწიფო კანცლერს გრაფ ა. ვორონცოვს ატყობინებდა: „ამასთანავე ჩემს მოვალეობად ვრაცხ, შევებო ქელემ-ბეისა და მისი სამფლობელოს ისტორიას. XV საუკუნეში, კერძოდ, ქრისტეშობიდან 1414 წლამ-

დე, როცა ივერია დაქუცმაცებული არ იყო, ის, ქელემ-ბეი, შარვაშიძის სახელით იყო ცნობილი, მისი სამფლობელო ივერიის ერთ-ერთ პროვინციას წარმოადგენდა“. ისტორიას იშველიებდა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ა. ბუდბერგი, როდესაც იგი 1806 წელს საქართველოს ახალ მთავარმართებელს გენ. ი. გუდოვიჩს აუწყებდა იმპერატორის ნების შესახებ აფხაზეთის შემოერთების თაობაზე და გამოთქვამდა გონიოს, ბათუმის, ფოთის, ანაკლიის, ისგაურის (ტამიშთან), სოხუმისა და ანაპის ციხეების დაკავების სურვილს. „ ეს ციხეები – წერდა ა. ბუდბერგი 1806 წლის 25 სექტემბერს – უძველესი დროიდან საქართველოს სამეფოს ეკუთვნოდა, ამიტომ არ შეიძლება არ გვსურდეს ყველა ამ ადგილის რუსეთთან შეერთება.“ ეს ყოველივე კი რუსეთს აფხაზეთისა და მის ჩრდილო-დასავლეთით მდებარე მიწების შემოერთების „კანონიერ“ უფლებას აძლევდა.

თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორია, ისევე როგორც სხვა ქართული პროვინციები, ნაწილ-ნაწილ შევიდა რუსეთის „მფარველობის“ ქვეშ. 1805წ. 9 ივლისს სოფ. ბანძაში (მარტვილის რაიონი) სამურზაყანოს მფლობელებმა ხელი მოაწერეს ფიცს რუსეთის ხელმწიფისა და სამეგრელოს მთავრის ერთგულებაზე. ფიცის ტექსტში სამურზაყანო აღიარებულია სამეგრელოს ისტორიულ ტერიტორიად. მასში ნათქვამია: „როგორც რომ ყოვლად უმონყალესი ხელმწიფისა ყმა ვიყოფებით, აგრეთვე სამეგრელოს თვითმპყრობელი ლევან დადიანისა, რადგანაც ჩვენ ჩვენის ქვეყნით ძველიდგან ვყოფილვართ სამეგრელოს თვითმპყრობელი თავადი დადიანისა“.

საგარეო-პოლიტიკური ვითარების გამო, საკუთრივ აფხაზეთის მიღება რუსეთის „მფარველობის“ ქვეშ რამდენადმე გაჭიანურდა. 1808წ. ქელემ-ბეის მკვლელობისა და აფხაზეთში პროთურქული ძალების გაძლიერების შემდეგ ეს პროცესი დაჩქარდა. პროთურქულ ძალებს აფხაზეთში სათავეში ედგა ქელემ-ბეის შვილი, მამის მკვლელობაში ეჭვმიტანილი ასლან-ბეი, რომელიც მოსახლეობის უმეტესობის

მხარდაჭერით სამთავრო ტახტს დაეუფლა. საკუთარი თავი აფხაზეთის მთავრად გამოაცხადა ასევე ქელემ-ბეის ქრისტიანად მონათლულმა შვილმა საფარ-ბეიმ (ნათლობის სახელი — გიორგი), რომელიც სამეგრელოს მთავრის გრიგოლ დადიანის სიძე (დის ქმარი) გახლდათ. გიორგი შარვაშიძემ ომი გამოუცხადა ძმას - ასლან-ბეის და დახმარებისათვის საქართველოს რუსულ ადმინისტრაციას და სამეგრელოს დროებით მმართველს ნინო დადიანს (გრიგოლის მეუღლეს) მიმართა. ამ უკანასკნელმა აფხაზეთის ახალი მთავარი რუსეთის იმპერატორის ერთგულებაზე დააფიცა. თავის მიმართვაში ნინო დადიანისა და სამთავრო ტახტის მცირეწლოვან მემკვიდრე ლევან V დადიანისადმი (1804-1840წწ.) გიორგი შარვაშიძე ვალდებულებას იღებდა, რომ თავის ერთგულ ქვეშევრდომებთან ერთად საქართველოს მთავარმართებლის ბრძანებებს დაემორჩილებოდა. აფხაზეთის მთავარმა იცოდა, რომ რუსეთის „მფარველობაში“ შესვლის შემდეგ მისი სამფლობელო კვლავ საქართველოს შემადგენლობაში დაბრუნდებოდა, თუმცა მას უკვე არა ქართველი მეფეები, არამედ რუსი გენერლები მართავდნენ. რადგანაც თქვენ დამაფიცეთ იმპერატორის ერთგულებაზე, მიშუამდგომლეთ მის წინაშე რუსეთის მფარველობის ქვეშ აფხაზეთის მიღების თაობაზე, - წერდა გიორგი შარვაშიძე ზემოხსენებულ წერილში სამეგრელოს მმართველებისადმი, - „მაშასადამე თქვენდამი დამოკიდებულ არს, თუ ვითარ იგი იღწვიოთ ჩემთვის ანუ ვითარ იგი განმიღებთ კარსა უთვითმპყრობელისასა ხელმწიფისა ჩვენისასა“. მართლაც, აფხაზეთის ბედის გადაწყვეტა ბევრად იყო დამოკიდებული სამეგრელოზე, რომლის მმართველები მუდმივად შეახსენებდნენ რუს ხელისუფალთ, რომ აფხაზეთი ისტორიულად მათი სამფლობელოს ნაწილს წარმოადგენდა. 1808წ. 8 ივნისს ნინო დადიანი თავის წერილში იმპერატორისადმი, ითხოვდა რა აფხაზეთის მიღებას რუსეთის მფარველობის ქვეშ, არაორაზროვნად მიანიშნებდა: „თუმცალა ჟამმან ცვ-

ლილებისამან და მეზობლის უთახმობანამ განხადა მფლობელობისაგან სამთავროისა ჩვენისა ესე აფხაზეთი, გარნა უწინარეს იყო მკვიდრი ტახტი ნიკოპსისა, დადიანისა ლევანისა და წინაპართა მათთა და გარდაცვალებული კაცია დადიანი (1758-1788წწ. — ავტ.), მამა ახალგარდაცვალებულისა გრიგოლ დადიანისა, ახდევინებდა ხარკსა და არს უკვე წვერი სამეგრელოისა“. ამიტომ, წინოს აზრით, ეს იყო კარგი წინაპირობა და ხელსაყრელი დრო რუსეთის მფარველობაში აფხაზეთის მისაღებად. ამრიგად, რუსეთის მფარველობაში აფხაზეთი უნდა შესულიყო როგორც „ივერიის პროვინცია“, როგორც „წვერი სამეგრელოისა“.

წინო დადიანის ძალისხმევით, აფხაზეთის საკითხის გადწყვეტა დაჩქარდა. 1808წ. 12 აგვისტოს გიორგი შარვაშიძემ და მისმა ერთგულმა თავადაზნაურობამ ხელი მოაწერეს ქართულ ენაზე შედგენილ „სათხოვარ პუნქტებს“ რუსეთის მფარველობაში აფხაზეთის მიღების თაობაზე. აფხაზეთის მთავარი კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამდა, რომ იქნებოდა „მორჩილ საქართველოსა უპირატეს მმართველისა ერთგულთა და სარწმუნო მონათა და ყმათა ჩემთათანა.“ „სათხოვარ პუნქტებს“ თან ერთვოდა გიორგი შარვაშიძის მინაწერი, რომ მის მიერ ადრე გაგზავნილი წერილები და ეს თხოვნაც დაწერილია დადიანების კარის ეკლესიის წინამძღვრის „დეკანოზ იოანე იოსელიანის მიერ, რომელიც წრფელი გულით მიჩვევდა საიმპერატორო ტახტის ქვეშევრდომი გავმხდარვიყავი“. 1810წ. 17 თებერვალს იმპერატორმა ალექსანდრე I აფხაზეთის მთავრის „სათხოვარი პუნქტები“ დაამტკიცა. მოტანილი მასალები ნათლად გვიჩვენებენ, რომ რუსეთის „ქვეშევრდომობის“ ქვეშ აფხაზეთი შევიდა როგორც საქართველოს ისტორიული პროვინცია, როგორც „წვერი სამეგრელოისა“. ამაში გადამწყვეტი როლი მიუძღვის სამეგრელოს დროებით მმართველს, საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი XII-ს ქალიშვილს წინო დადიანს, რომელსაც რუსეთის დახმარებით საკუთარი სამთავროს

შემადგენლობაში აფხაზეთის დაბრუნების მიამიტური სურვილი ამოძრავებდა. საქართველოს მთავარმართებელი ა.ნ. ტორმასოვი 1810წ. 11 იანვარს რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს გრაფ ნ.პ. რუმიანცევს წერდა, რომ სწორედ ნინოს „მონდომებას უნდა ვუმაღლოდეთ საფარ-ბეის გადმობირებას, რათა ის მთელი თავისი სამფლობელოთი რუსეთის სამუდამო მფარველობაში და ქვეშევრდომობაში შემოსულიყო“. ყოველივე ამის შემდეგ ვერანაირ კრიტიკას ვერ უძლებენ დღევანდელი რუსეთის მესვეურთა ხმამაღალი განცხადებები, რომლებიც თავიანთ უკანონო გადანყვეტილებას აფხაზეთის „დამოუკიდებლობის“ აღიარების შესახებ ამართლებენ ცრუისტორიით — რუსეთის შემადგენლობაში აფხაზეთის ვითომ საქართველოსაგან ცალკე შესვლით. სინამდვილეში კი რუსეთის „მფარველობაში“ აფხაზეთი შევიდა როგორც ისტორიული საქართველოს პროვინცია და საქართველოს მთავარმართებლებს დაექვემდებარა.

დანარჩენი აფხაზეთისაგან ცალკე მოაწერეს ხელი ქართულ ენაზე შედგენილ ფიცს ნებელდის მფლობელმა მარშანიებმა, რომლებიც ლევან V დადიანის მიწვევით 1815წ. 29 ნოემბერს ოქუშში ჩამოვიდნენ. ხელმოწერილ დოკუმენტში ნათქვამია: „ქ. ჩვენ ქვემო ხელის მომწერელნი ნებელის თემის ბატონები, თავადი მარშანიები მოგართმევთ ამ წერილს თქვენს უგანათლებულესობას მთავარს დადიანს ლეონს, ასე რომ ჩვენ მამა-პაპით თქვენის მამა-პაპის თუმცა მორჩილები და ეთგულები ვიყავით, მაგრამ რომელმანმე შემთხვეულმა შფოთებმა დაშორებულ ვიქმენით ერთმანეთისაგან, და ანი გინებებიათ ჩვენი თქვენდა მახლობლობა და პირველისამებრ სიყვარული და ნყალობა განგვიახლეთ, და ჩვენ რწმუნებულ ვართ ამ თქვენის ჭეშმარიტის სიტყვით ჩვენდა დაჯერებას და ჩვენც ვფიცავთ ამას წმინდა ალყურანსა ზედა ესრეთ, რომელ პირველ ყოველთასა ვიყვნეთ არა რაისამე შინა წინააღმდეგომ მისის დიდებულების რუსეთის ხელმწიფისა იმპერატორის ალექსანდრე პავლეს ძისა

და მისგან დაწესებულთა ამა მხარეთა მმართველთა საშუალობითა თქვენითა. და თქვენისა ცა ბრძანებისა ჩვენგან შესაძლებელსა მორჩილ და შეძლებისამებრ მტერთა რუსეთისა და თქვენის უგანათლესბულესობისათა წინააღმდეგომ ყოვლითა გზითა...“ ინტერესმოკლებული არ იქნება იმის აღნიშვნა, რომ წებელის გამაჰმადიანებულმა მფლობელებმა ყურანზე დაიფიცეს ქართველი მართლმადიდებელი სასულიერო პირების - ცაიშის მიტროპოლიტ გრიგოლის (ჩიქოვანი), არქიმანდრიტ გიორგისა (კუხალაშვილი) და დეკანოზ იოანე იოსელიანის წინაშე. მოტანილი დოკუმენტიდან, რომელიც მიტროპოლიტ გრიგოლის ბეჭდითაა დამონმებული, კარგად ჩანს, რომ წებელის თემი, მის მფლობელთა აღიარებით (და სხვა მრავალი წყაროს მიხედვითაც), ისტორიულად (XVII საუკუნემდე) სამეგრელოს შემადგენლობაში შედიოდა; ამიტომაც დაიფიცეს მათ რუსეთისა და ლევან V დადიანის ერთგულებაზე.

მიუხედავად „სათხოვარი პუნქტებისა“ და „ფიცის“ ტექსტების ხელმოწერისა, აფხაზ ხალხს XIX ს. 70-იანი წლების ბოლომდე არ შეუწყვეტია უთანასწორო ბრძოლა რუსეთის წინააღმდეგ. 1864წ. 27 მარტს კავკასიის მეფისნაცვალის მიხეილ რომანოვი, ასაბუთებდა რა აფხაზეთის სამთავროს გაუქმების აუცილებლობასა და მიზანშეწონილობას, წერდა, რომ „მადლიერი მოკავშირის ნაცვლად რუსეთმა მიიღო აფხაზეთში ურჩი და ვერაგი მონა, რომელიც მზადაა მეტად გულთბილად დახვდეს მის ნაპირებთან გამოჩენილ ჩვენს ნებისმიერ მტერს. ასე მოიქცა იგი გასულ ომში (1853-1856წწ. — ავტ.) ... ამჟამადაც ვერც ერთი ჯარისკაცი ვერ გაბედავს სოხუმიდან ორ კილომეტრში გასვლას ისე, რომ მოკვლის საფრთხის წინაშე არ აღმოჩნდეს, ვერც ერთი უფროსი ვერ გაბედავს ამ მხარეში მოგზაურობას დაცვის ძლიერი რაზმის თანხლების გარეშე...“

ასეთ მდგომარეობაში მხარის ყოფნის გამო არის თუ არა რუსეთისთვის მომგებიანი და შეესაბამება კი სამართლიანო-

ბისა და კაცთმოყვარეობის გრძნობას რეგიონის დატოვება მისი ამჟამინდელი მმართველი მთავრის ხელში.

პოლიტიკური თვალსაზრისით, ეს სრულიად საზიანო იქნებოდა. ამ მდგომარეობაში მყოფი აფხაზეთი ყოველთვის წარმოადგენდეს იქნება გამზადებულ პლაცდარმს და საფუძველს ზღვის მხრიდან ამიერკავკასიის წინააღმდეგ მტრის მოქმედებისთვის“. მეფისნაცვალს აყენებდა სამთავროს გაუქმების, ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორს დაქვემდებარებული სამხედრო ოკრუგის შექმნის, ენგურის შესართავამდე ზღვის მთელს სანაპიროზე კაზაკური დასახლებების დაფუძნების წინადადებას. 1864წ. აპრილში იმპერატორმა მოიწონა მეფისნაცვლის წინადადებები. ამით 1810 წ. 17 თებერვლის მანიფესტმა რუსეთის მფარველობაში აფხაზეთის მიღების შესახებ იურიდიული ძალა დაკარგა.

რუსეთ-კავკასიის ომის დასრულების (1864წ. 21 მაისი) შემდეგ დადგა აფხაზეთის სამთავროს გაუქმების ჟამი. 1864წ. ივნისში აფხაზეთის მთავარი მიხეილ შარვაშიძე თანამდებობიდან გადააყენეს და რეგიონში რუსული მმართველობა შემოიღეს. შეიქმნა სოხუმის სამხედრო განყოფილება, 1883წლიდან — სოხუმის ოკრუგი, რეომელიც ქუთაისის გუბერნიის შემადგენლობაში შედიოდა. 1903წლიდან ოკრუგი, რომელსაც მომდევნო წელს გაგრა ჩამოაჭრეს (შავი ზღვის გუბერნიას მიუერთეს), უშუალოდ მეფისნაცვლის კანცელარიას ექვემდებარებოდა, თუმცა ადმინისტრაციული (საპოლიციო, სამობილიზაციო) და სასამართლო საკითხები კვლავაც ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორის გამგებლობაში რჩებოდა.

აფხაზეთის სამთავროს გაუქმებამ და რუსული მმართველობის შემოღებამ მოსახლეობის მასობრივი უკმაყოფილება გამოიწვია, რაც 1866 წლის აჯანყების ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი გახდა. ხელისუფლებამ სასტიკად ჩაახშო აჯანყება და 1867 წელს 20 ათასზე მეტი აფხაზი იძულებით თურქეთში გადაასახლა (მუჰაჯირობა). მასობრივი მუჰაჯირობის მორიგი ტალღა რუსეთ-თურქეთის 1877-

1878 წლების ომს უკავშირდება. სახელმწიფო ღალატში დადანაშაულებულმა თითქმის 32 ათასმა აფხაზმა დატოვა მაშინ სამშობლო. ეს იყო უდიდესი სახალხო ტრაგედია. მუჰაჯირობის შედეგები ბევრად უფრო მძიმე იქნებოდა, რომ არა ქართული სამღვდელოების წარმატებული მისიონერული მოღვაწეობა აფხაზეთში ამჟამად ქართული სამოციქულო ეკლესიის წმინდანებად შერაცხული მღვდელმთავრების ალექსანდრესა (ოქროპოროიძე) და გაბრიელის (ქიქოძე) ხელმძღვანელობით. 25 წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში ისინი სათავეში ედგნენ საქართველოს საეგზარქოსოში შემავალ აფხაზეთის ეპარქიას, მონათლეს რამდენიმე ათეულ ათასი აფხაზი. სწორედ, ამან იხსნა მთელი ხალხი თურქეთში განდევნისაგან, შესაბამისად, რუსეთის მიერ ჩრდილო-დასავლეთ კავკასიიდან ერთიანად გასახლებული უბიხებისა და სხვა მთიელების მსგავსად, სრული ფიზიკური განადგურებისაგან.

„არასაიმედო“ აფხაზების კიდევ უფრო შევიწროების მიზნით მთავრობამ სხვა მკაცრი ზომებიც მიიღო. იმპერატორის 1880წ. 31 მაისის ბრძანებულებით, ისინი „დამნაშავე ერად“ გამოცხადნენ, რამაც ხალხის დისკრიმინაცია, სოციალურ და პოლიტიკურ უფლებებში მთელი აფხაზური მოსახლეობის შეზღუდვები გამოიწვია.

კავკასიაში ომის ძლევამოსილად დამთავრების, მთელი ერების განადგურებისა და მშობლიური ადგილებიდან გასახლების, აფხაზთა დაშოშმინებისა და უკიდურესად დასუსტების შემდეგ რუსეთმა გაამკაცრა კოლონიური პოლიტიკა საქართველოში. აფხაზეთთან მიმართებაში ეს გამოიხატებოდა რუსების, სომხების, ბერძნების და იმპერიისადმი ლოიალურად განწყობილი სხვა ხალხების ჩასახლებით რეგიონის დაჩქარებულ კოლონიზაციაში (იმ პერიოდში აფხაზეთის შიდა რაიონებში ბრუნდებოდა XVIII ს. ბოლოს იქიდან გამოდევნილი ქართველების შთამომავლებიც); სკოლისა და ეკლესიის რუსიფიკაციაში; ქართული მოსახლეობის შევიწროებაში;

სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროდან ქართული ენის განდევნაში; ქართველთა და აფხაზთა დაპირისპირების ხელოვნურად პროვოცირებაში და გამწვავებაში. აფხაზთა მიმართ მთავრობა „მათრახისა და თაფლისკვერის“ პოლიტიკას ატარებდა. მუჰაჯირობის შედეგად აფხაზობა იმდენად დასუსტდა, რომ რეალურ პოლიტიკურ ძალას და იმპერიისთვის საფრთხეს (მით უფრო ჩრდილოეთ კავკასიის დაპყრობის შემდეგ) ის უკვე აღარ წარმოადგენდა. ამ ვითარებაში მთავრობა ცდილობდა აფხაზთა უკმაყოფილების მიმართვას რეგიონში დემოკრატიული და ეროვნულ-გამანთავისუფლებელი მოძრაობის ავანგარდის-ქართველების წინააღმდეგ. „გათიშე და იბატონეს“ იმპერიულმა პოლიტიკამ პირველი რეალური შედეგები რუსეთის 1905-1907 წლების დემოკრატიული რევოლუციის პერიოდში გამოიღო. ყველასაგან მოულოდნელად აფხაზებმა მაშინ არა რევოლუციას, არამედ თვითმპყრობლობას დაუჭირეს მხარი. ამ მოვლენის მიზეზები აფხაზური საზოგადოების სოციალური წყობის თავისებურებებში (სოციალური ჩაგვრისა და კლასობრივი დაპირისპირების არარსებობა), ცარიზმის მიზანმიმართულ ანტიქართულ პოლიტიკაში, პოლიტიკურად დასუსტებული აფხაზობის მნიშვნელოვანწილად რუსიფიკაციაში, 1880 წელს წართმეული უფლებების აღდგენისკენ ბუნებრივ მისწრაფებაში უნდა ვეძიოთ. 1907წ. 27 აპრილს ნიკოლოზ მეორემ, გაითვალისწინა რა აფხაზთა „დამსახურებები“ რევოლუციის წლებში, დაამტკიცა მთავრობის მიერ წარდგენილი დებულება „სოხუმის ოკრუგის მოსახლეობის მინათმფლობელობის უფლებებში გათანაბრების შესახებ“. ამით აფხაზი ხალხი „დამნაშავე ერის“ დამთრგუნველი და დამამცირებელი წოდებისაგან განთავისუფლდა.

როგორც 1905-1907 წლების რევოლუციის დროს, ისე განსაკუთრებით მისი დამარცხების შემდეგ დაწყებული რეაქციის პირობებში მთავრობა ცდილობდა ქართველთა და აფხაზთა შორის უფსკრულის გაღრმავებას. XXს. დასაწყისიდან

უკვე ჰქონდა ადგილი საქართველოს საეგზარქოსოსგან აფხაზეთის გამოყოფის წარუმატებელ მცდელობას. აკადემიურ წრეებში მუშავდებოდა იდეოლოგია „აფხაზეთი-საქართველო არ არის“, რომელიც აქტიურად ინერგებოდა აფხაზი ხალხის ცნობიერებაში. ცარიზმის ყველა მცდელობის, ქართველთა და აფხაზთა დაპირისპირების რამდენადმე გამწვავების მიუხედავად, ამ ხალხებმა 1916-1917 წლებში ერთობლივად დაიცვეს საქართველოს საეგზარქოსოსა და სოხუმის ეპარქიის ერთიანობა, ჩამალეს რა საეგზარქოსოსგან სოხუმის ეპარქიის, ამ უკანასკნელისგან კი სამურზაყანოს სამრევლოების გამოყოფის სინოდისეული გეგმის განხორციელება.

1917 წ. თებერვლის დემოკრატიული რევოლუციისა და ცარიზმის დამხობის შემდეგ ვითარება მთელს იმპერიაში, მათ შორის კავკასიასა და თვით აფხაზეთშიც შეიცვალა. ახალ პირობებში ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებს წარმოადგენდნენ რუსეთში-დროებითი მთავრობა, ამიერკავკასიაში - განსაკუთრებული კომიტეტი (რომლის სათავეში სამურზაყანოელი აკ. ჩხენკელი იდგა), სოხუმის ოკრუგში - საზოგადოებრივი უსაფრთხოების კომიტეტი (შეიქმნა 1917წ. 10 მარტს ალ. შარვაშიძის თავმჯდომარეობით). სოხუმის ქალაქის თავის თანამდებობა ბ. ჩხიკვიშვილს ეკავა. როგორც ეს მოსალოდნელი იყო, აფსუა-აფხაზები და მათი პოლიტიკური ლიდერები ძლიერ თანაუგრძნობდნენ ჩრდილო-კავკასიელ მთიელთა გამაერთიანებელ მოძრაობას. 1917 მაისში შეიქმნა მთიელთა ცენტრალური კომიტეტი (მთავრობა), რომელმაც აფხაზეთში თავისი წარმომადგენელი მიავლინა. აფხაზი ხალხის ყრილობამ (1917წ. 7-8 ნოემბერი) მიიღო გადაწყვეტილება მთიელთა კავშირში განევრიანების შესახებ, დაამტკიცა აფხაზთა სახალხო საბჭოს დეკლარაცია და კონსტიტუცია, აირჩია სახალხო საბჭოს შემადგენლობა (თავმჯდომარე ს. ბასარია). საბჭო მხოლოდ აფხაზი ხალხის ეროვნულ-პოლიტიკურ ორგანოს წარმოადგენდა, იცავდა მის ინტერესებს და რეგიონის მთავრობის, ან უმაღ-

ლესი პოლიტიკური ორგანოს როლზე პრეტენზიას არ აცხადებდა. მან თავისი წარმომადგენელი ს. აშხანავა მიავლინა მთიელთა მთავრობაში, რომელსაც აფხაზეთის საკითხებში „მინისტრის“ თანამდებობა ერგო. ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ ჩრდილოეთ კავკასიასთან პოლიტიკური ურთიერთობების დამყარება, სეპარატისტთა მტკიცების მიუხედავად, სულაც არ ნიშნავდა მის შემადგენლობაში აფხაზეთის შესვლას. სოხუმის ოკრუგი ადმინისტრაციულად ამიერკავკასიის ნაწილად რჩებოდა. აფხაზეთის ტერიტორიაზე პრეტენზიას არც მთიელთა კავშირის დროებითი მთავრობა აცხადებდა. 1917წ. 4 დეკემბერს მის მიერ გამოცემულ დეკრეტში ნათქვამია: „ზაქათალისა და სოხუმის ოკრუგების მიმართ მთიელთა დროებით მთავრობას ძალაუფლება აქვს ეროვნული და პოლიტიკური ხასიათის საკითხებში, ხოლო მთიელთა მთავრობის სახელმწიფოებრივი ძალაუფლების ახლავე და მთლიანად გავრცელება ამ ოკრუგებზე გადასაწყვეტად მიენდოს ზაქათალისა და სოხუმის ოკრუგების სახალხო საბჭოებს“. აფხაზთა სახალხო საბჭოს არასოდეს მიუღია აფხაზეთის ჩრდილოეთ კავკასიასთან სახელმწიფოებრივი გაერთიანების გადანყვეტილება. უფრო მეტიც, სოხუმის ოკრუგის გლეხთა II ყრილობამ (1918წ. 4-9 მარტი) გადანყვიტა, რომ აფხაზეთი შედის „ამიერკავკასიის ხალხების საერთო შემადგენლობაში როგორც მისი თანასწორუფლებიანი წევრი, რათა მან თავისი უკეთესი მომავალი დემოკრატიულ საქართველოსთან ერთად გამოქედოს“.

ამიერკავკასიის განსაკუთრებული კომიტეტი, რომლის იურისდიქციის ქვეშ აფხაზეთი იმყოფებოდა, 1917წ. 11 ნოემბერს დროებითმა მთავრობამ — კომისარიატმა შეცვალა (თავმჯდომარე ე. გეგეჭკორი). სახელმწიფო გადატრიალების გზით რუსეთის სათავეში მოსული ბოლშევიკების მიერ სახელმწიფო სათათბიროს დათხოვნის (1918წ. 5 იანვარი) შემდეგ კომისარიატმა გეზი ამიერკავკასიის დამოუკიდებლობისაკენ აიღო. დათხოვნილი სათათბი-

როს ამიერკავკასიელმა დეპუტატებმა 1918წ. 10 თებერვალს ჩამოაყალიბეს ამიერკავკასიის სეიმი, რომელმაც რეგიონის დამოუკიდებლობა გამოაცხადა (1918წ. 9 აპრილი). სეიმის მიერ დანიშნულ ამიერკავკასიის მთავრობას კვლავ ა. ჩხენკელი ჩაუდგა სათავეში. აფხაზეთი დამოუკიდებელი ამიერკავკასიის სახელმწიფოს შემადგენლობაში შედიოდა.

ამიერკავკასიის სახელმწიფოებრივი მოწყობის პარალელურად მის შემადგენლობაში შემავალი ერების თვითგამორკვევის პროცესიც მიმდინარეობდა. ამ პროცესის ფარგლებში 1918წ. 9 თებერვალს თბილისში გაიმართა ქართული ეროვნული საბჭოსა და აფხაზეთა სახალხო საბჭოს წარმომადგენელთა შეხვედრა. საქმიანი დისკუსიის შემდეგ მხარეები შეთანხმდნენ, „საზღვრებში მდ. ენგურიდან მდ. მზიმთამდე აღდგეს ერთიანი, განუყოფელი აფხაზეთი, რომლის შემადგელობაშიც შევიდოდნენ საკუთრივ აფხაზეთი და სამურზაყანო“. აფხაზეთის მომავალი პოლიტიკური მოწყობის ფორმა დემოკრატიული წესით არჩეულ დამფუძნებელ კრებას უნდა გადაეწყვიტა. იმ დროისთვის ამიერკავკასიის მთავრობის ძალისხმევით პრაქტიკულად გადანყვეტილი იყო გაგრის ზონის კვლავ სოხუმის ოკრუგის შემადგენლობაში დაბრუნების საკითხი. წინასწარი გადანყვეტილება ამ საკითხზე 1917წ. 30 ოქტომბერს მიიღო ამიერკავკასიის განსაკუთრებულმა კომიტეტმა ა. ჩხენკელის თავმჯდომარეობით. ამიერკავკასიის კომისარიატმა ე. გეგეჭკორის თავმჯდომარეობით 1917წ. 7 დეკემბერს საბოლოოდ დაადგინა: „გაუქმდეს 1904 წლის 25 დეკემბერს უზენაესად დამტკიცებული მინისტრთა კომიტეტის დებულება, აღდგეს სოხუმის ოლქის ძველი ისტორიული საზღვრები მის შემადგენლობაში გაგრისა და ბზიფის რაიონების შეყვანის გზით.“

1918 წ. ზამთარსა და გაზაფხულში რუსმა ბოლშევიკებმა ორჯერ სცადეს აფხაზეთის დაპყრობა და საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება, მაგრამ ამიერკავკასიის სეიმისა და მთავრობის გადანყვეტილებით ქართულმა ეროვნულმა

გვარდიამ 1918წ. 17 მაისს სოხუმი გაანთავისუფლა. 20 მაისს აფხაზთა სახალხო საბჭომ დაადასტურა საკუთარი და ასევე ოკრუგის გლეხთა II ყრილობის გადაწყვეტილებები აფხაზეთის ამიერკავკასიის ხალხების საერთო ოჯახში ყოფნის შესახებ. აშკარა ფაქტების საპირისპიროდ, სეპარატისტული ისტორიოგრაფია მთიელთა რესპუბლიკის გამოცხადების დღეს — 1918წ. 11 მაისს აფხაზეთის სახელმწიფოებრიობის აღდგენის დღედ მიიჩნევს. გაუგებარია, როგორ აღადგინა არა მთიელთა რესპუბლიკის, არამედ ამიერკავკასიის შემადგენლობაში შემავალმა აფხაზეთმა სახელმწიფოებრიობა რეგიონის ბოლშევიკური ოკუპაციის, სახალხო საბჭოს დათხოვნისა და მისი წევრების დაპატიმრების პირობებში და მაშინ, როცა ხელისუფლებაში მოსული ბოლშევიკები რეგიონს არა აფხაზეთს, არამედ სოხუმის ოკრუგს უწოდებდნენ. მითი სახელმწიფოებრიობის აღდგენის შესახებ სეპარატისტების მიერაა გამოგონილი.

მნიშვნელოვან საერთაშორისო საკითხებზე არსებულმა უთანხმოებამ 1918წ. მაისში ამიერკავკასიის სახელმწიფო დაშლამდე მიიყვანა. 1918წ. 26 მაისს საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. საქართველოს მთავრობასა და აფხაზთა სახალხო საბჭოს შორის მოლაპარაკების შედეგად 1918 წლის 11 ივნისს გაფორმდა ხელშეკრულება, რომელიც გახდა ქართული სახელმწიფოებრიობის წიაღში აფხაზეთის დაბრუნების საფუძველი.

შოვინისტებსა და სეპარატისტებს არ აწყობდათ მშვიდობა და თანხმობა აფხაზეთში. 1918წ. ივნისის შუახანებში რუსმა ბოლშევიკებმა სოჭიდან მორიგი შეტევა განახორციელეს და ახალ ათონამდე მოვიდნენ. აფხაზთა სახალხო საბჭოს წევრების თხოვნით, საქართველოს მთავრობამ აფხაზეთში გამოგზავნა სამხედრო რაზმი გენ. გ. მაზნიაშვილის სარდლობით. 19 ივნისს გენერალი სოხუმში ჩამოვიდა. აფხაზთა 300 კაციანი ესკადრონით გაძლიერებულმა ქართულმა რაზმმა 27 ივნისს შეტევა განახორციელა, რომლის შედე-

გადაც არა მხოლოდ აფხაზეთი განთავისუფლდა, არამედ ერთ თვეში (1918წ. 26 ივლისს) ტუაფსეს ალბაც მოხერხდა. 1918წ. აგვისტოში ქართულმა ჯარებმა სოჭისკენ დაიხიეს.

სეპარატისტულმა ძალებმა გამოიყენეს შექმნილი ვითარება და 1918წ. 27 ივნისს, როდესაც აფხაზეთში შემოჭრილი ბოლშევიკების წინააღმდეგ ბრძოლები მიმდინარეობდა, კოდორის (ოჩამჩირის) უბანში თურქული დესანტი გადმოსხეს. ქართულმა ჯარებმა ბოლშევიკურ ტერორს გამოქცეული და საქართველოში გადმობრუნებული რუსი კაზაკების დახმარებით დესანტი გაანადგურეს. დაკარგეს რა წარმატების ყოველგვარი იმედი, შოვინისტებმა და სეპარატისტებმა ატეხეს ხმაური გენ. გ. მაზნიაშვილის მიერ აფხაზეთის „ოკუპაციის“ შესახებ, მოითხოვეს რეგიონიდან ქართული ჯარების გაყვანა. თეზისი „ოკუპაციის“ შესახებ თანამედროვე სეპარატისტულმა ისტორიოგრაფიამაც აიტაცა, რათა 1918-1921 წლებში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შემადგენლობაში აფხაზეთის ყოფნის „უკანონობა“ დაამტკიცოს. ე.წ. ოკუპაციის საკითხი არაერთხელ განიხილა აფხაზთა სახალხო საბჭომაც. 1918წ. 17 ივლისს განიხილებოდა გ. მაზნიაშვილის შტაბისადმი ნდობის საკითხი. სახალხო საბჭომ თითქმის ერთხმად გადაწყვიტა, „ხელახლა დადასტურდეს არაერთი ჩვენი გადაწყვეტილება და ითქვას საქართველოს ნაწილების აქ ყოფნის აუცილებლობის შესახებ.“ 1918წ. 18-19 ივლისს სახალხო საბჭომ მხარი არ დაუჭირა საქართველოს მთავრობის წარმომადგენლის ი. რამიშვილის წინადადებას ქართული ჯარების აფხაზეთიდან გაყვანის შესახებ. მოტანილი ფაქტები უარყოფენ მტკიცებას „ოკუპაციის“ თაობაზე. ქართული ჯარები აფხაზეთში 1918წ. 11 ივნისის ხელშეკრულებისა და აფხაზთა სახალხო საბჭოს დაჟინებული თხოვნის საფუძველზე იმყოფებოდნენ.

ბოლშევიკური ავანტიურის ჩაშლის შემდეგ უპრინციპო სეპარატისტებმა გეზი გენერლების მ. ალექსეევისა და ა. დენიკინის ხელმძღვანელობით მოქმედ ანტიბოლშევიკურ ძალაზე

- თეთრგვარდიელებზე აიღეს. 1918 წ. 25-26 სექტემბრის უშედეგო მოლაპარაკებებმა საქართველოს მთავრობის წარმომადგენლებსა (საგარეო საქმეთა მინისტრი ე. გეგეჭკორი, გენ. გ. მაზნიაშვილი) და ზემოხსენებულ თეთრგვარდიელ გენერლებს შორის, რომელიც ძირითადად სოჭის კუთვნილების საკითხს შეეხებოდა, აჩვენა, რომ მოწინააღმდეგე აფხაზეთის სეპარატისტულ ძალებზე სერიოზულ იმედებს ამყარებდა.

შიში გამართლდა. თეთრგვარდიელთა მიერ ნაქეზებულმა სეპარატისტებმა 1918 წ. 9 ოქტომბერს ძალადობის გზით სცადეს პოლიტიკური გადატრიალების მოწყობა, სახალხო საბჭოს ხელმძღვანელობის, მათ შორის თავმჯდომარის ვ. შარვაშიძის გადაყენება. მცდელობა ჩაიშალა. სახალხო საბჭოს თავმჯდომარისა და ცალკეული წევრების წინადადებით, საქართველოს მთავრობამ სახალხო საბჭო დაითხოვა, შეთქმულები დააპატიმრა და ამის შემდეგ წარმომადგენლობითი ორგანოს არჩევნები დანიშნა. წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში საქართველოს მოუხდა სოჭიდან შემოჭრილი თეთრგვარდიელების მოგერიება. მოწინააღმდეგემ გაგრა დაიკავა და მდ. ბზიფზე გამაგრდა. მიუხედავად ამისა, 1919 წ. 13 თებერვალს აფხაზეთის ისტორიაში პირველი დემოკრატიული არჩევნები ორგანიზებულად ჩატარდა. 1919 წ. 20 მარტს სახალხო საბჭომ მიიღო „აქტი აფხაზეთის ავტონომიის შესახებ“, რომლის პირველი პუნქტით გაცხადდა: „აფხაზეთი შედის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შემადგენლობაში, როგორც მისი ავტონომიური ერთეული.“ 1919 წ. მაისში სახალხო საბჭომ მიიღო გადამწყვეტილება კომისარიატის (მთავრობის) შექმნის შესახებ, რომელსაც სათავეში არზაყან (დიმიტრი) ემუხვარი ჩაუდგა. მაშინვე სოხუმის ოკრუგს აფხაზეთი, ხოლო აფხაზეთა სახალხო საბჭოს აფხაზეთის სახალხო საბჭო ეწოდა და მისი თავმჯდომარე ვ. შარვაშიძე გახდა.

1919-1921 წლები იყო აფხაზეთის ავტონომიის რეალურად ცხოვრებაში გატარების, სახელისუფლებო სტრუქტურების

განმტკიცების, გაგრიდან თეთრგვარდიელთა განდევნის (1919წ. აპრილი), აფხაზეთის კონსტიტუციის პროექტის შემუშავების პერიოდი. ამასთანავე, ხელისუფლებას მკვეთრად უპირისპირდებოდნენ სახალხო საბჭოში მოკალათებული ბოლშევიკები და მათი მხარდამჭერები, რომლებიც აფხაზეთში ვითარების დესტაბილიზაციას ცდილობდნენ. 1920წ. იანვარში საქართველოს საერთაშორისო აღიარებამ, აგრეთვე იმავე წლის 7 მაისს რუსეთ-საქართველოს შორის ხელშეკრულების გაფორმებამ და საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარებამ რამდენადმე გააუმჯობესეს ქვეყნის მდგომარეობა, შექმნეს სამართლებრივი გარანტიები ტერიტორიული მთლიანობის შენარჩუნებისა და განმტკიცებისთვის. კერძოდ, 1920წ. 7 მაისის რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულების III მუხლის I პუნქტი მკაფიოდ განსაზღვრავდა ორ ქვეყანას შორის სახელმწიფო საზღვარს „შავი ზღვიდან მდ. ფსოუს გაყოლებით ახახჩას მთამდე...“ რუსეთი ვალდებული იყო კისრულობდა, „აღიაროს როგორც საქართველოს სახელმწიფოს შემადგენლობაში უდავოდ შემავალი, გარდა ამ ხელშეკრულების III მუხლის I პუნქტის ძალით საქართველოსთვის მიკუთვნებული შავი ზღვის გუბერნიის ნაწილებისა (გაგრის ზონა — ავტ.), ყოფილი რუსეთის იმპერიის ქვემოჩამოთვლილი გუბერნიები და ოლქები - თბილისის, ქუთაისის და ბათუმის თავიანთი მახრებითა და ოკრუგებით, რომლებიც აღნიშნულ გუბერნიებს და ოლქებს შეადგენენ, აგრეთვე ზაქათალისა და სოხუმის ოკრუგები“.

უხეშად დაარღვია რა 1920წ. 7 მაისის ხელშეკრულება, საბჭოთა რუსეთმა 1921წ. თებერვალ-მარტში მოახდინა საქართველოს ოკუპაცია მისი შემდგომი ანექსიით. იმავე წლის 28 მარტს საოკუპაციო სტრუქტურების — რუსეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის კავკასიის ბიუროს, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და აფხაზეთის რევოლუციური კომიტეტის წარმომადგენლებმა

ბათუმში გამართულ თათბირზე გადანყვიტეს დროებით, წარმომადგენლობითი ორგანოს (საბჭოების ყრილობის) არჩევამდე და მოწვევამდე აფხაზეთი საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკად გამოცხადდეს. ამ შუალედში აფხაზეთის მთელი „დამოუკიდებლობა“ იმაში გამოიხატებოდა, რომ მას მართავდნენ არა საქართველოს საბჭოთა მთავრობის, არამედ გ. ორჯონიკიძის თავმჯდომარეობით თბილისში მოქმედი რუსეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის კავკასიის ბიუროს (კავბიუროს) მიერ დანიშნული პირები. რუსეთის ცენტრალური სახელისუფლებო ორგანოების არც ერთ ოფიციალურ თუ არაოფიციალურ დოკუმენტში, მისი უმაღლესი ხელმძღვანელების, მათ შორის ვ. ლენინის გამოსვლებში კავკასიის „დამოუკიდებელ“ რესპუბლიკებს შორის აფხაზეთი არ მოიხსენიება; მისი დაფინანსება ხდებოდა არა მოსკოვიდან, არამედ საქართველოს მთავრობის მიერ; საქართველოს რევოლუციური კომიტეტი, შინაგან საქმეთა კომისარიატი (სამინისტრო) სოხუმში აგზავნიდნენ თავიანთ განკარგულებებს „ცნობად და სახელმძღვანელოდ“, „სისწორით შესასრულებლად“ და ა.შ. 1921წ. 5 ივლისს კავბიურომ მიიღო გადანყვიტილება განეულ იქნას პარტიული მუშაობა „იმ მიმართულებით, რომ აფხაზეთი ავტონომიური რესპუბლიკის სახით შევიდეს საქართველოს შემადგენლობაში“. 1921წ. 23 ივლისს აფხაზეთის პასუხისმგებელ მუშაკთა თათბირმა ნ. ლაკობას მოხსენების საფუძველზე მიიღო დადგენილება „ეთნოგრაფიული, ისტორიული და ყოფითი პირობების გამო საბჭოთა აფხაზეთის საბჭოთა საქართველოსთან ფედერირების შესახებ.“ ამიერკავკასიის ფორმალურად დამოუკიდებელი რესპუბლიკებისაგან (საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი) განსხვავებით, აფხაზეთს არ ჰყავდა წარმომადგენლობა მოსკოვში. ეროვნებათა საქმის სახალხო კომისარი (მინისტრი) ი. სტალინი 1921 წლის 1 სექტემბერს სრულიად რუსეთის ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს (საბჭოების ყრილობებს შორის

პერიოდში უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანო) აცნობებდა, რომ „აფხაზეთი არის დამოუკიდებელი საქართველოს ავტონომიური ნაწილი, ამის გამო დამოუკიდებელი წარმომადგენლობები რუსეთში არ ჰყავს და არც უნდა ჰყავდეს. ამიტომ კრედიტის მიღება რსფსრ-დან მას არ შეუძლია“. ასეთ კრედიტებს 1921წ. აფხაზეთი მხოლოდ საქართველოს მთავრობისაგან და რევოლუციური კომიტეტისაგან იღებდა, ვინაიდან მოსკოვში მას საქართველოს ნაწილად თვლიდნენ. 1921წ. 14 ნოემბერს აფხაზეთის ხელმძღვანელმა ე. ეშბამ დასვა საკითხი იმჟამად ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი ამიერკავკასიის ფედერაციის შემადგენლობაში აფხაზეთის უშუალოდ შესვლის შესახებ. ამის პასუხად კავშიურომ ორ დღეში — 16 ნოემბერს დაადგინა: „წინადადება მიეცეს ამხანაგ ეშბას, წარმოადგინოს თავისი საბოლოო დასკვნა სახელშეკრულებო საწყისებზე აფხაზეთის საქართველოს ფედერაციის შემადგენლობაში ან ავტონომიური ოლქის საწყისებზე რსფსრ-ში შესვლის შესახებ“. ამრიგად, საბჭოთა სტანდარტების მიხედვით, აფხაზეთს შეეძლო პრეტენზია ჰქონოდა არა საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ან თუნდაც ავტონომიური რესპუბლიკის, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ ავტონომიური ოლქის სტატუსზე. მაგრამ საქართველოს შემადგენლობაში მას უნდა მიეღო საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სტატუსი, რათა თავისუფლებისმოყვარე საქართველოზე ზენოლის მძლავრი ბერკეტი გამხდარიყო.

1921წ. 16 დეკემბერს საქართველოსა და აფხაზეთს შორის, „ღრმა საერთოეროვნული კავშირებიდან გამომდინარე“, გაფორმდა ხელშეკრულება სამხედრო, პოლიტიკური და საფინანსო-ეკონომიკური კავშირის დამყარების შესახებ. ხელშეკრულება ითვალისწინებდა ასევე „ყველა სამხარეო გაერთიანებაში, კერძოდ, ამიერკავკასიის რესპუბლიკების ფედერაციაში აფხაზეთის შესვლას საქართველოს მიმვეობით“ და არა უშუალოდ. აქედანაც კარგად ჩანს, რომ

1921წ. 16 დეკემბრის ხელშეკრულებით ორი თანასწორუფლებიანი რესპუბლიკის გაერთიანება კი არ მოხდა, არამედ ერთი რესპუბლიკა (აფხაზეთი) შევიდა მეორის (საქართველოს) შემადგენლობაში. შემდგომ წლებში, როცა „არჩევითი“ საბჭოთა ორგანოები ჩამოყალიბდნენ, ეს ურთიერთობა კონსტიტუციურადაც გაფორმდა. საქართველოს მუშათა, გლეხთა და წითელარმიელთა დეპუტატების საბჭოების I ყრილობამ 1922წ. 28 თებერვალს დაამტკიცა რესპუბლიკის კონსტიტუცია, რომლის I თავის I პუნქტში ნათქვამია: „საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკაში თავისუფალი თვითგამორკვევის საფუძველზე შედიან: აჭარის ავტონომიური სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი და აფხაზეთის სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა; უკანასკნელი უკავშირდება საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკას — ამ რესპუბლიკათა შორის დადებულ, განსაკუთრებულ საკავშირო ხელშეკრულების საფუძველზე“.

XX ს. 20-იან წლებში ფაქტობრივად და იურიდიულად აფხაზეთი წარმოადგენდა ავტონომიურ რესპუბლიკას, ამიტომ ის არ იყო ამიერკავკასიის ფედერაციის, მით უმეტეს, 1922 წლის დეკემბერში შექმნილი საბჭოთა კავშირის სუბიექტი. ამიერკავკასიის ფედერაციის ხელმძღვანელმა გ. ორჯონიკიძემ, რომელმაც მისცა თანხმობა აფხაზეთის სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკის გამოცხადებაზე, აფხაზეთის საბჭოების II ყრილობაზე 1923წ. 21 დეკემბერს განაცხადა: „აფხაზეთმა უნდა იცოდნენ, რომ აფხაზეთი ავტონომიური რესპუბლიკაა და თანასწორუფლებიანია ჩვენს კავშირში“. საბჭოთა იმპერიის ძირითადი კანონის — სსრ კავშირის პირველი კონსტიტუციის (1924წ.) მიხედვით, აფხაზეთს ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი ჰქონდა. მასში ნათქვამია: „აჭარისა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკები, სამხრეთ ოსეთის, მთიანი ყარაბაღისა და ნახიჭევანის ავტონომიური ოლქები ეროვნებათა საბჭოში თითო

წარმომადგენელს აგზავნიან“ (თავი IV, პ. 15). ამრიგად, რაც არ უნდა ამტკიცოს სეპარატისტულმა ისტორიოგრაფიამ, რაც არ უნდა განაცხადონ აფხაზეთის ისტორიის ფალსიფიკაციითა და საერთაშორისო საზოგადოებრიობის შეცდომაში შეყვანით დაკავებულმა რუსეთის ამჟამინდელმა ხელმძღვანელებმა, ფაქტი რჩება ფაქტად: 1924-1936 წლებში მოქმედი სსრ კავშირის პირველი კონსტიტუციის მიხედვით, აფხაზეთს ჰქონდა ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი და ქვეყნის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში არასახელმწიფოებრივი წარმონაქმნების — ავტონომიური ოლქების დონეზე (1 დეპუტატი ეროვნებათა საბჭოში) იყო წარმოდგენილი.

საქართველოსა და აფხაზეთის კონსტიტუციებში აფხაზეთი მაინც მოხსენიებული იყო სახელმეკრულებო საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკად. სეპარატისტები ხშირად იშველიებენ აფხაზეთის 1925 წლის კონსტიტუციას. სამართლებრივი თვალსაზრისით, ასეთი კონსტიტუცია არც არსებობდა. საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ აფხაზეთის საბჭოების III ყრილობის მიერ 1925 წ. 1 აპრილს ყოველგვარი განხილვის გარეშე მიღებული კონსტიტუცია, რომელიც წინააღმდეგობაში მოდიოდა სსსრ კავშირის, ამიერკავკასიის ფედერაციისა და საქართველოს კონსტიტუციებთან, არ გამოქვეყნებულა და, შესაბამისად, ძალაში არ შესულა. უფრო მეტიც, „აფხაზეთის საბჭოების III ყრილობის ბიულეტენში“ (სოხუმი, 1925) გამოქვეყნებული ინფორმაციით, ყრილობამ დაადგინა, დასრულდეს მუშაობა აფხაზეთის კონსტიტუციის პროექტზე, იგი მოყვანილ იქნას ამიერკავკასიისა და საქართველოს კონსტიტუციებთან შესაბამისობაში. რას წარმოადგენდა მაინც 1925 წლის კონსტიტუცია თუ კონსტიტუციის პროექტი? ის ძირითადად იმეორებდა საქართველოს კონსტიტუციას და აფხაზეთს სუვერენულ სახელმწიფოდ აცხადებდა. საქართველოსთან ურთიერთობა დაფიქსირებული იყო III თავის IV პუნქტში: „აფხაზეთის სსრ, გაერთიანდა რა გან-

საკუთრებული სამოკავშირეო ხელშეკრულების საფუძველზე საქართველოს სსრ-თან, მისი მეშვეობით შედის ამიერკავკასიის სოციალისტური ფედერაციული საბჭოთა რესპუბლიკის შემადგენლობაში და ამ უკანასკნელის მეშვეობით — საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში. II თავის V პუნქტში ნათქვამი იყო, რომ აფხაზეთი როგორც სუვერენული სახელმწიფო თითქოს ინარჩუნებდა როგორც ამიერკავკასიის ფედერაციიდან, ისე საბჭოთა კავშირიდან თავისუფალი გასვლის უფლებას. რადგანაც აფხაზეთი სინამდვილეში არ იყო სუვერენული სახელმწიფო, უშუალოდ არ შედიოდა ამიერკავკასიის ფედერაციისა და სსრ კავშირის შემადგენლობაში, მას არანაირად არ შეეძლო მათი შემადგელობიდან გასვლა. ამ „კონსტიტუციური სისულელის“ (ნ. ლაკობა) და ზემდგომ კონსტიტუციებთან ზოგიერთი სხვა შეუსაბამობის გამო, ამიერკავკასიის ფედერაციისა და საქართველოს სახელისუფლებო ორგანოებმა გადაწყვიტეს 1925წ. 1 აპრილს მიღებული დოკუმენტის აფხაზეთის კონსტიტუციის პროექტად გამოცხადება და მისი გადამუშავება. ინტერესმოკლებული არ იქნება იმის აღნიშვნა, რომ 1925 წლის „კონსტიტუციაში“, რომელიც აფხაზეთს ვითომ ამიერკავკასიის ფედერაციიდან და სსრ კავშირიდან თავისუფალი გასვლის უფლებას ანიჭებდა, არ იყო ჩადებული აფხაზეთის საქართველოს შემადგენლობიდან გასვლის ან მასთან დადებული სამოკავშირეო ხელშეკრულების დენონსირების უფლება.

აფხაზეთის კონსტიტუციის პროექტის გადამუშავება 1926 წ. დასრულდა. საქართველოსა და აფხაზეთის კონსტიტუციებში შევიდა საერთო თავი, რომელიც არეგულირებდა ურთიერთიერთობებს საქართველოსა და აფხაზეთს შორის. ორივე კონსტიტუციაში დაფიქსირდა, რომ „აფხაზეთი განსაკუთრებული ხელშეკრულების ძალით შედის საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკაში და მისი მეშვეობით ამიერკავკასიის სოციალისტურ საბ-

ჭოთა რესპუბლიკაში“. ისინი მკაფიოდ მიჯნავდნენ უფლებამოსილებას თბილისსა და სოხუმს შორის. აფხაზეთის შინაგან საქმეთა, იუსტიციის, განათლების, ჯანდაცვის, მინათმოქმედებისა და სოციალური უზრუნველყოფის სახალხო კომისარიატები (სამინისტროები) საქართველოს შესაბამისი კომისარიატებისაგან დამოუკიდებლად მოქმედებდნენ, თუმცა ვალდებული იყვნენ განეული მუშაობის შესახებ ერთმანეთისთვის ინფორმაცია მიეწოდებინათ. აფხაზეთის სახალხო მეურნეობის საბჭო ემორჩილებოდა როგორც აფხაზეთის მთავრობას, ისე საქართველოს სახალხო მეურნეობის საბჭოს. ფინანსთა, შრომის და მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარიატების რწმუნებულები საქართველოს კომისარიატების ორგანოებს წარმოადგენდნენ, თუმცა ვალდებული იყვნენ ანგარიში აფხაზეთის მთავრობისთვისაც წარედგინათ.

სსრ კავშირის მოქმედი კონსტიტუციის შესაბამისად, 1931 წლის 11 თებერვალს, აფხაზეთის საბჭოების VI ყრილობამ აფხაზეთის სსრ-ას სახელი გადაარქვა და აფხაზეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა (აფხაზეთის ასსრ) უწოდა. როგორც 1931 წლამდე, ისე სახელის გადარქმევის შემდეგაც აფხაზეთი იყო და დარჩა საქართველოს შემადგენლობაში, თანაც 1926 წლის კონსტიტუციით განსაზღვრული უფლებამოსილებები უცვლელი დარჩა. ამიტომ ყოველგვარი საუბრები ი. სტალინის მიერ „დამოუკიდებელი“ აფხაზეთის საქართველოს შემადგენლობაში გადაცემის შესახებ საფუძველს მოკლებულია. ეს ყველაფერი ისტორიის ფალსიფიკატორთა მორიგი მონაგონია.

XXს. 30-იან წლებში საბჭოთა იმპერიაში მიმდინარეობდა მართვის ცენტრალიზაციისა და უნიტარიზაციის პროცესი. ამ პროცესის ფარგლებში 1935წ. 7 იანვარს აფხაზეთის საბჭოების VII ყრილობის გადანყვეტილებით დამტკიცდა აფხაზეთის კონსტიტუციის ახალი რედაქცია, რომლის მიხედვითაც ავტონომიური რესპუბლიკის ყველა კომისარიატი

საქართველოს შესაბამის კომისარიატებს ექვემდებარებოდა (მუხლი 42). საბჭოთა კავშირის უნიტარიზაციისა და მართვის ტოტალიტარული სისტემის ჩამოყალიბების პროცესი 1936წ. 5 დეკემბერს ე.წ. სტალინური კონსტიტუციის მიღებით დასრულდა, რომელსაც მოჰყვა უნიფიცირებული კონსტიტუციების მიღება მოკავშირე და ავტონომიურ რესპუბლიკებში, მათ შორის საქართველოსა (1937წ. 13 თებერვალი) და აფხაზეთში (1937წ. 2 აგვისტო). ამ კონსტიტუციების მიხედვით, სახელმწიფოებრივი ცხოვრების არც ერთი სფერო მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების უშუალო გამგებლობაში არ რჩებოდა.

საბჭოთა სოციალისტური სისტემის გენეზისი და აფხაზეთში სოციალიზმის მშენებლობის პროცესი (ინდუსტრიალიზაცია, კოლექტივიზაცია, კულტურული რევოლუცია, ახალი სოციალისტური მმართველობითი და გამანაწილებელი სისტემის ფორმირება, კომუნისტური ორიენტაციის ინტელექტუალური ელიტის ჩამოყალიბება და ა.შ.) მიმდინარეობდა საერთოიმპერიული კანონზომიერებისა და საერთო-საკავშირო გენერალური მიმართულებების ფარგლებში ადგილებზე ზედმეტი „თვითშემოქმედების“ გარეშე. ამ თვალთახედვით უნდა შეფასდეს XXს. 30-იანი წლების პოლიტიკური რეპრესიები აფხაზეთში, 1938 წელს დასრულებული აფხაზური დამწერლობის რეფორმა (ლათინური გრაფიკის ქართული გრაფიკით შეცვლა), 1945-46 სასწავლო წლიდან განხორციელებული სასკოლო რეფორმა („აფხაზურ სკოლებში“ სწავლების რუსული ენიდან ქართულზე გადაყვანა აფხაზური ენის სწავლების შენარჩუნებით), მიწისძვრით დაზარალებული მეზობელი რაიონებიდან მოსახლეობის ნაწილის აფხაზეთში ჩამოსახლება (მათმა გარკვეულმა ნაწილმა ასიმილაცია განიცადა და ამჟამად აფხაზურ ეროვნებას მიეკუთვნება). პოლიტიკური რეპრესიები, როგორც ცნობილია, საერთოსაკავშირო „ლონისძიებას“ წარმოადგენდა. ავტონომიებში დამწერლობათა გადაყვანა მოკავშირე რესპუბლიკე-

ბის გრაფიკაზე, აგრეთვე სწავლების გადაყვანა მოკავშირე რესპუბლიკების სახელმწიფო ენაზე, ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების დირექტივების შესაბამისად, მთელს საბჭოთა კავშირში მიმდინარეობდა. ამიტომ უფრო სამართლიანი და სასარგებლო იქნება თუ სეპარატისტები თავიანთ პრეტენზიებს წაუყენებენ არა ვითომ აფხაზთა გადაგვარების მზაკვრული გეგმის მქონე ქართველებს, არამედ იმპერიას, რომელიც დღესაც წარმატებით აგრძელებს აფსუა ხალხის ასიმილაციას. მეზობელი რაიონებიდან ადამიანების ჩამოსახლება, რომლებმაც დიდი წვლილი შეიტანეს აფხაზეთის ეკონომიკურ, კულტურულ განვითარებაში, ასევე მოსკოვის დირექტივებით ხორციელდებოდა.

„დათბობის“ პოსტსტალინისტური პერიოდი საქართველოში აღინიშნა ანტიქართული გამობდომების თანხლებით მიმდინარე სტალინის პიროვნების კულტის კრიტიკასთან დაკავშირებით ქ. თბილისში მოწყობილი მშვიდობიანი ახალგაზრდული მანიფესტაციის რუსი ჯარისკაცების მიერ მასობრივი და უმოწყალო დახვრეგით. მანიფესტაციაზე დრო და დრო გაისმოდა მოწოდებები საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებაც. იმ პერიოდში რესპუბლიკაში მოქმედებდნენ საქართველოს თავისუფლებისათვის მებრძოლი იატაკქვეშა ახალგაზრდული ორგანიზაციები (ზვიად გამსახურდია, მერაბ კოსტავა და სხვ.). კრემლმა გააძლიერა ზენოლა თბილისზე, დაადანაშაულა რა რესპუბლიკური პარტიული ორგანიზაცია შოვინიზმის გამოვლინებაში, აფხაზების, ოსებისა და სომხების ასიმილაციის მცდელობაში (იხ. სსრ კავშირის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის 1956წ. 10 ივლისის დადგენილება). ეს ბრალდება გახდა თავისებური ნიშანი სეპარატისტებისთვის. ეჭვსგარეშეა, რომ აფხაზეთში სწორედ კრემლმა მოახდინა 1957, 1967 და 1977 წლების ანტიქართული გამოსვლების პროვოცირება, თუმცა საბაბად პირველ ორ შემთხვევაში გამოიყენეს სეპარატისტებისთვის მიუღებელი ისტორიული შრომების გამოცემა

თბილისში, მესამე შემთხვევაში — საქართველოსა და აფხაზეთის ახალი კონსტიტუციების მიღება; თუ ერთი ხელით კრემლი ანტიქართული გამოსვლების პროვოცირებას ახდენდა, მეორე ხელით იგი ყოველთვის ცდილობდა კონფლიქტების ისეთნაირად „მოგვარებას“ (სეპარატისტთა სასარგებლო საკადრო გადაადგილებების განხორციელებით), რათა შექმნილიყო უფრო ხელსაყრელი ნიადაგი შემდგომში საჭირო დროს ახალი, უფრო მასშტაბური გამოსვლებისთვის. ასეთი დრო XXს. 80-იანი წლების ბოლოს დადგა, როცა ეროვნულ-გამანთავისუფლებელმა მოძრაობებმა ძირფესვიანად შეარყიეს საბჭოთა იმპერია. თავისუფლებისთვის ბრძოლის ავანგარდში, სხვა რესპუბლიკებთან ერთად, საქართველოც გამოდიოდა. დემორალიზებული და დეზორგანიზებული კრემლი შეეცადა, მაგრამ ვერ მოახერხა მისთვის სასარგებლო შედეგების მიღწევა 1989წ. 9 აპრილს თბილისში მშვიდობიანი მიტინგის დახვრეტით. შედეგი სრულიად საპირისპირო აღმოჩნდა. ბევრი ვერაფერი მისცეს იმპერიულ ცენტრს ანტიქართულმა გამოსვლებმა აფხაზეთში 1989წ. ივლისში. კრემლის ხრიკების მიუხედავად, საქართველო ნაბიჯ-ნაბიჯ მიიწევდა დამოუკიდებლობისაკენ. 1990წ. 28 ოქტომბერს გამართულ მრავალპარტიულ დემოკრატიულ არჩევნებში ეროვნულ-გამანთავისუფლებელმა მოძრაობამ გაიმარჯვა, რასაც საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ლიკვიდაცია მოჰყვა. რესპუბლიკამ არ მიიღო მონაწილეობა სსრ კავშირის შენარჩუნების თაობაზე 1991 წლის 17 მარტს გამართულ საკავშირო რეფერენდუმში. აფხაზეთში იგი სერიოზული დარღვევებით ჩატარდა. სასურველი შედეგის მისაღებად მთლიანად გალის ქართული რაიონი, სადაც აფხაზეთის მოსახლეობის 20% ცხოვრობდა, საარჩევნო უბნების ვითომ „მოუმზადებლობის“ მოგონილი საბაბით, მოსკოვის მითითებით, არჩევნებიდან მოხსნეს. გარდა ამისა, აფხაზურ საარჩევნო უბნებში სსრ კავშირის შენარჩუნების მომხრეთა ხმების რაოდენობამ კურობული მაჩვენებელი შეადგინა — ამომრჩეველთა საერთო

რაოდენობის 120% (?!). ამ გზით სეპარატისტებმა აფხაზეთის მასშტაბით ძლივს დააფიქსირეს 50 პროცენტზე ოდნავ მეტი, მაგრამ ყველასათვის ნათელი გახდა, რომ სსრ კავშირის შენარჩუნებისადმი მიძღვნილი რეფერენდუმი ავტონომიურ რესპუბლიკაში ჩაიშალა. იმავდროულად, 1991წ. 31 მარტს აფხაზეთში დიდი წარმატებით ჩატარდა სხვა რეფერენდუმი საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებ. აფხაზეთის მაშინდელმა ხელმძღვანელობამ ვ. არძინბას მეთაურობით გადაწყვიტა თვითონ არ მიეღო მონაწილეობა რეფერენდუმში, მაგრამ ხელი არ შეეშალა ავტონომიურ რესპუბლიკაში მისი ჩატარებისთვის. იმ კონკრეტულ ვითარებაში ეს იყო გონივრული გადაწყვეტილება. პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ბლოკი „სოიუზი“ (სსრ კავშირის შენარჩუნების მომხრეები) რეფერენდუმში არ მონაწილეობდა. მიუხედავად ამისა, 1991წ. 31 მარტის რეფერენდუმში ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის (347175 კაცი) 61,27% მონაწილეობდა, ანუ ბევრად მეტი, ვიდრე ქართული მოსახლეობა (45%). რეფერენდუმში მონაწილეთა 97,73% (ანუ ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის თითქმის 60%) ხმა მისცა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას (დამოუკიდებლობის აღდგენა 1991წ. 9 აპრილს გამოცხადდა). ანალოგიურ ვითარებაში ჩატარდა და დაახლოებით იგივე მაჩვენებლებით დასრულდა საქართველოს პირველი პრეზიდენტის არჩევნები აფხაზეთის ტერიტორიაზე (1991წ. 26 მაისი).

აფხაზეთთან მიმართებაში საქართველოს მაშინდელი ხელმძღვანელობის საგანგებოდ ფრთხილი, მშვიდობიანი და კომპრომისული პოლიტიკის დემონსტრირება კიდევ ერთხელ 1991წ. ზაფხულში მოხდა, როდესაც ქართულ და აფხაზეთურ მხარეთა საერთო ძალისხმევით შემუშავდა აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ახალი კანონი, შევიდა ცვლილებები ავტონომიური რესპუბლიკის კონსტიტუციაში. უმაღლესი საბჭოს 65 მანდატი ეთნიკური პრინციპით ჩამოყალიბებულ

ერთმანდატიან ოლქებში გადანაწილდა. აფხაზებს 28 მანდატი ერგოთ, ქართველებს — 26, სხვა ეროვნებებს — 11. მანდატები ისეთნაირად გადანაწილდა, რომ არც ერთ მხარეს არ შეეძლო კვალიფიციური უმრავლესობის მოპოვება და ცალმხრივად კონსტიტუციური, მათ შორის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსთან დაკავშირებული საკითხების გადანყვეტა. ქართველთა და აფხაზთა შეთანხმების გარეშე შეუძლებელი იყო არა მხოლოდ სტატუსის საკითხის ლეგიტიმური გადანყვეტა, არამედ მთავრობის დანიშვნაც კი, ვინაიდან მინისტრის დამტკიცებას ასევე კვალიფიციური უმრავლესობა სჭირდებოდა.

ეთნიკური ნიშნის მიხედვით გადანაწილდა როგორც მანდატები უმაღლეს საბჭოში, ისე მთავარი თანამდებობებიც. კერძოდ, უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარედ აფხაზი უნდა არჩეულიყო, მის პირველ მოადგილედ—ქართველი; აფხაზეთის მთავრობის თავმჯდომარედ ქართველი ინიშნებოდა, პირველ მოადგილედ — აფხაზი. განხორციელდა სხვა მნიშვნელოვანი კონსტიტუციური ცვლილებებიც. მაგალითად, აფხაზეთის კონსტიტუციაში ტერმინი „საქართველოს სსრ“ შეიცვალა ტერმინით „საქართველოს რესპუბლიკა“. ეს იყო სერიოზული კომპრომისი. აღნიშნული ცვლილებით აფხაზეთი კონსტიტუციურად ადასტურებდა, რომ ის ადრე თუ იყო საქართველოს სსრ ნაწილი, ამიერიდან დამოუკიდებლობა გამოცხადებული საქართველოს რესპუბლიკის შემადგენლობაში შედიოდა. იმისათვის, რათა სათანადოდ შეფასდეს ამ კონსტიტუციური ცვლილების მნიშვნელობა, საჭიროა გავიხსენოთ სეპარატისტთა მიერ ატაცებული კრემლის უცნაური ინსტრუქცია იმის თაობაზე, რომ კონსტიტუციურად აფხაზეთი სსრ კავშირის შემადგენლობაში შემავალი საქართველოს სსრ ნაწილს წარმოადგენდა და არა დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკის. განხორცილებული ცვლილებით, მსგავს ინსინუაციებს ბოლო მოეღო. აფხაზეთის კონსტიტუციაში შევიდა ასევე დამატება, რომ კანონი

აფხაზეთის პოლიტიკურ-სამართლებრივი სტატუსის შესახებ ძალაში შედიოდა საქართველოსა და აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოების მიერ მისი დამტკიცების შემდეგ (მუხლი 98).

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ აფხაზეთის მიმართ საქართველოს მთავრობის სამშვიდობო პოლიტიკამ გაიმარჯვა, თანაც გაიმარჯვა ორივე მხარემ. ყველაფრიდან ჩანდა, რომ კრემლი ძლიერ იყო შეშფოთებული დამოუკიდებლობისაკენ საქართველოს დამაჯერებელი მოძრაობით, 1991 წლის 17 და 31 მარტის რეფერენდუმების, 26 მაისის საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგებით, მოსკოვის მედიატორული როლის გარეშე თბილისის მიერ აფხაზეთთან ურთიერთობის დარეგულირებით. კრემლში გადანყვიტეს, რომ ამ პროცესის შესაჩერებლად საქართველოს პირველი პრეზიდენტის ძალადობის გზით დამხობა და აფხაზეთში ომის გაჩაღება იყო საჭირო. სსრ კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთის ხელმძღვანელობამ, რომელიც მანამდე საკავშირო ცენტრთან ძალაუფლებისათვის ბრძოლით იყო დაკავებული, მოიცალა საქართველოსთვისაც, რომელიც უარს ამბობდა ახლადდაფუძნებულ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში (დსთ) განევრიანებაზე. ახალ ვითარებაში, როდესაც 1991-1992 წლების მიჯნაზე საქართველოში ძალადობრივი სახელმწიფო გადატრიალება განხორციელდა, ე. შევარდნაძის მეთაურობით სახელმწიფო საბჭოს სახით დროებითი არალეგიტიმური ხელისუფლება ჩამოყალიბდა და სამოქალაქო დაპირისპირებად ნოდებული რუსეთ-საქართველოს ომი გაჩაღდა, აფხაზეთის სეპარატისტული ძალები მეტისმეტად გააქტიურდნენ. მოსკოვის ნაქეზებითა და საკუთარი კონსტიტუციის დარღვევით, აფხაზეთის ხელმძღვანელობა იღებდა ცალმხრივ გადანყვიტილებებს და იარაღის ჟღარუნით იყო დაკავებული. 1992წ. 23 ივლისს აფხაზეთის უმაღლესმა საბჭომ კვალიფიციური უმრავლესობის გარეშე ანუ უკანონოდ მიიღო გადანყვიტილება მოქმედი კონსტიტუციის გაუქმებისა და 1925 წლის მკვდრადშობილი

კონსტიტუციის (რომლის შესახებ ზემოთ იყო საუბარი) აღდგენის შესახებ. ამ გადანყვეტილებამ დააჩქარა უმაღლესი საბჭოს განხეთქილების ადრე დაწყებული პროცესი და, საბოლოო ჯამში, საქმე ომამდე მივიდა. დღეს ეჭვგარეშეა, რომ სახელმწიფო გადატრიალება საქართველოში და ომი აფხაზეთში წარმოადგენდნენ ერთი ჯაჭვის რგოლებს, ერთიც და მეორეც - ქართული სახელმწიფოს დასუსტების, მისი დანაწევრებისა და ახალი ფორმით რუსეთის იმპერიის წიაღში დაბრუნების კრემლისეული საერთო გეგმის შემადგენელი ნაწილებია. ომი აფხაზეთში განხილული უნდა იყოს როგორც რუსეთ-საქართველოს 1991-1992 წლების უთანასწორო ომის გაგრძელება. მისი შედეგები, როგორც ცნობილია, კატასტროფული აღმოჩნდა აფხაზეთის მოსახლეობისთვის, მთლიანად სახელმწიფოსთვის. ორივე მხრიდან ათეულ ათასობით დაღუპულის გარდა, ავტონომიური რესპუბლიკა დატოვა მისი კანონიერი მოსახლეობის სამმა მეოთხედმა. დევნილებად იქცა თითქმის 300 ათასი ქართველი, 40 ათასამდე აფხაზი, ათასობით ბერძენი, ესტონელი, უკრაინელი, ებრაელი, რუსების ნაწილი და ა.შ. ომამდელი 535 ათასი მოსახლიდან (მიმდინარე აღრიცხვის მონაცემები 1992 წლის იანვრისთვის) 1997 წლისთვის აფხაზეთში 145 986 ადამიანი დარჩა (შემდგომში ეს მონაცემები საგრძნობლად არ შეცვლილა, თუმცა სეპარატისტების ოფიციალური სტატისტიკა ასახელებს აშკარად არარეალურ ციფრს - 240 705 კაცს, რომელთა შორის აფხაზურ ეროვნებას ვითომ 122 690 კაცი მიეკუთვნება); ამრიგად, ავტონომიური რესპუბლიკის მოსახლეობა 388 075 კაცით — 72,7 პროცენტით, ანუ 3,7 ჯერ შემცირდა. სხვა ეთნიკურ ჯგუფებზე მეტად ქართული მოსახლეობა დაზარალდა. 1992წ. 1 იანვრისთვის მისი რაოდენობა 244 872 კაცს (მონაცემები აშკარად შემცირებულია) შეადგენდა, ეთნონმენდის შემდეგ, 1997 წლისთვის — 43 442 კაცს. ამრიგად, ეთნიკური ქართველების რაოდენობა სულ ცოტა 201 430 კაცით — 82,2% ანუ

5,64 — ჯერ შემცირდა. აფხაზეთში დარჩენილ ქართულ მოსახლეობას ელემენტარული უფლებები არ გააჩნია და საქართველოსთან შემოერთებას უჭერს მხარს. იმავე პერიოდში ეთნიკური აფხაზების რაოდენობა 94 767 კაციდან 53 993 კაცამდე შემცირდა. აფხაზეთში ცხოვრობენ ასევე საკმაოდ მრავალრიცხოვანი სომხური და რუსული თემები. საერთო ჯამში, აფხაზეთიდან დევნილი მოსახლეობის რაოდენობა იქ დარჩენილებს 3,5-ჯერ აღემატება. ამიტომ ეუთომ რუსეთის მონაწილეობით სამჯერ აღიარა და დაგმო აფხაზეთში ჩატარებული ეთნონმენდა (1994წლის 6 დეკემბერს ბუდაპეშტში, 1996წ. 3 დეკემბერს ლისაბონში და 1999 წლის 17-18 ნოემბერს სტამბულში).

მოტანილი მშრალი სტატისტიკური მონაცემები და ეუთოს ზოგადი ხასიათის რეზოლუციები მიახლოებითაც ვერ ასახავენ აფხაზეთში დატრიალებული ტრაგედიის მასშტაბებს, მშვიდობიანი ქართული მოსახლეობის მასობრივი ხოცვა-ჟლეტისა და წამების გაუგონარ მეთოდებს, არნახულ სისასტიკეს. მსგავსი რამ არ ახსოვს თვით ლენინურ-ტროცკისტულ-სტალინური და ჰიტლერული საკონცენტრაციო ბანაკების მოწმე XX საუკუნეს. ამ ფაქტების ანალოგები შუასაუკუნეებში და უფრო შორეულ წარსულში უნდა ვეძიოთ.

ათასობით ადამიანს წამების გარეშე დახვრეტა სანატრელი გაუხადეს. ძალიან ხშირად სეპარატისტები და ოკუპანტები თავიანთ მსხვერპლს ორმოს ამოთხრას აიძულებდნენ და მერე მასში ცოცხლად მარხავდნენ. ცნობილია ცალკეული ადამიანების, მთელი ოჯახების, ზოგჯერ ადამიანთა დიდი ჯგუფის ამა თუ იმ შენობაში, მათ შორის საკუთარ სახლებში ჩაკეტვისა და ცოცხლად დაწვის მრავალი შემთხვევა. უამრავია აგრეთვე როგორც ცოცხალი ადამიანებისთვის, ისე დახოცილებისთვის ბენზინის გადასხმისა და დაწვის მაგალითები. ეტყობა, ოკუპანტებს დიდ სიამოვნებას ანიჭებდა დახვრეტის წინ უმწეო ადამიანების სასტიკად წამება - ხელებისა და ფეხების, აგრეთვე ცხვირის, ყურების, ენის,

სასქესო ორგანოების მოჭრა, დაკოდვა, თვალების დათხრა, ფრჩხილებისა და კბილების მოძრობა. მრავალი მაგალითია ცნობილი, როდესაც ტყვე-მამაკაცებს ჯერ აყურებინებდნენ, თუ როგორ აუპატიურებდნენ მათ დედებს, მეუღლეებს, ქალიშვილებს, დებს, მერე ყველას ერთად ფიზიკურად ანადგურებდნენ. არც თუ ისე იშვიათი იყო შემთხვევები, როცა მოძალადეები დახვრეტილი ადამიანების დასაფლავების საშუალებას არ აძლევდნენ მათ ახლობლებს, რათა გვამები ძაღლებისა და ღორების საჯიჯგნი გამხდარიყვნენ. 1992 წლის სექტემბერში სოფ. ბზიფში (გაგრის რ-ნი) მოკლული გიორგი აბრამიშვილის ხორცის ნაჭრები ჯერ დაამარილეს, მერე მისსავე ფენსაცმელში ჩაალაგეს და მეუღლეს გაუგზავნეს. 1993 წლის 10 ოქტომბერს სოფ. ზემო კელასურის (სოხუმის რ-ნი) მკვიდრს იროდიონ ფიფიას გული ამოაჭრეს და ძაღლებს მიუგდეს. ხშირი იყო ამ XX-XXI საუკუნეების კაციჭამიების მიერ მსხვერპლის სხეულის დანაწევრების, ადამიანთა მოკვეთილი თავებით ბურთის თამაშის, ან ამ თავების თვალსაჩინო ადგილას სარეზზე ჩამოცმის ფაქტები. ეთნიკური წმენდისა და გენოციდის საკმაოდ გავრცელებული ფორმები იყო ადამიანების ხეებზე ან ელექტრობოძებზე ჩამოკიდება, აგრეთვე საკუთარი ეზოს ჭაში ჩახრჩობა. ამით ისინი ორ მიზანს აღწევდნენ: კონკრეტული ადამიანის წამებას, მის ფიზიკურ განადგურებას და საარსებო წყლის ხშირად ერთად-ერთი წყაროს - ჭის სამუდამოდ გაფუჭებას.

ოკუპანტები და სეპარატისტები განსაკუთრებული სისასტიკით უსწორდებოდნენ ქალებს, მათ შორის ორსულებს. გაუპატიურება (მათ შორის კოლექტიური), აუცილებლად მკერდისა და სხეულის სხვა ნაწილის მოჭრა, თვალების დათხრა, ორსულებისთვის მუცლის გამოფატვრა, ბოლოს კი ცოცხლად დაწვა ან დახვრეტა იყო მოძალადეთა ხელში ჩავარდნილი ქალების დიდი ნაწილის ხვედრი. არც ბავშვებს ჰქონდათ რაიმე შეღავათი. მათ მშობლებთან ერთად ხოცავდნენ. აფხაზეთის ტრაგედიის თვითმხილველი რუსი

ჟურნალისტი მიხეილ აიდიონოვი ერთ-ერთ თავის წერილში (იხ.: „ვეკ“, N40, 1993) გვამცნობს ასეთი შემზარავი ფაქტების შესახებ: „ახალდაბაში (ოჩამჩირეს რ-ნი - ავტ.) ბავშვებს ხელები და ფეხები გადაუმტვრიეს, სარებზე დასვეს, ერთ ბავშვს ტანკით გადაუარეს. სტადიონზე გაუპატიურებული ქალები ცოცხლად დაწვეს. ბავშვი გაატყავეს, ხორცზე წაანერეს: „ქართული ძაღლი იყიდება კუპონზე“ (დროებითი ფულის ერთეული მაშინდელ საქართველოში - ავტ.). კომენტარები ზედმეტია.

ოკუპანტები და სეპარატისტები არ ინდობდნენ ლოგინს მიჯაჭვულ ინვალიდებსა და სხვა მძიმე ავადმყოფებს, რომლებსაც პირდაპირ სანოლში კლავდნენ. გაუგონარ აგრესიას იჩენდნენ მოხუცების მიმართაც. მაგალითად, საკუთარ სახლებში ცოცხლად დაწვეს 103 წლის დურუ ტაბაღუა (სოფ. ოტობაია, გალის რ-ნი), 96 წლის მარინე გოგუა (სოფ. ლინდავა, სოხუმის რ-ნი), 90 წლის ლუმა ცაავა (სოფ. შრომა, სოხუმის რ-ნი) და მრავალი სხვა.

აფხაზეთში განხორციელებული ეთნიკური წმენდისა და გენოციდის მსხვერპლნი უპირატესად ქართველები გახდნენ, მაგრამ სეპარატისტებმა და ოკუპანტებმა მათთან ერთად ასობით სხვა ეროვნების წარმომადგენელიც დახოცეს. მათ ბრალად ედებოდათ ქართველთა გადარჩენის მცდელობა. ასე მაგალითად, 1993 წლის ნოემბერში სოფ. ოდიშში (სოხუმის რ-ნი) ჯერ დახვრიტეს და მერე მის სახლში შეფარებულ 13 მეზობელ ქართველთან ერთად დაწვეს ბერძენი მერი ანასტასიადი. მსგავსი “დანაშაულისთვის” დახვრეტილთა შორის, გარდა ბერძენებისა, არიან აფხაზები, რუსები, სომხები, ებრაელები, უკრაინელები და სხვა ეროვნების წარმომადგენლები. მათგან დავასახელებთ ოჩამჩირელ ბრანისლავა იგუმენოვას, რომელიც 1993წ. დეკემბერში დახვრიტეს იმისთვის, რომ სეპარატისტთა ბოევიკებს განუცხადა: “ასეთს ფაშისტებიც კი არ აკეთებდნენ”.

სეპარატისტებმა ოკუპანტებთან ერთად ტყვედ აიყვანეს

და დახვრიტეს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე ჟიული შარტავა, მისი მთავრობის წევრები რაულ ეშბა, სუმბატ სააკიანი, ქ. სოხუმის მერი გურამ გაბესქირია და მათი თანმხლები პირები. არ ინდობდნენ სასულიერო პირებსაც. მათ შეიპყრეს და სიცოცხლეს გამოასალმეს კომანის მონასტრის წინამძღვარი ახალგაზრდა მღვდელმონაზონი ანდრია (ყურაშვილი).

აფხაზეთში ჩატარებული ეთნონმენდისა და გენოციდის მსხვერპლთა შესახებ მონაცემები (www.abkhazia-parliament.gov.ge) არასრულია. დღემდე ვერ ხერხდება სეპარატისტებისა და ოკუპანტების მიერ აფხაზეთის დაპყრობის დღეებში მასობრივად დახოცილთა შესახებ მონაცემთა სრული ბაზის შექმნა. მაგალითად, საკმაოდ ინფორმირებული მოსკოვური გაზეთის „როსიას“-ს ცნობით, სოხუმის ალების დღეებში 6 ათასამდე ადამიანი დაიხოცა („როსია“, N42, 1993); არსებული სიის მიხედვით კი, ქ. სოხუმში დახოცილ მშვიდობიან მოქალაქეთა რიცხვი დაახლოებით 1150 ადამიანს შეადგენს. თვითმხილველები ჰყვებიან, რომ ქალაქის ქუჩები ქართველთა ცხედრებით იყო მოფენილი, მარტონ. კურჩინკოს პარკში 400 ადამიანი დაუხოცავთ. მიცვალებულთა ცხედრები ზღვაშიც ეყარა. რთული აღმოჩნდა მათი, აგრეთვე იმ პირთა ვინაობის დადგენა, ვინც ოკუპაციის დასრულების შემდეგ აფხაზეთის ქალაქებსა და სოფლებში დაიღუპა ოკუპანტებისა და სეპარატისტების ხელიდან. მაგალითად, ზემოხსენებული მიხეილ აიდიონოვი გვაუწყებს, რომ “სოფელ კინდლში (ოჩამჩირეს რ-ნი - ავტ.) ყველა ადგილობრივი მაცხოვრებელი ქართველი ჩამოახრჩვეს“ („ვეკ“, N40, 1993). რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ა. კოზირევი იძულებული იყო 1993 წლის 15 ოქტომბერს გამართულ პრეს-კონფერენციაზე ელიარებინა: „ის, რაც ხდება დღეს სოხუმში, არის ეთნიკური წმენდა“. იმჟამად სოხუმში ჩასული ი. დიაკოვი კი 1993 წლის 19 ოქტომბრის გაზეთში „იზვესტია“ მოწმობს: „აფხაზეთში მეფობს გენო-

ციდი”; მან პირადად იხილა ”ათეულობით ცხედარი ზღვაში”, ”ქალები გამოფატრული მუცლით”, ”მოჭრილი თავები, რომლებიც პლიაჟზეა დაყრილი”. რა თქმა უნდა, მათი უმეტესობის ვინაობა, სამწუხაროდ, ჯერ-ჯერობით უცნობია, თუმცა დალუპულთა სრული სიის დასადგენად მუშაობა გრძელდება.

არ შეიძლება უდიდესი სინანულით არ ვახსენოთ იმის შესახებაც, რომ აფხაზეთში ქართველი ჯარისკაცების, უფრო ხშირად კი ყაჩაღების ხელებით არაერთი საქართველოს მოქალაქე, მათ შორის მშვიდობიანი აფხაზი დაიღუპა, ჩადენილია არაერთი დანაშაული და უკანონობა. მაგრამ თვით აფხაზეთის დე-ფაქტო პროკურატურის მონაცემებით (www.abkhaziya.org) მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, სეპარატისტებისა და ოკუპანტების მიერ ჩადენილი დანაშაულის მასშტაბები და სიმძიმე შეუდარებლად უფრო დიდია, ვიდრე ქართველებისა, რომლებიც ძირითადად საკუთარ ქალაქებსა და სოფლებს იცავდნენ. რაც ყველაზე მთავარია, აფხაზები არ გამხდარან და ვერც გახდებოდნენ ეთნიკური წმენდისა და გენოციდის მსხვერპლნი, თუნდაც იმიტომ, რომ მათ კომპაქტურ დასახლებებში ქართული სამხედრო შენაერთები არ შესულან. საოკუპაციო ძალებმა კი ამ დროს მთლიანად მიწასთან გაასწორეს ასობით ქართული დასახლებული პუნქტი, დახოცეს ან განდევნეს ადგილობრივი მოსახლეობა, დაიტაცეს (და დღემდე უკანონოდ ფლობენ) ან მოსპეს მისი კუთვნილი აურაცხელი ქონება ქალაქად და სოფლად. ტრაგედია, რომელიც თავს დაატყდათ ქართველებს, წარმოადგენს აფხაზეთის ხელში ჩაგდების, საქართველოსგან მისი მოწყვეტის ხანგრძლივი მიზანმიმართული და გეგმაზომიერი კრემლისეული პოლიტიკის უშუალო შედეგს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს პოლიტიკა ხორციელდებოდა და ხორციელდება სეპარატისტთა სახელით და მათი ფორმალური მონაწილეობითაც, მთავარი პასუხისმგებლობა მომხდარზე რუსეთის ფედერაციას ეკისრება. სწორედ მან შეამზადა და მოახდინა ომის პროვო-

ცირება აფხაზეთში; ის აიარალებდა სეპარატისტებს (დღემდე აიარალებს), რუსეთიდან შემოგზავნილ სამხედრო და ბანდიტურ ფორმირებებს; იცავდა და იცავს პასუხისმგებლობისაგან ადამიანურობის წინააღმდეგ ჩადენილი საზარელი ბოროტმოქმედებების უშუალო შემსრულებლებს.

ეთნიკური წმენდის შედეგების დაკანონებას ყველანაირად ხელს უწყობდა რუსული „სამშვიდობო“ მისია, რომელიც 1994 წლიდან ხორციელდებოდა. რუსეთმა უკვე მოახდინა თავისი ე.წ. სამშვიდობო მისიის ნამდვილი მიზნების რეალიზაცია, როდესაც 2008წ. აგვისტოში დაიპყრო საქართველოს ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი და საერთაშორისო სამართლის ელემენტარული ნორმების უხეში დარღვევით აფხაზეთის „დამოუკიდებლობა“ აღიარა (2008წ. 26 აგვისტო), რაც სინამდვილეში ამ ტერიტორიის ოკუპაციას, სხვადასხვა ეროვნების 400 ათასამდე დევნილის დასალუპავად განირვას ნიშნავს. რუსეთის სამხედრო აგრესიის საბოლოო მიზანს საქართველოს ხელისუფლების დამხობა, თბილისში მარიონეტული რეჟიმის დასმა და ევროატლანტიკურ სივრცეში ქვეყნის ინტეგრაციის შეჩერება წარმოადგენდა. თავისი უკანონო ნაბიჯით, რუსეთმა აბუჩად აიგდო საერთაშორისო სამართლებრივი წესრიგი, რეალური საფრთხე შეუქმნა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების, მთელი ევროპის უსაფრთხოებას, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების სტრატეგიულ ინტერესებს. საქართველოს დაცვაში განსაკუთრებული როლი ითამაშა ევროკავშირის, მაშინდელი მისი ხელმძღვანელის - საფრანგეთის პრეზიდენტის ნიკოლა სარკოზის პრინციპულმა პოზიციამ. საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას, საკუთარ სახლებში დევნილთა დაბრუნებას მხარს უჭერს მთელი ცივილიზებული სამყარო, წამყვანი საერთაშორისო ორგანიზაციები, მათ შორის გაერო, ნატო, ევროკავშირი, ევროსაბჭო, ეუთო. 2008 წლის აგვისტოს მოვლენებთან დაკავშირებით თბილისის ოფიციალური პოზიცია გაზიარებულია ისეთ საერთაშორისო

სამართლებრივ აქტებში, როგორცაა გაეროს გენერალური ასამბლეის სესიებზე მიღებული რეზოლუციები აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში ადგილნაცვალ პირთა და ლტოლვილთა მდგომარეობის შესახებ (2009წ. 9 სექტემბერი, 2010წ. 7 სექტემბერი, 2011წ. 29 ივნისი, 2012წ. 3 ივლისი); ევროკავშირის სახელმწიფო მეთაურთა საბჭოს საგანგებო სხდომის დასკვნა (2008წ. 1 სექტემბერი), ევროკავშირის საგარეო საქმეთა საბჭოს დასკვნები (2008წ. 15-16 სექტემბერი), ევროპარლამენტის რეზოლუციები საქართველოში არსებული სიტუაციის შესახებ (2008წ. 3 სექტემბერი), „ევროკავშირის შავი ზღვის პოლიტიკის შესახებ“ (2011წ. 20 იანვარი), რეკომენდაციები საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაზე მიმდინარე მოლაპარაკებების თაობაზე (2011წ. 17 ნოემბერი); ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის 1633 (2008), 1647 (2009), 1683(2009) რეზოლუციები, ანგარიშები საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ რაიონებში ადამიანის უფლებების მდგომარეობის შესახებ (SG/Inf (2009)7, SG/Inf (2009) 9, SG/Inf (2009) 15); ჩრდილოატლანტიკური საბჭოს განცხადება რუსეთის მიერ საქართველოს რეგიონების აღიარების შესახებ (2008წ. 27 აგვისტო), ნატოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია საქართველოსა და რუსეთს შორის კონფლიქტის შესახებ (2008წ. 18 ნოემბერი), საგარეო საქმეთა მინისტრების დონეზე ჩრდილოატლანტიკური საბჭოს ბრიუსელის შეხვედრის საბოლოო კომუნიკე (2008წ. 4 დეკემბერი), ნატოს საპარლამენტო ასამბლეის №382 რეზოლუცია საქართველოში არსებული ვითარების შესახებ (2010წ. 16 ნოემბერი), ნატოს ლისაბონის სამიტის კომუნიკე და დეკლარაცია (2010წ. 19-20 ნოემბერი), ჩიკაგოს სამიტის დეკლარაცია (2012წ. 20-21 მაისი); ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისისა და ეროვნული უმცირესობების საკითხებში ეუთოს უმაღლესი კომისრის მოხსენება საქართველოში კონფლიქტის

შედეგად გამოწვეული ომით დაზარალებულ ტერიტორიებზე ადამიანის უფლებების შესახებ (2008წ. 27 ნოემბერი), ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია მეზობელ და მოსაზღვრე ტერიტორიებზე ეროვნული შეიარაღებული ძალების გამოყენების დაუშვებლობის თაობაზე (2010წ. 6-10 ივლისი), მონაკოში გამართული ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის 2012 წლის 9 ივლისის რეზოლუცია და ა.შ. საერთაშორისო აქტებში რუსული აგრესია შეფასებულია როგორც საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაცია. ისინი შეიცავენ დაჟინებულ მონოდეტებს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის აღიარების გაუქმების, საქართველოდან საოკუპაციო ჯარების გაყვანის შესახებ.

საქართველოს რეგიონების აღიარების საკითხში რუსეთი პრაქტიკულად მარტო დარჩა, მას მხარი არ დაუჭირეს კრემლის ჰეგემონიის ქვეშ მყოფმა დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის წევრმა სახელმწიფოებმა, მათ შორის მისმა უახლოესმა მოკავშირეებმაც კი. მოსკოვის დიპლომატიურ წარმატებად ვერანაირად ვერ ჩაითვლება სარფიანი ეკონომიკური შეთანხმებებისა თუ ღიად ქრთამის გადახდის სანაცვლოდ აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის აღიარებაზე დანიელ ორტეგას (ნიკარაგუის პრეზიდენტი), უგო ჩავესის (ვენესუელას პრეზიდენტი), აგრეთვე ორი კუნძულოვანი ჯუჯა სახელმწიფოს (ნაურუ, ტუვალუ) დაყოლიება. არც ერთი ცივილიზებული სახელმწიფო, საკუთარი ღირსების მქონე არც ერთი პოლიტიკური ლიდერი არ წავიდა და არც წავა ისეთ დანაშაულებრივ ნაბიჯზე, როგორცაა ეთნონმენდა განხორციელებული და მარიონეტული ეთნოკრატიული რეჟიმების მმართველობის ქვეშ მყოფი ოკუპირებული რეგიონების აღიარება.

საქართველოსთან მიმართებაში რუსეთი კვლავაც აგრძელებს თავის უაღრესად რეაქციულ, საერთაშორისო სამართლის ნორმების მიზანმიმართულ დარღვევაზე ორიენტირებულ იმპერიალისტურ პოლიტიკას. მან საგრძნობლად

გაზარდა სამხედრო კომპონენტები საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე და დაადგა მათი ფაქტობრივი ანექსიის გზას. 2009წ. 30 აპრილს სეპარატისტებთან გაფორმებული „ხელშეკრულების“ საფუძველზე კრემლი ახორციელებს აფხაზეთის ადმინისტრაციული საზღვრის „დემარკაციას“, მთელ პერიმეტრზე სასაზღვრო ინფრასტრუქტურის მშენებლობას და უშიშროების ფედერალური სამსახურის სპეცდანიყოფების დისლოკაციას. გაეროს უშიშროების საბჭოში ვეტოს უფლების გამოყენებით 2009 წლის 15 ივნისს რუსეთმა შეაჩერა აფხაზეთში გაეროს სადამკვირვებლო მისიის საქმიანობა. ყოველივე ამით სერიოზული საფრთხე ექმნება მშვიდობას და სტაბილურობას არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელს რეგიონში.

თანამედროვე ეტაპზე სამშვიდობო პროცესი აფხაზეთში მთლიანად ბლოკირებულია. ძალაშია 2008 წლის 23 ოქტომბრის საქართველოს კანონი „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“. ამავე დროს მოქმედებს საქართველოს მთავრობის მიერ 2010 წლის 27 იანვარს დამტკიცებული „სახელმწიფო სტრატეგია ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ ჩართულობა — თანამშრომლობის გზით“ და იმავე წლის 3 ივლისს მიღებული „ჩართულობის სტრატეგიის სამოქმედო გეგმა“. ქართული სახელმწიფოს მიზანია ოკუპირებულ ზონაში მცხოვრებ საკუთარ მოქალაქეებთან ეკონომიკური, კულტურული და სხვა კავშირების შენარჩუნება და თანდათანობითი გაფართოება; მათთვის ხელმისაწვდომობა ყველა იმ სიკეთისა და სოციალური შეღავათისა, რითაც სარგებლობენ ქვეყნის არაოკუპირებულ ნაწილში მცხოვრები მოქალაქეები (განსაკუთრებით ჯანდაცვისა და განათლების სფეროებში). პირველი დადებითი შედეგები აღნიშნულმა სამთავრობო სტრატეგიამ უკვე გამოიღო.

ქართულმა მხარემ კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა. 2010 წლის 23 ნოემბერს, ევროპარლამენტში სიტყვით გამოსვლისას, საქართველოს პრეზიდენტმა მიხეილ

საკაპშილმა პრინციპულად ახალი სამშვიდობო ინიციატივა წამოაყენა. საქართველომ ცალმხრივად დადო პირობა ძალის გამოუყენებლობისა და ცეცხლის განუახლებლობის, ანუ ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემის მხოლოდ მშვიდობიანი გზებით მოგვარებისთვის მზადყოფნის შესახებ.

საქართველოს სამშვიდობო ინიციატივის რეალიზაციისთვის, არსებული ფეთქებადსაშიში მდგომარეობიდან გამოსვლისა და ჰუმანიტარული კატასტროფის თავიდან აცილებისთვის სჭირთა აფხაზეთიდან საოკუპაციო ძალების დაუყოვნებლივ გაყვანა, ნეიტრალური სახელმწიფოების მონაწილეობით სამშვიდობო პროცესის ინტერნაციონალიზაცია, დევნილებისა და იძულებით გადაადგილებული პირების საკუთარ სახლებში დაბრუნება. მხოლოდ ამის შემდეგ გახდება შესაძლებელი კონფლიქტის სრულმასშტაბიანი და სამართლიანი მოგვარება, მათ შორის აფხაზეთის პოლიტიკური სტატუსის საკითხის გადანყვეტა საერთაშორისო სამართლის, საქართველოს კონსტიტუციის, ისტორიისა და არსებული რეალიების გათვალისწინებით.

მართალია, რუსეთი ჯერ კიდევ აგრძელებს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის ოკუპაციას, მაგრამ საქართველოს მთავრობის მიზანმიმართულმა საგარეო პოლიტიკამ და საერთაშორისო თანამეგობრობის ძალისხმევამ უკვე გამოიღო არც თუ ისე მცირე შედეგი. შვეიცარიის შუამავლობით 2011წ. 9 ნოემბერს მოსკოვსა და თბილისს შორის მიღწეული შეთანხმების მიხედვით, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში რუსეთის განევრიანებაზე საქართველოს თანხმობის სანაცვლოდ, კრემლმა პირდაპირ თუ ირიბად აღიარა საქართველოს ლეგიტიმური სახელმწიფო საზღვარი. ტვირთბრუნვას ამ საზღვარზე, მათ შორის რუსეთ-საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის აფხაზეთისა (მდ. ფსოუ) და ცხინვალის რეგიონის (როკის გვირაბი) მონაკვეთებზე საერთაშორისო მონიტორინგი გააკონტროლებენ. ეჭვსგარეშეა, რუსეთს შემდგომშიაც

მოუნევს პრაგმატული მოსაზრებებით ნაკარნახევი უფრო სერიოზული, საერთაშორისო სამართლის ფუნდამენტური ნორმების შესაბამისი ნაბიჯების გადადგმა.

ჯერჯერობით კი სიტუაცია უალრესად მძიმეა. სეპარატისტებისა და რუსი აგრესორების მთავარ იარაღად რჩება ფიზიკური ძალადობა ეთნონმენდის თანხლებით, უხეში სიცრუე ფალსიფიცირებული ისტორიის სახით, რაც ასევე სულიერი და იდეოლოგიური ძალადობის, კულტურული გენოციდის ერთ-ერთი ფორმაა. ვინაიდან საკუთარ პროპაგანდისტულ არსენალში კრემლს არ გააჩნია რამდენადმე დამაჯერებელი სამართლებრივი არგუმენტები ჩადენილი დანაშაულის, მათ შორის აფხაზეთის „აღიარების“ გამართლებისთვის, ის ცდილობს მსოფლიოს თავს მოახვიოს მის მიერვე შეთხზული ყალბი ისტორიული სტერეოტიპები, რათა საერთაშორისო თანამეგობრობის წინაშე „ისტორიული სამართლიანობის“ ვითომ აღდგენისთვის მებრძოლის მანტიაში გამოწყობილი წარსდგეს.

წინამდებარე მოკლე ცნობა, რომელიც საკუთარ ძირძველ ტერიტორიაზე — აფხაზეთზე საქართველოს ისტორიულ უფლებას ადასტურებს, აფსუა-აფხაზებს სულაც არ ართმევს ამა თუ იმ სამართლიანი პოლიტიკური მოთხოვნის წამოყენების უფლებას. იმავდროულად, იგი სრულიად ცალსახად გვიჩვენებს საქართველოს წინააღმდეგ დღემდე მიმდინარე რუსული აგრესიის გამართლების მიზნით მოტანილი იმ „ისტორიული არგუმენტების“ უსაფუძვლობას, რომლებსაც უშუალოდ კრემლის მესვეურები (მათ შორის ვ. პუტინი, დ. მედვედევი, ს. ლავროვი და სხვ.) ახმოვანებდნენ. ნამდვილი და არა მოგონილი ისტორია მთლიანად საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის მხარესაა.

Political History of Abkhazia/Georgia (Brief science information)

Abkhazia is an Autonomous Republic a consisting part of Georgia. It is situated on the North – West of the country between the rivers of Inguri and Psou. Area – 8, 7 square meters. Capital – town of Sokhumi.

Georgian statehood counts at least 35 century history. The legendary Colchis kingdom existing from the middle of the II millennium till A.D. covered the most part of the modern territory of Georgia including Abkhazia. From that period the modern territory of Abkhazia being populated with the Georgians was either the part of the integral Georgian state or separate Georgian political units (Egrisi, Lazika etc.).

The old Georgian scripts, being united under the name of “Kartlis Tskhovreba” (“Life of Georgia”) start with the information on the eponyms of the peoples of the Caucasus. According to those chronicles, the territory from the Likhi (Surami) mountains (dividing Georgia into eastern and western parts) till the Black Sea and river Small Khazaria (the river Kuban) was given to Egros being the eponym of the western Georgian-Egres. Well-known for the ancient chroniclers the Abkhazians are represented in the ‘Life of Georgia’ not as separate people (nation), but a part of the western Georgians. The same opinion was shared by the absolutely all the antique and medieval century Roman-Byzantine authors writing on the genealogy of the world nations. They knew about the existence of the Abazgians and Apsils being mentioned in the I-II century sources (by some modern authors were by mistake identified with the modern Abkhazians) , anyway in the list of the world nations named the Colchis and Lazians or Egres , i.e. Western Georgians.

In West Georgia, including the territory of present Abkhazia, archeologists document the integral Georgian (Colchian) culture. About the fact of dwelling here of the autochthonic Georgian population speak the data of anthropology, linguistics and ethnology.

By the same Western Georgians was formed the Abkhazian kingdom with the capital Kutaisi (the end of the 8-10th centuries). All the political and what is the most significant the richest cultural heritage of that kingdom having come to our days - is inclusively Georgian. Not a single trait of the activities of the non-Georgian ethnos is not recorded even in that part of Abkhazian kingdom which was called Abkhazian principality and covered the territory to the North-West from Anakopia (Akhali Atoni). Within that principality and particularly in Pitsunda was the chair of the autocephalous in the 8-10th and 15-18th centuries (in other centuries subordinate to the head of the common Georgian church) west Georgian (Abkhazians) Catholicos. The names of the archbishops from Pitsunda are wellknown for history, predominantly the Georgians. Even more, the names and family names of several hundred church peasants of the Catholicosate of Abkhazia within the modern territory of Abkhazia (16-17th centuries). There is not a single name or family name which is possible to belong even supposedly to the ancestors of modern Apsua-Abkhazians. All of them are Georgian.

The Abkhazian kingdom was the main nuclear uniting the common Georgian State being headed by the representatives of the Abkhazian (West Georgian) royal dynasty. A unique ancient written source "Life of the Abkhazian Kings" being compiled in Georgian proves belonging of those kings to the Georgian nation. The same is proved by the numerous old Georgian inscriptions being made by the kings of Abkhazia or on their behalf (There are no sources or inscriptions in Apsua –Abkhazian). North-West border of the United Georgian State, according to the written sources, reached Nicopsia till the middle of the 14th century (till the 5th century it was called the Georgian name – Ancient Lazika), being located on the river

Negopsukho (to the North of the modern Russian town –Tuapse). Within that State particularly on the modern territory of Abkhazia develops and reaches the high level only the Georgian culture. At the same time, in the given region there are no signs of political and cultural activities of the non-Georgian population and among them the people of Apsua (the name of the Abkhazians). We can only suppose, that from the second half of the 13th century as a result of the pressure from the Mongols the people of Apsua (those people under the name of Abzoa was documented in the 1st century by Pliny Senior to the North of Astrakhan), moving towards the South-West direction penetrated into the North-West boundaries of Georgia, but had not yet reached the territory of modern Abkhazia.

During the period of the centenary dominion of the Mongols in Georgia (from the middle of the 13th century till the middle of the 14th century), starts the process of disintegration of the integral State. The first to emerge was the Imereti kingdom (legal successor of the Abkhazian kingdom) inside which the Megrelian and Gurian principalities were isolating. Megrelia includes into its structure Abkhazian principality covering the territory from Anakopia (Akhali Atoni) till the river Bzip (approximately, the modern Gudauta region). The famous Georgian king Giorgi the V the Brilliant (1313-1346) liberated the country from the Mongolian yoke and united once more the whole Georgia till Nicopsia. The Abkhazian principality as a part of the Megrelian principality was a part of the integral Georgia. The heirs of Giorgi the V the Brilliant, and namely Alexander the I the Great (1412-1443) maintained and strengthened the integrity of the country. The Abkhazian Principality - the territory of the modern Gudauta district – was within it. Anakopia, the town of Tskhumi (Sokhumi) and the lands situated to the South-West from them till the river Inguri were the organic part of the Megrelian Principality, which is proved by the numerous Georgian and foreign and among them the Russian sources – written as well as cartographic. Among the multitude of such documents

we can single out materials on the activities of the Genoan trading factories in Tskhumi (Sokhumi) (1354-1475). They simply prove that the Genoans were in contact with the possessors of Megrelia (“Lower Georgia”) and local Georgian population.

To the end of the 15th century Georgia was split into the kingdoms and principalities. The Abkhazian principality remaining the part of the Megrelian principality like the other Georgian ones, was striving for independency. In the middle of the 16th century the possessors of Abkhazia with the help of Turkey and the highlanders of the Caucasus being under their influence strengthened their position. The highlander –pagans (partly the Muslims) filled the whole principality from Anakopia to the river Bzip. Catholicos of West Georgia in such conditions had to move his residence to Gelati (near Kutaisi), though officially Pitsunda remained the chair of the Catholicos. A number of churches and monasteries, being located in the principality seized their functioning. The ultimate control over Abkhazia was restored by the possessing prince of Megrelia - Levan II Dadiani (1611-1657). He with the purpose of restoring Christianity christened new population (approximately 40 000 persons) of the Abkhazian principality and appointed there a bishop.

In the 16-17th centuries Georgian kingdoms and principalities from 1555 being divided between Turkey (which was given western Georgia) and Iran (was given eastern Georgian) were ineffectively trying to establish the friendly relations with co-religious Russia, striving for defense and protection. On the 12th of December of 1638 the king of Russia Mikhail Fedorovich was receiving the ambassador of the Megrelian principality and from November of 1639 till May of 1640 the ambassadors of Russia were in Megrelia. The reports being compiled by the Russian ambassadors being published in the 19th century and reedited again in 2005 depict a clear picture of the ethno political situation having place on the territory of Abkhazia. They validly prove, that for the middle of the 17th century the ethnic border of Megrelia was stretched at least till the modern Gulripsh

district (Russian ambassadors travelling throughout Morelia visited Georgian Dranda Monastery near Sokhumi) and the political power of the Dadiani was spread onto the rest part of the present territory of Abkhazia (according to the materials the Catholicos of that principality and of all the west Georgia, being appointed by the possessor of Megrelia and was in Pitsunda, not far from Gagra and the border with Russia. In the materials there is not a single word about the Apsua-Abkhazians, though the Russian ambassadors travelled all over present Megrelia and among it modern Gali, Ochamchire and Gulripsh districts, now and a part of Abkhazia. The Russian King – Mikhail Feodorovich in his Document to Levan II Dadiani from the 30th of May of 1639, Megrelia including the modern territory of Abkhazia, calls the country of Ivers (Georgians). In the return document Levan II wrote to Mikhail Feodorovich, that he is “in the country of the Ivers and Megrels, it was the first official acquaintance of Russia with the modern territory of Abkhazia as with the part of Georgian (Iverian) country.

Till the beginning of the 70-ies of the 17th century near Tskhumi (Sokhumi) the Kelasuri walls-fortification building being erected by the possessors of Megrelia was functioning. It was marked on the maps being compiled by the catholic missionaries Archangelo Lamberti and Chistoforo Castelli being in Megrelia in the first half of the 17th century with the following inscription: “ The wall in 10 000 steps for stopping the invasions of the Abazians. The Abazians – Apsua being gained a foothold in Abkhazia in the 16-17th centuries (as the residents of Abkhazia, the Georgians called them Abkhazians) and being led by the possessors of the region the Sharvashidzes, invaded Megrelia with the purpose of extending the borders of their principality and liberating it from the Princely dependency. At the same time the possessors of Abkhazia considered themselves the members of the Georgian State and unconditionally recognized their dependence on the Georgian kings. E.g. in 1661, when the king of East Georgia – Vakhtang V Gorgasal temporary

subdued west part of the country and the possessor of Abkhazia expressed the complete submission to the King and on his order to the possessing Prince of Megrelia as well.

In the following years the situation in the country did not change. The integrity of the State being divided between Turkey and Iran was impossible to restore. In the following years the situation in the country changed. The integrity of the country being divided between Turkey and Iran was not restored, as the internecine quarrels escalated mainly being inspired from outside. Arrival of the Russian ambassadors was costly for Megrelia, as well as the aid to the Russian Cossacks fighting with the Turks. Trying to marginalize Megrelia far from the Russian borders. Turkey activated the invasions against it of the North-Caucasian allies. They were considered the supporters of the possessors of Abkhazia in the internecine war with the possessors of Megrelia. At the beginning of the 80-ies of the 17th century, when the representatives of the Abkhazian ruling family names – Savarekh (Sorek) Sharvashidze joined the struggle for the Princely throne of Megrelia and with the significant support of the Highlanders succeeded and captured the territory till the river Inguri and appropriated the title of the possessor of Megrelia. As far as the Abkhazians were not able to capture the rest part of Megrelia, the territory till the river Inguri was shortly proclaimed a part of Abkhazia. New masters first of all destroyed the representatives of the nobility and orthodox clergy of the captured land, cruelly punished the local population the majority of which was turned into the slaves and refugees and many were sold into the captivity. On the occupied lands they settled the Caucasian-highlanders – Abazians, Kabardinians and others. A number of Georgian holly churches and monasteries being constructed during the centuries were destroyed .Among them we can name the famous religious and cultural centers of the common Georgian significance - Bishop Chairs in Dranda and Mokvi and entirely deserted place of the Abkhazian (West Georgian) Catholicoses in Pitsunda, the cathedrals

ornamented with the Georgian inscriptions in Likhni, Anukhva, Anakopia, Tsebelda, Kiachi, Chlou (Chala) etc. The church property belonging to the Catholicos of Pitsunda were ravaged and destroyed. Only in the section between the rivers Inguri and Galidzga, which were returned under the power of the possessors of Megrelia from the beginning of the 18th century were managed to preserve the functioning cathedrals in Bedia and Ilori.

The fact of the late settling of the territory of modern Abkhazia by the highlanders of the Caucasus and edging out the Georgian population to the South, in spite of the statements of the separatists historiography, is documented in the works of many Georgian (Vakhushti Bagrationi, D. Bakradze, A. Khakahnasvili etc.) and Russian (V.N. Tatishchev, A.N. Diachkov-Tarasov etc.) and European (Peter –Simeon Pallas, Julius Klaprot, Frederik Djubua de Monperet, Edmund Spenser etc.) authors of the 18-19th centuries, and also of the more late period. Almost the contemporary of those events – V.N. Tatishchev (1686 – 1750) the works of which have the importance of the source, wrote, that Abkhazia (Avkheti), in his opinion, “ a part of North Mengrelia, called Avkhazos by the Turks and Kabardinians our ancient people called Obezians. Now it is settled mostly by the Kubans. According to the definition of V.N. Tatishchev, the Obezians are the ancient residents of North Megrelia (Abkhazia) – or the Georgians. “Avers (Georgians – author) are the same Obezians” – says the Russian Chronicle. The Kubanians, having settled in the North Megrelia according to the Russian Chronicles were called the Circassian - Adige tribes and they in fact lived in Kuban. In the first quarter of the 16th century - S. Herbershtein in his famous “ Notes on Moscovia” wrote, that to the South-East from the Azov Sea, on the river Kuban falling into the moor (the Azov Sea – author), live the Afgaz people.” The same author thought, that “beyond the river Kuban lays Mengrelia”. On the map compiled by Jacobo Gastaldi (1561) on the river Kuban is marked the Avegas Rego together with the town Acua (It is the name

of the town Tskhumi, Sokhumi, Apsua-Abkhazians). It is clear, that namely those Kubanians as righteously write Tatishchev - settled in the North part of Megrelia, having carried together with them the name of their main settled point – Acua. One more famous Russian historian – A.N.Diachkov – Tarasov wrote in 1905. “Abkhazians did not always live there, where they live now, and their legends, numerous historical data and traditions point to the fact, that they arrived from the North and pressed the Kartvelian tribes, till they stopped by the river Inguri.” About the Northern origin of the Apsua-Abkhazians A.N. Diachkov-Tarasov wrote in 1903 (and in 1909 -1910), stressing that “it happened not long, in 16-17th centuries”. This conclusion is rightful.

Academician Fr. Dubua de Monperet having visited Abkhazia in 1833 came to the analogies conclusions a bit earlier. He wrote about the fact, that the possessions of Megrelian Dadians “ were spread along the sea-coast approximately till Zikhia and as Megrelia (author) was tortured by the permanent invasions of the enemies and the dipped in blood hands of the Circassians, from one side and the Turks from the other, dominated on that beautiful coasts. The Princes of Dadianes being forced to shift their borders to Anakopia two centuries ago, withdrew then to the river Galidzga and Poor Abkhazia, became as wild and deserted, as the forests of America: Everything was turned into the ruins, all the churches caved down and all the signs of civilization was erased. The conclusion of Dubua de Monperet was confirmed by the fact, that the Apsua-Abkhazians, in spite of the information given by the separatists are not the creators, but the devastators of the Christian civilization, being formed by the Georgians during the centuries on the modern territory of Abkhazia. The fact, that in the language of the Apsua-Abazians there is not a single word from the Christian terminology, especially such main words as church, Christian, cross, Christmas, Easter, Christening, priest etc. prove, that they are not the creators of the Christian civilization on the territory of Modern Abkhazia

All the Christian terminology is adopted by them from the Georgian language or the Megrelian dialect.

An Englishman Edmund Spenser was calling the Apsua-Abkhazians irreconcilable enemies of Russia, marked (1851), that, “they are partly the off-springs of the Crimean (Kabardinian-author) and Kubanian khans and sultans, which together with their tribes settled in those place. Thus, that fact of late settling of the originally Georgian territory from the river Inguri to the river Psou by the Caucasian highlanders, being “forgotten” by the historians during the last decades (from the end of the 50-ies of the 20th century) out of the political reason is so obvious that it goes without saying

From the second part of the 16th century within the Gudauta district and from the end of the 17th century on the whole territory of modern Abkhazia a longitudinal and painful process of formation of the Abkhazian (Apsuian) nation through merging with the local Georgian –Christians and alien Apsua-pagans partly Muslims having taken the dominant position. It was substantially completed in the 19th century. Merging of those ethnos and religions put its impact on the religious condition (mixture of Christianity, Islam with the leading part of pagantry), traditions and customs of the nation. In spite of the radical demographic changes, the possessors of Abkhazia were still the Georgian princes of the family of the Sharvashidze. They never alienated themselves from the Georgian world and never declined the Georgian language, being in Abkhazia the only language of office management and church service. From his side, the king of Imereti (west Georgia) always considered Abkhazia their province, though their power over the Sharvashidze family was nominal. According to the map of the Imereti kingdom, being compiled in Kutaisi in 1738 by King Alexander V being sent to Petersburg (is handed to the Empress Anna Ioanovna); the whole territory of modern Abkhazia is the part of Imereti (the original of the map is kept in Moscow in the central military-historical archive). The King of Imereti Solomon I (1752 -1784) was the bearer of the title - the king of Abkhaz-

Imerians. In one of the letters from the 26th of April of 1776 he calls himself “The “King of the Abkhazians, Imerians, Gurians and all the Lower Iveria”. It is well-known, that the Lower Georgia included the west Georgia among the town Tskhumi (Sokhumi) and also the whole territory of present day Abkhazia.

The possessors of the Megrelian (Odishian) principality having lost the real control over Abkhazia did not refuse from their own original lands. They were called:” Possessor of Odishi-Lechkhumi-Svans and Abkhazians”. It was the title of Katsia II Dadiani (1758-1788), Grigori Dadiani (1788 -1804) etc. From the beginning of the 18th century the territory between the rivers of Inguri and Galidzga having accepted the name Samurzakano was returned to Megrelia

At the end of the 18-19th centuries conditions of the Georgian political units radically changed, which was connected with the ratification of the “protecting” Treaty between the kingdom of Kartli and Kakheti (eastern Georgia) and Russia. To say the truth, the Treatise somewhat limited the independency and remained the subject of the international law. We have to stress, that one of the points of the Treatise (The fourth separate article) provided the obligation of Russia, to support liberation and returning of the historical lands of Georgia under the power of the East Georgian Kings. Thereby, Petersburg instead of limiting of sovereignty of Georgian for the benefit of Russia took an obligation to support the restoration of the Georgian Kingdom within its historical boundaries. Consequently, the Treatise of 1783 was directly connected with Abkhazia, which was considered in Russia a consisting part of the Megrelian Principality. According to the “Historical Map of Russian Empire” (1793), the North-West border of Georgia (which on the map is considered the obtained territory) reaches the Azov Sea. The Western Georgian provinces - Imereti, Mengrelia are marked on it. The latter includes the territory of the modern Abkhazia, which is not separately designated on the map. The fourth separate article of the Treatise of 1783 provided the restoration of the Georgian Kingdom in the borders,

being shown on the “Historical Map of the Russian Empire” of 1793.

Russia defeated the hopes Georgia, which believed it and accredited to Russia its fate. Is not only fulfilled the duties being taken on its protection and restoration of the integral State, but in September of 1801 abolished the Eastern Georgian Kingdom and introduced the direct Russian ruling in the country. Russia temporarily annihilated the governing form of ruling and in 1802 established “Ruling of Georgia”, headed by the chief of Russian Army in Georgia and Caucasus commanders-in chief being called also the chief executives of Georgia. Such form of governance - “preservation” of enabled Russia to give the “legal” form to the capturing of the historical Georgian provinces, dependent on Turkey and “restore” the historical Georgian Kingdom, but not as an independent State (as was maintained by the Treatise of 1783), but as a province of Russia.

Having tramped the Treatise in 1783 and annexing eastern Georgia Russia started gradually to lay hands on the western part of the country and Abkhazia as well. In December of 1803 Grigori Dadiani , as the “: Lawful possessor of Odishi, Lechkhumi, Svaneti, Abkhazia and all the lands, being the possession of my ancestors from time immemorial”, wrote the appeal on the adoption of the citizenship of Russia “ with all my possessions and those being mentioned above and those lost”. The possessor of Megrelia obviously means and implies Abkhazia and Jiketi and other historical Georgian lands till the Azov Sea. (See the map of Russia of 1793). It goes without saying, that the appeal on accepting Megrelia under the allegiance of Russia even with the “lost territories was written at Petersburg’s dictation given the fourth separate article from the Treatise of 1783. In accordance with that article and appeal of Grigori Dadiani, Russia obtained the “legal” right of struggling for the annexing the entire North-East Black Sea coast, including Abkhazia.

On the verge of the 18-19th centuries Abkhazia, due to the support of Turkey and its energetic efforts of its possessor - Kelesh –bek was quite powerful political formation. Kelesh-Bek expressed his

secret desire of becoming the citizen of Russia and through the mediation of the possessor Megrelia tried to establish connections with the chief executive of Georgia General P. Tsitsianov, already in 1803. That latter on the 27th of October of 1803 reported to the State chancellor count A.R.Vorontsov:” I consider my duty to inform about the history of Kelesh-bek and his possessions. In the 15th century, to be more exact till 1414 A.D. when Iveria was not divided, He, Kelesh-Bek was known under the family name of Shervashidze and his possessions were one of the provinces of Iveria”. It gave him the legal right to Russia of seizing Abkhazia.

The modern territory of Abkhazia as well as the other Georgian provinces was taken under the protection of Russia part by part. On the 9th of July of 1805 the possessors of Samurzakano (the territory between the rivers of Inguri and Galidzga) in the village of Bandza (Martvili district) signed the oath of loyalty to Russia and Megrelia considering themselves a part of that latter. “ We are the slaves - says the oath – of the merciful King and the Prince of Megrelia Levan Dadiani, as we together with our lands belonged to the Megrelian Prince Dadiani from the remote times”.

Taking into account the international situation accepting of Abkhazia under the protection of Russia was a little prolonged. That process was accelerated after the murder of Kelesh-Bek in 1808 and strengthening of the pro Turkish forces. Those forces were headed by the son of the murdered possessor Arslan –Bek (being accused in murdering of his Father), who usurped the power and being supported by the majority of the population. The eldest son of Kelesh-Bek proclaiming himself the possessor of Abkhazia , the son-in –law of the possessor of Megrelia -Giorgi (Sefer-Bek) declared war to his brother Arslan-Bek and asked for help the Russian authorities and also the temporary ruler of Megrelian Princedom - Nino Dadiani. She put under the oath Giorgi Sharvashidze to obey the Emperor of Russia. In the letter to Nino Dadiani and the infant legal possessor – of Megrelia Levan Dadiani (1804 – 1840) Giorgi Sharvashidze as-

sumed obligations together with his loyal and vigil subjects to obey and fulfill the commands of the chief executive of Georgia.” Possessor of Abkhazia understood that in case of his becoming the subject of Russia, his domain and lands would become a part of Georgia, but being ruled not by the Georgian kings, but Russian generals. In the above mentioned letter of Giorgi Shervashidze is the appeal of Sharvashidze to the rulers of Megrelia: “As You put me under the oath together with the loyal to me nobility on the devotedness to the and merciful lord our emperor and I beg you, to fulfill your promise and inform all mighty king, that I showed myself as the Tatars’ enemy and gave you gifts, as you asked. Consequently, it depends on you how you will help me and make the Emperor open his doors to me”. The decision of the fate of Abkhazia depended on Megrelia, the rulers of which permanently informed the Russian authorities, that historically Abkhazia was a part of their lands. On the 8th of 1808 in the letter to the Emperor containing the appeal to be accepted as a subject -Nino Dadiani distinctly wrote: Though Abkhazia due to the inconstancy of time and conflict with the neighbours excluded Abkhazia from our possessions, but Nikopsia from ancient times was the hereditary capital of Levan Dadiani and his off-springs and the late Katsia Dadiani (Katsia II – 1758 -1888 –author) took the tribute from Abkhazia and it is the member of the Megrelian domain, that’s why it can be taken under Your monarchy.” Thus, Abkhazia was becoming the subject of Russia, as “the province of Iveria” and “member of the Mingrelian possessions”.

With the efforts of Nino Dadiani the solution of a problem of Abkhazia was accelerated. On the 12th of August of 1808 Giorgi Sharvashidze and loyal to him nobles signed the appeal items being compiled in the Georgian language, on making Abkhazia the Russian subject. In them the possessor of Abkhazia once more stresses, that it takes an obligation of subduing to the Chief Executer of Georgia together with his loyal slaves and subjects”. The appeal items have the following inscription of Giorgi Sharvashidze. “First

of all, the letters being sent by me and this is written by archpriest Ioan Ioselianov (senior priest of the Megrelian court church – author), who with all his heat advised me to become the subject of the Emperor’s throne.” On the 17th of 1810 the Emperor of Russia -Alexander I sanctioned the appeal items of the possessor of Abkhazia. The given materials point to the fact, that Abkhazia became the subject of Russia, as the historical province of Georgia, as the “part of the Megrelian possessions.” The crucial part in this was played by the temporary ruler of Megrelia, daughter of the Georgian King Giorgi the XII – Nino Dadiani, naively thinking, that she would return Abkhazia with the help of Russia. The commander-in –chief of Russian army in Georgia - count N.P.Rumiantsev and in the Caucasus- General A.N.Tormasov on the 11th of January of 1810 wrote to the Minister of Foreign Affairs of Russia – Count N.P. Rumiantsev, that with the efforts of Nino “ Sefer- Ali –Bek with his Abkhazian possessions came under the eternal protection of subjugation of Russia”. After all these events, the loud-spoken announcement of the supreme rulers of the present Russia, justifying the unlawful decision on the recognition of the “independency” of Abkhazia by the pseudo history on becoming Abkhazia of the Russia’s consisting part separately from Georgia doesn’t stand any criticism. In reality Abkhazia became the subject of Russia, as the historical Province of Georgia and was subjugated to the chief executor of Georgia.

The possessors of Tsebelda, who arrived in Okumi by invitation of the possessor of Megrelia Levan V Daiani on the 29th November of 1815, separately from the rest of Abkhazia, signed the derisory oath being compiled in the Georgian language. The signed document says: We, the beneath signed possessors of Tsebelda district Princes Marshania are handing this letter, to Your Highness the possessor Dadiani Leon, that though our fathers and grandfathers were obedient and loyal and devoted to your ancestors , but out of some trouble separated from each other, but at present as You wish us to get closer again with the renewed love and mercy towards us,

we believe your true word and give and oath to the Saint Alkoran not to oppose His Majesty Emperor Alexander Pavlovich and the rulers being appointed by him in our country through you, to be obedient to your orders"... It is worth mentioning, that Muslimized possessors of Tsebelda used to give an oath on the Saint Alkoran to the Orthodox clergy – Metropolitan of Tsaishi Grigori (Chikovani), archimandrite Giorgi (Kukhalashvili) and arch priest Ioan Ioseliani. From the above mentioned document being sealed by Metropolitan Grigori is clear, that the Tsebelda district according to the declaration of its possessors (and from other sources of information) historically (till the 17th century) was the domain of Megrelia. Thus, they gave an oath not to oppose Russia and be "obedient" to the orders of Levan V Dadiani.

In spite of signing the "Appeal Items" and "Derisory Oath", the Abkhazian people till the end of the 70-ies of the 19th century did not seize the unequal struggle with Russia. On the 27th of March of 1864 the vicegerent of Caucasus Mikhail Romanov, proving the necessity and expediency of abolishment of the Abkhazian Principality, wrote, that "Russia instead of gratitude acquired in Abkhazia disobedient and insidious slave, being ready to welcome every our enemy appearing at its coasts. So it acted in the last war (1853-1856 –author)... and at present not a single soldier dares to come closer than two versts to Sokhumi without running a risk of being killed and not a single official dares to travel across that region without a strong escort convoy...

According to the principles of justice and humanity it was not profitable for Russia to leave it in the hands of the possessor ruling it at that time.

In respect of politics, it would be quite dangerous. In such conditions as it is now, Abkhazia will always be a ready foothold for the and base for the actions of enemies against the Transcaucasian district from the side of the Sea. Vicegerent supposed to abolish the principality and form a military district with subjugation to the

General-Governor of Kutaisi, to settle along the sea-coast to the estuary of the river Inguri the Cossacks. In April of 1864 the emperor approved the proposal of the vicegerent. The Manifest from the 17th of February of 1810 on the acceptance of Abkhazia under the protection of Russia lost its legal validity.

After the end of the Russian –Crimean war (21st of May of 1864) came the period of fulfilling the decision on the abolishment of the Abkhazian principality. In June of 1864 the last possessing prince of Abkhazia Mikhail Sharvashidze resigns from his post and the direct Russian administration was introduced. Abkhazia was turned into the Sokhumi military department and from 1883 into the Sokhumi district within the Kutaisi governorate. In 1903 a district out of which Gagra was extirpated afterwards subjugated directly to the vicegerent in the court and police matters remaining under the supervision of the General-Governor of Kutaisi.

Abolishment of the Abkhazian Principality and introduction of the Russian administration caused the mass discontent of the population. It became one of the main causes of rebellion in Abkhazia in 1866. The authorities crushed the rebellion and in 1867 inspired Mukhajirism - mass banishment of the Abkhazian moslem population to Turkey. According to the official lowered data almost 20 000 Abkhazian left their country. The second wave of the mass resettlement comes on the period of the Russian –Turkish war of 1877 -1878. Almost 32 000 Abkhazians became the victims of Mukhajirun being accused in treason. It was the greatest tragedy. The results of the Mukhajirun could have been more tragic if not the successful missionary activities of the Georgian clergy in Abkhazia under the guidance of presently canonized saint bishops – Alexander (Okropiridze)and Gabriel (Kikodze).More than 25 years they led the Abkhazian eparchy of the Georgian exarchate and enlighten several thousands of the Abkhazians and as a result the nation survived the full physical extinction like the Ubikhians and other highland tribes of the eastern Black Sea region, being merci-

lessly crushed by the Russians.

The authorities took other cruel measures for oppressing the “untrustworthy” Abkhazians. By the order of the Emperor from the 31st of May of 1880 they were proclaimed the “accused population”, which led to the discrimination of the nation, limitation of the social and political rights of the all Abkhazian population.

After the triumphant completion of the war in the Caucasus, extinguishment and eviction from the native places the whole nations, especially oppression and extreme weakening of the Abkhazians Russia toughened the colonial policy in Georgia. In Abkhazia it took the form of accelerated colonization of the region with the Russians, Armenians, Greeks and other loyal to Russia nations (in that period into the inner districts of Abkhazia was returning the Georgian population as well), in the Russianization of the schools and church, oppression of the Georgian population, uprooting of the Georgian language from all the spheres of the State and social life, artificial tension of the relations between the Georgians and Abkhazians. In respect of the Abkhazians the authorities implemented the policy the “whip and carrot.” As a result of Mukhajirism the Abkhazians were so weakened, that they did not have any real political power and did not constitute a threat for the Empire any more. In such conditions the powers tired to direct the disaffection of the Abkhazians against the Georgians, being the vanguard of the democratic and national-liberating movement in Abkhazia. The imperial policy “divide and empire” gave its first noticeable results in the period of the democratic revolution in Russia (1905-1907). Then, quite unexpectedly the Abkhazians did not join the revolution. Even the more, they supported the policy of Tsarism and the autocratic regime. The cause for that phenomenon is to be sought in the particular qualities of the social structure of the Abkhazian society (in the non-existence of the social oppression and sharp class contradictions), in the success of the expedient anti-Georgian policy of Tsarism, Russianization of all the sides of life of the weak-

ened Abkhazian people and natural inspiration of that latter to get rid of the title of the “ guilty nation”, for returning the political and social rights being unrightfully taken away in 1880. The expectations proved true to a certain extent. On the 27th of April of 1907 emperor Nikolai II ratified the regulation “On the leveling the rights of land owning of the residents of the Sokhumi district”, being presented by the Government.

As in the course of the Revolution so after it failure, being marked with the start of the reaction, the authorities pursued deepening of the chasm between the Georgians and Abkhazians. From the beginning of the 20th century the attempts (though unsuccessful) of the church separation of Abkhazia from the Georgian exarchate had place. Started the process of working out of the ideology “Abkhazia is not Georgia”, which was actively implemented into the consciences of the Abkhazian people. In spite of all the efforts of the Tsarism and real sharpening of the Georgian –Abkhazian relations in 1916 and till February of 1917 (till the overturn of Tsarism) the leading representatives of the Georgian and Abkhazian nations managed together to defend the integrity of the Georgian exarchate and Sokhumi eparchy, preventing the fulfillment of the plan of the Russian Holy Synod on the separation of the exarchate of the Sokhumi eparchy and from that latter of the churches of Samurzakano.

After the February Democratic Revolution (1917) and overturn of Tsarism the situation changed throughout the Empire and among them in the Caucasus and Abkhazia. In new conditions the supreme body of power in Russia was the temporary government, in the Trans Caucasus a Special Transcaucasian Committee (headed by A. Chkhenkeli from Samurzakano), in Abkhazia – Committee of the Common Security (was formed on the 10th of March of 1917 headed by A.Shervashidze). The town head of Sokhumi was V.Chkhikvishvili. As it was expected Apsua-Abkhazians and their political leaders strongly supported the unifying movement of Highlanders of the North Caucasus. In May of 1917 was formed the

Central Committee (Government) of the Highlanders, which delegated its representative to Abkhazia. The Congress of the Abkhazian people (7-8 November of 1917) decided to join the Union of the Highlanders ratified the declaration and Constitution of the Abkhazian National Council (ANC) and elected the composition of the Council (Chairman S.Basaria). ANC is the national-political body of only the Abkhazian people; it defended its interests and did not make a claim for playing the role of the government or the supreme political body. It sent its representative to the North Caucasus and into the administration of the Highlanders, having acquired the post of the plenipotentiary “minister” on the Abkhazian affairs. We have to stress the fact, that establishment of the political ties with the North Caucasus, despite the assertion of the separatists, did not mean admission of Abkhazia into its system. In the administrative respect Abkhazia remained in the system of the Transcaucasus. The temporary government of the Union of Highlanders did not lay a claim to the territory of Abkhazia. In his decree N1 from the 4th of December of 1917 was said: “In respect of the Zakatala and Sokhumi districts the Temporary Government of the Highlanders has the power on the issues of the national-cultural and political character, extension of the State Power of the Highland Union now and fully on these districts is to be decided by the People’s Council of Zakatala and Sokhumi. ANC never made a decision on the State Unification of Abkhazia with the North Caucasus. Moreover, the II Peasants’ Congress of the Sokhumi District (4-9 March of 1918) made a decision on including Abkhazia into the

Common family of the Transcaucasian nations, as an equal member”, for forging its” own fate and the best future together with the Democratic Georgia.”

Abkhazia was under the jurisdiction of the Government of the Transcaucasus. The power of the special Transcaucasian Committee on the 11th of November of 1917 was changed with the temporary government - Commissariat – under the chairmanship of

E.Gegechkori. After the abolishment of the Establishing Meeting of Russia (5th of January of 1918) by the Bolsheviks, Commissariat took the course to the Transcaucasian independence. On the 10th of February of 1918 delegates of the Establishing Committee from the Transcaucasus formed the Trans Caucasian Seim and proclaimed independency of their region (9th of April of 1918). A new government of the Trans Caucasus being appointed by the Seim was headed by A.Chkhenkeli. The Sokhumi district (Abkhazia) once again became the part of the independent Transcaucasus. Abkhazia was under the jurisdiction of the Government of Abkhazia. On the 11th of November of 1917 the temporary government was changed with the temporary government - Commissariat - under the chairmanship of E. Gegechkori. After the crackdown of the Constituent Meeting of Russia by the Bolsheviks (5th of January of 1918) Commissariat charted a course towards the independency of the Transcaucasus. On the 10th of February of 1918 delegates of the Constituent Council of the Transcaucasus formed a Seim, proclaimed the independency of the region (9th of April of 1918). A new government of the Transcaucasus, being appointed by the Seim was headed by A. Chkhenkeli. The Sokhumi District (Abkhazia) became the part of the independent Transcaucasus.

Simultaneously with the State organization of the Transcaucasus occurred the process of self-determination of the nations being within its system. Within that process the meeting with the representatives of the Georgian and Abkhazian national Councils had place. After the formal discussion the sides came to the agreement to “reconstruct the integral, indivisible Abkhazia from the river Inguri till the river Mzimta within which Abkhazia and Samurzakano will be located.” The form of the future political system of Abkhazia has to be determined by the democratically elected Constituent Meeting. By that time with the efforts of the Trans Caucasian authorities the problem of returning of the Gagra zone to the Sokhumi District was practically decided. Preliminary decision on the given issue was made by

the Special Transcaucasian Committee under the chairmanship of A.Chkhenkeli on the 30th of October of 1917 and on the 7th of December of 1917 the Transcaucasian Commissariat under the chairmanship of E.Gegechkori made a final decision:” To annul the thesis of the Committee of Ministers, being ratified by the Emperor on the 25th of December of 1904 and instead of it the ancient historical border of the Sokhumi District was to be restored by incorporation of the latter into the Gagra and Bzip regions.”

In the winter and summer of 1918 the Russian Bolsheviks tried twice to capture Abkhazia and establish the Soviet Power. But, by the decision of the Seim and Government of the Transcaucasus, - the Georgian National Guard liberated Sokhumi on the 17th of May of 1918 and afterwards the rest of Abkhazia. On the 20th of May of 1918 Abkhazian national council confirmed its own decisions and also the decision of the II Peasant’s Congress on including Abkhazia into the Common Family of the Transcaucasian peoples. In spite of the obvious facts, separatist historiography considers the day of proclaiming of the independency of the Highland Republic the 11th of May of 1918 the day of restoration of the Abkhazians statehood. It is impossible to understand how Abkhazia, which were the membership of caucasus and not the republic of mountaneers, managed to restore its independence in conditions of the Bolshevik occupation, abolishment of ANC, arrest of its members, when the region was called not Abkhazia, but the Sokhumi district. The myth on restoration of Statehood is only the falsification of the separatists.

Due to the inner contradictions on the significant international issues, the Transcaucasian State split in May of 1918. On the 26th of May of 1918 the Georgian National Council proclaimed the State independence. As a result of the negotiations between the governments of Georgia and ANC representatives on the 11th of June of 1918 was made an agreement, giving the basis for returning Abkhazia into the lap of the Georgian Statehood. Peace and concord in Abkhazia did not agree with the plans of the chauvinists and

separatists. In the middle of June of 1918 the Russian Bolsheviks advanced a regular attack from Sochi and came to Akhali Atoni. By the request of the People's Council of Abkhazia the government of Georgia sent to Abkhazia a detachment under the commandment of General G.Mazniashvili. On the 19th of June the General arrived in Sokhumi and on the 27th of June the military detachment executed an attack. The Georgian army being strengthened by the Abkhazian squadron consisting of 300 soldiers, not only liberated Abkhazia, but pursued an offensive and on the 26th of July of 1918 captured Tuapse and in August of the same year withdrew to Sochi.

The separatists used the situation for their benefit and on the 27th of June of 1918, when the battles against the Bolsheviks were conducted, the Turkish landing troops, being called by the separatists arrived in the Kodori section. The Georgian army with the help of the Russian Cossacks having escaped the Bolshevik terror and found shelter in Georgia defeated the Turkish landing troops.

Chauvinists and separatists having lost the hope of success made a fuss about the "occupation" of Abkhazia by General G.Mazniashvili and demanded to remove the Georgian army from the region. The thesis on the "occupation" is being exploited by the separatist historiography proving with the help of the latter the "illegality" of inclusion of Abkhazia within the Georgian State in 1918-1921. That issue was repeatedly discussed at the meetings of ANC. On the 17th of July of 1918 was considered the matter of trust towards the headquarters of G.Mazniashvili. ANC decided to "confirm again its repeated decrees and take a stand for the necessity of presence of the Georgian military units in Abkhazia". On the 18-19 of July of 1918 ANC did not even support a proposal of the representative of Georgia - I.Ramishvili on the withdrawal of the Georgian army from Abkhazia. The given facts refute a statement on the "occupation", as the Georgian army was in Abkhazia in accordance with the agreement from the 11th of June of 1918 and on the insistence of ANC.

After the failure of the Bolshevik venture, the separatists shaped

their course towards the anti-Bolshevik power - the White Guard under the commandment of M.Alekseev and A. Denikin. Unsuccessful negotiations with the Minister of Foreign Affairs of Georgia - E.Gegechkori and General G. Mazniasvili with the chiefs of the White Guard on the issues of the possession of the Sochi District being held on the 25-26 of September of 1918 showed that in that issue the enemy seriously counted on the unprincipled separatists.

Fears penned out. On the 9th of October 1918 being encouraged by the White Guard, the separatists made a venture of the political overturn and impeachment of the Chairman – V.Sharvashidze. But the trial failed. By the proposal of the Chairman of ANC and other members, the Government of Georgia dismissed the People’s Council, arrested the conspirators and appointed new elections. In the period of the election campaign, Georgia had to repulse an attack of the White Guard invading its borders from the side of Sochi. The enemy occupied Gagra and gained a foothold on the river Bzip. Despite, on the 13th of February of 1919 the democratic multiparty elections into the People’s Council were held in an orderly way for the first time in history of Abkhazia. On the 20th of March of 1919 the People’s Council carried an “Act on the autonomy of Abkhazia”, the first clause of which says:” Abkhazia is an Autonomous unit of the Democratic Republic of Georgia.” In May of 1919 the People’s Council decided to form the government – Commissariat. It was headed by Dimitri (Arzakan)Emukhvari. At that time, the Sokhumi District was renamed into Abkhazia and the Abkhazian People’s Council into the People’s Council of Abkhazia headed by V.Sharvashidze.

1919-1921 were the years of the real putting into life of Autonomy of Abkhazia, strengthening of the structure of the administration, driving out of the White Guard from Gagra (April of 1919), working out of the project of the Constitution of Abkhazia. The authorities encountered the violent opposition of the Bolsheviks and their supporters in the People’s Council pursuing the destabilization of the situation in Abkhazia. The International acknowledgment of

Georgia in January of 1920 and making of an agreement and recognition of the independency of Georgia by Russia on the 7th of May of 1920, somewhat reinforcement the position of the young Georgian State and created legal guarantees for maintaining and strengthening of the territorial integrity of the State. Particularly, clause I of the III article of the agreement form the 7th of May of 1920 clearly defined the State border between Georgian and Russia “from the Black Sea along the river Psou till the mount of Akhakhcha...” Russia was obliged to “Recognize within the Georgian State, according to the I clause of the III article of the Agreement, besides the parts of the Black Sea Province (Zone of Gagra – author), the following Provinces of the former Russian Empire -Tiflis, Kutaisi and Batumi with all their districts and divisions, comprising the mentioned provinces and regions and also a districts of Zakatala and Sokhumi” (Article IV, Clause I).

Brutally violating the Agreement from the 7th of May of 1920, the Soviet Russia in February-March of 1921 occupied and then annexed Georgia. On the 28th of March of the same year Batumi council of the representatives of the occupational structures - Caucasian bureau of the Central Committee of the Russian Communist Party, central Committe of the Communist Party of Georgia and revolutionary Committe of Abkhazia decided temporarily –till the election and call of the representative body (Congress of the Councils) to proclaim Abkhazia the Socialist Soviet Republic (SSRA). In that interval of time all the “independency” of Abkhazia consisted in the matter, that it was governed by the persons being appointed not by the Government of Georgia, but by the Caucasian Bureau of the Central Committee of Russian Communist Party under the chairmanship of G.Orjonikidze.It was located in Tbilisi and controlled the whole Caucasus. Not in a single official or formal document of the central bodies of the Power of Russia, speeches of its Supreme Heads and V. I. Lenin as well, “independent” Abkhazia is not mentioned among the Caucasian Republics. It was not financed

from Moscow, but by the time Government of Georgia: The Revolutionary Committee of Georgia, Ministry of the Inner Affairs of the Republic used to send to Sokhumi all the official documentation. On the 5th of July of 1921 the Caucasian Bureau of the Committee of the Russian Communist Party enacted to direct the party work towards the “Unification of Abkhazia and Georgia in the form of the Autonomous Republic within Georgia”. On the 23rd of July of 1921 the meeting of the responsible workers of Abkhazia, having listened to the report of N.Lacoba, took a decree on the necessity of federating of the Soviet Abkhazia and Georgia because of their ethnographic, historical and everyday life conditions”. Unlike the formal independent Transcaucasian Republics – Georgia, Azerbaijan and Armenia – Abkhazia did not have representation in Moscow. The People’s Commissar (Minister) on the affairs of the nationalities of Russia – I. Stalin on the 1st of September of 1921 informed the All Russian Central Executive Committee (the Supreme legislative body between the congresses of the Soviets), that “Abkhazia is an autonomous part of independent Georgia, thus it does not and must not have the independent representatives in the RSFSR. Thus, it cannot get the credit of the RSFSR”. Such credits in 1921 Abkhazia got from the Revolutionary Committee of Georgia. On the 14th of November of 1921 the Head of Abkhazia - E.Eshba posed a question on the direct inclusion SSRA into the forming federation of the Transcaucasian Republics. In reply, in two days on the 16th of November the Caucasian Bureau stated to “propose to comrade Eshba to present his final conclusion on inclusion of Abkhazia into the federation of Georgia on the agreement basis or autonomous district – into the RSFSR”. Thus, by the Soviet standards Abkhazia could claim the status of not the Soviet Socialist Republic, and not even the Autonomous Republic, but of only the Autonomous District. But, within Georgia it had to obtain the status of the Soviet Socialist Republic, in order to serve, as a powerful lever of the pressure on the freedom - loving Georgia.

On the 16th of December of 1921 between Georgia and Abkhazia was concluded an agreement, according to which they, arising out of the strong integrity of the national ties, established between them military, political and financial-economical union. The same Agreement covered, that “Abkhazia is the member of all the regional unions and particularly of the Federation of the Transcaucasian Republics through Georgia” and not directly. It is clear, that by the Agreement from the 16th of December of 1921 one Republic (Abkhazia) was included into the system of another (Georgia) and not two equal Republics were united. In the following years, when the “electoral” Soviet bodies of the Power were formed, this fact was documented constitutionally. The I Congress of workers, peasants’ and red army delegates of Georgia ratified the Constitution of Republics on the 28th of February of 1922. In it is said (Chapter I, Paragraph I): “In the composition of the Socialist Soviet Republic of Georgia on the basis of the benevolent self-identification are included the Autonomous Socialist Republic of Adjara, Autonomous region of the South Osetia and Socialist Soviet Republic of Abkhazia, being unified with the Socialist Soviet Republic of Georgia on the ground of a Special Agreement between those Republics.”

Factually and legally in the 20-ies of the 20th century Abkhazia was an Autonomous Republic, and this is the reason why it did not become the subject of the Federation of the Transcaucasian Republics, particularly of the USSR, being formed in 1922. The Head of the Transcaucasian Federation – G.Orjonikidze, who in 1921 gave the sanction on proclaiming of Abkhazia the Soviet Socialist Republic, said at the II Congress of the Councils of Abkhazia (21st December of 1923): “Abkhazians must know, that Abkhazia is an Autonomous Republic and equal among our Union.” According to the main law of the Soviet Empire – Constitution of the USSR of 1924 – Abkhazia had the status of autonomy. It says: “ Autonomous Republics of Adjara and Abkhazia and autonomous regions of the South-Osetia, Nagorny Karabakh and Nakhichevan send to the Council of the nationalities

one representative each” (Chapter IV, Paragraph 15). Thus, despite the statements, being made by the separatist historiography and present heads of Russia falsifying history of Abkhazia and deceiving the International Society the fact is the following: By the first Constitution of the USSR operating in 1924 – 1936, Abkhazia had the status of the Autonomous Republic, which was represented in the Supreme legislative body of the USSR equally with the Autonomous Regions (Non-State National Formations).

In the Constitutions of Georgia and Abkhazia the latter had the status of the contractual Soviet Socialist Republic. Separatists often refer to the Constitution of Abkhazia (1st of April of 1925). In the legislative respect that kind of Constitution never existed. The main thing is that without any discussion and dispute at the III Congress of the Unions of Abkhazia - the Constitution of Abkhazia, because of the principal divergence with the Constitutions of the USSR, Transcaucasian Federation and Georgia - was not published and consequently did not come into force. Even the more, in the “Bulletin of the III Congress of the All Abkhazian Councils” (Sokhumi 1925) was published an information about the decision of the congress, not on ratifying, but completion of the work on the Constitution of Abkhazia and bringing into compliance with the Constitutions of the Transcaucasian Federation and Georgia. What kind of Constitution (or its project) was the Constitution of 1925? It practically word by word repeated the Constitution of Georgia, proclaiming Abkhazia a Sovereign State. Relations with Georgia were documented in the IV clause of the III Chapter:” SSR Abkhazia, being unified with the SSR Georgia on the basis of the Agreement is the member of the Transcaucasian Socialist Federal Soviet Republic and through Georgia and within that latter is the member of the Union of Soviet Socialist Republics”. The second chapter (clause 5) Sais, that Abkhazia as a Sovereign State and “can leave the Transcaucasian Federation and the USSR any time”. As far as Abkhazia was not a Sovereign State and never was directly included into the

Transcaucasian Federation and USSR, it could not leave that system. For that “Constitutional nonsense” (N.Lacoba) and some other divergences with the Main Constitutions, the authorities of the Transcaucasus and Georgia decided to declare the document from the 1st of April of 1925 a project for the Constitution of Abkhazia and revise it. It is worth mentioning, that the “Constitution” of 1925 proclaiming the right of leaving the Transcaucasian Federation and even the USSR, did not stipulate the right of Abkhazia of leaving Georgia or the right of break the special Union Agreement.

Revising of the project for the Constitution was finished in 1926. In the Constitutions of Georgia and Abkhazia the chapter “On the agreement relation of the Socialist Soviet Republic of Abkhazia and Socialist Soviet Republic of Georgia”. was included It says, that “Abkhazia due to the Special Agreement is included in the Socialist Soviet Republic of Georgia and through it into the Transcaucasian Socialist Federal Soviet Republic”. The Constitution clearly delimited the full powers between Tbilisi and Sokhumi. People’s Commissariats (Ministries) of the Inner Affairs, Justice, Education, Public Health, Agriculture and Social Security of Abkhazia acted independently from the corresponding Commissariats of Georgia, though they had to inform each other on their work. The Council of the National Economy of Abkhazia subjugated the government of Abkhazia and the Council for the National Economy of Georgia. The Authorized Representatives of the People’s commissariats of Finances, Labor and Worker-Peasant Inspections, were the bodies of the corresponding Commissariats of Georgia, but were obliged to report before the government of Abkhazia as well.

On the 11th of February of 1931 in accordance with the operating Constitution of the USSR, by the decision of the VI Congress of the Soviets of the Abkhazian SSR was renamed into the Abkhazian Autonomous Socialist Soviet Republic (ASSR). After its renaming Abkhazia remained within Georgia, like it was in 1931. Authorities, being determined according to the Constitution of Abkhazia of 1926 stayed

were unchanged. Thus, rumors on the handover of the “independent” Abkhazia into the structure of Georgia by I. Stalin does not have a real ground. It is a regular invention of the falsifiers of history.

In the 30-ies of the 20th century the process of centralization of the power and unitarization of the USSR was underway. Within that process on the 7th of January of 1935 by the decision of the VII All Abkhazian Councils Congress was ratified a new edition of the Constitution of Abkhazia, according to which all the Commissariats of the Autonomous Republic were subordinated to the corresponding Commissariats of Georgia (clause 42). The process of unitarization of the Soviet Empire and creation of the totalitarian system of governance was completed on the 5th of December of 1936 with ratification of the Stalin’s Constitution of the USSR and unified Constitutions of all the Union and Autonomous Republics and among them Georgia (13th of February of 1937) and Abkhazia (2nd of August of 1937). According to those Constitutions not a single sphere of the State life was left under the inclusive supervision of the Union and Autonomous republics.

Genesis of the soviet socialist system and process of building of the basis for the socialism in Abkhazia (industrialization, collectivization, cultural revolution, formation of the new administration and dissemination system, formation of the intellectual elite of the communistic orientation etc.), were developing within the common imperial regularity of all Union general direction without an additional “self-activity” on the spot. We have to evaluate the political repressions having place in Abkhazia in the 30-ies of the 20th century from that angle, as well as the reform of abkhazian written language (replacement of the Latin graphics with the Georgian graphics) being completed in the autonomous republic in 1938, school reform being carried out in 1945-46 (conversion of education in the “Abkhazian schools” from Russian into Georgia with the compulsory learning of the Abkhazian language), migration into Abkhazia of a part of the population from the neighboring regions,

having suffered from the natural disaster (a lot of them have been assimilated and now are registered as the Abkhazians). Political repressions, as it is known, were the common union “arrangement” - the process of conversion of the written language of the Autonomies to the graphics of the Union republics and transformation of the education in the same Autonomies to the State language of the union republics was the same throughout the USSR by the directives of the central bodies of the power. Thus, it would be more rightful and useful if the separatists did not direct their claims and pretenses towards the Georgians, as if plotting the insidious plan of assimilation of the Abkhazians, but towards the empire, which even nowadays successfully performs the real assimilation of the nation of Apsua. Migration of people having played the crucial role in the economic and cultural development of Abkhazia was also put into practice according the directives of Moscow.

Post Stalin period of the “warming” in Georgia was marked with the mass merciless shooting by the Russian soldiers in the capital of Republic of the peaceful manifestation (9th of March of 1956). It was organized by the youth concerning the critics of the personality cult of I. Stalin (Jugashvili) having started in the country and being accompanied with the anti-Georgian attacks. At the manifestation the calls for restoration of the independence of Georgia were also heard from time to time. Youth underground organizations struggling for the independence of Georgia were functioning in the Republic (Zviad Gamsakhurdia, Merab Kostava etc.). The Kremlin strengthened the oppression on Tbilisi blaming the party organization of the Republic in manifestation of chauvinism and efforts of assimilation of the Abkhazians, Ossetians and Armenians (see the decree of the Presidium of the CC USSR from the 10th of July of 1956). This appeared to be a kind of signal for the separatists. There is no doubt, that the Kremlin provoked the anti-Georgian demonstrations in Abkhazia in 1957,1967 and 1977, though as a cause was used in one case (1957,1967) publishing in Tbilisi of the historical

works being disliked by the separatists and in other cases adoption of the new Constitutions of Georgia and Abkhazia (1977); If the Kremlin provoked the Anti-Georgian demonstrations, with another hand it tried to “regulate” the conflict and in such a way (especially through the staff perturbation in favor of the separatists), as to create a favorable ground for the following new, more massive demonstrations, would be held at an appropriate time.

This time came at the end of the 80-ies of the 20th century, when under the pressure of the nationalistic liberating movement the Soviet Empire was shaken till its very base and in the struggle for freedom Georgia together with the other Republics also took part. Demoralized and disorganized Kremlin tried, but failed to obtain favorable for it results after the shooting of the peaceful meeting in Tbilisi on the 9th of April of 1989; the results appeared to be opposite. The anti – Georgian demonstrations being held in Abkhazia in July of 1989 did not give much to the imperial centre. Georgia in spite of the intrigues of the Kremlin step by step was moving towards the freedom. On the 28th of October of 1990 at the multiparty democratic elections won the national-liberating movement of Georgia resulting in liquidation of the Soviet Power in Georgia. The Republic did not take part in the all Union Referendum on preservation of the USSR, being held on the 17th of March of 1991. It was conducted in Abkhazia with the serious violations. For obtaining of the desirable result by the order of Moscow, the Gali district, where lived 20% of the population of Abkhazia (mainly the Georgians) was shifted off from the elections under the invented cause of “unpreparedness” of the electoral districts. Besides, in the purely Abkhazian electoral districts the number of voters for the preservation of the USSR was increased to the ridiculous level – 120 % out of the total number of the voters. So, the separatists hardly managed to document a bit more than 50%, but it became obvious, that the referendum on preservation of the USSR was failed in Abkhazia. At the same time, on the 31st of March of 1991 another referendum on

the restoration of the independence of Georgia was held more successfully in Abkhazia. That time authorities headed by V. Ardzinba decided not to participate in the referendum, but also not to prevent that process in the Autonomous Republic. In those particular conditions it was a wise decision. The block of the political and social organizations "Soiuz" (supporters of the preservation of the USSR) did not take part in the Referendum. Despite, out of the general number of voters (347175 persons) on the 31st of March of 1991 in the Referendum participated 61, 27%-significantly more, than the Georgian population of Abkhazia (45%). Out of them 97,73% (or approximately 60% from the general number of voters) voted for the restoration of independence of Georgia (it was restored on the 9th of April of 1991). The elections of the first President of Georgia on the territory of Abkhazia were conducted in the analogous conditions and completed with the same results (26th of May of 1991).

Extraordinarily cautious, peaceful and compromising policy of that time authorities of Georgia in respect of Abkhazia was once more demonstrated in the Summer of 1991, when with the joint efforts of the Georgian and Abkhazian sides was worked out a new electoral regulation for the Supreme Council of Abkhazia and were made several amendments to the Constitution of the Autonomous Republic. Out of the 65 mandates to the Supreme Representative Body of Abkhazia were divided in to the single mandate districts, being formed according to the ethnic principle. 28 mandates were given to the Abkhazians, 26 - to the Georgians, 11 - to the other nationalities. The Mandates were distributed in such a way, as not to give any side the possibility of lining up the qualified majority and in the one sided order decide the Constitutional issues and among them concerning the status of the Autonomous Republic. Without the agreement of the Georgians and Abkhazians it was impossible to solve not only the problem of the status, but appointment of the government, as far as for the appointment of the separate ministers the qualified majority was required.

The mandates of the Supreme Council and main State official positions were given according to the ethnic principle. Namely, the head of the supreme council was elected a person belonging to the Abkhazian ethnicity, his first vice - chairman was to be Georgian; the head of the government was elected a person of the Georgian nationality, vice - chairman was to be an Abkhazian. Other important alterations and additions were made to the Constitution. E.g. a term - "Georgian SSR" used in the Constitution was replaced with the term - "Republic of Georgia". It was a significant compromise, as Abkhazia Constitutionally confirmed that it was a consisting part of Republic of Georgia having proclaimed its independence by that time. In order to understand the significance of that amendment to the Constitution of Abkhazia, we have to remember the strange instruction of the Kremlin being spread by the separatists on the fact, that Abkhazian ASSR was the part of the Georgian SSR and not of the Independent Republic of Georgia. The similar insinuations were ended. To the Constitution of the Autonomous Republic was made an amendment that the regulation on the political-legal status of Abkhazia would come into force only after the adoption of that latter by the Supreme Councils of Georgia and Abkhazia (article 98).

We dare say that the peaceful policy of the government of Georgia concerning Abkhazia won and this was the victory of the both sides. Apparently, the Kremlin was worried with the steady movement of Georgia towards the independency, the results of the referendums in Abkhazia on the 17 and 31st of March of 1991, presidential elections from May 26th of the same year and regulating of the relations with Abkhazia without the mediatory part of Moscow. In the Kremlin was decided, that only the forceful overturn of the first President of the State and launching a war in Abkhazia would interrupt that process. After the dissolution of the USSR the authorities of Russia, being before busy with the struggle for the power together with the Union Centre was given possibility of attending Georgia actively, all the more so it refused to join the Union of the

Independent States (UIS). In the new conditions of the forceful upheaval in Georgia on the verge of 1991-1992 and formation of the temporary, non-legitimate government represented in face of the State Council preceded by E. Shevardnadze, launching in the country of the civil war, which in fact was the Russian-Georgian war, the separatist movement in Abkhazia became extremely active. The authorities of the Autonomous Republic being provoked by Moscow took unilateral decision to violate its own Constitution and were busy with rattling the weapon. On the 23rd of July of 1992 the Supreme Soviet of Abkhazia without the qualified majority took decision on the annulment of the operating Constitution and restoring of the Constitution of 1925, being discussed above and never been in operation. That decision accelerated the process of final split of the Supreme Council of Abkhazia, that actually had started earlier and as a result caused the war. Today, we strongly believe that the State upheaval in Georgia and the war in Abkhazia are the links of one and the same chain and both of them are the parts of one common plan of the Kremlin of weakening of the Georgian State and its dismemberment and returning of it to the lap of the Russian Empire. The war in Abkhazia should be regarded, as the continuation of the unequal Russian-Georgian war. The results of which as it is widely known appeared to be catastrophic for the population of Abkhazia and for the whole Georgian State as well. Besides, the tens of thousands of deceased from the both sides, the autonomous Republic was left almost by the $\frac{3}{4}$ of its legal population. 300 000 of the Georgians and 40 000 of the Abkhazians, as well as the Greeks, Estonians, Jews, a part of the Russian became refugees. Out of the 535 000 (the data of the operating then census from the 1st of January of 1992) of the before the war population by 1997 in Abkhazia lived 145 986 persons; It means that the population decreased to 388 075 persons or to 72, 7% or 3, 7 times. The Georgian population suffered more than other ethnic groups. Its number comprised 244 872 persons by the 1st of January of 1992 (the datas are apparently under-

stated and after the ethnical cleaning by 1997 it comprised 43 442 persons. Thus, the number of the ethnical Georgians was decreased by 201 430 persons, or 82, 2% or 5, 64 times. The Georgians living today in Abkhazia are deprived of the elementary rights and strive for unification with the rest part of Georgia. During that period the number of the ethnic Abkhazians decreased from 94 767 persons to 53 993 persons. Quite numerous communities of the Armenians and Russian live in Abkhazia. Thus, the number of the banished from Abkhazia population is 3, 5 times more than the population left there. That is the reason, why OSCE with the participation of Russia received the acts recognizing and blaming the ethnic cleaning in Abkhazia three times (In Budapest on the 6th of December of 1994, In Lisbon on the 3rd of December of 1996 and in Istanbul on the 17-18th of November of 1999).

The statistical data and the resolutions of the general character written by OSCE cannot give even a more or less realistic impression on the scales of the tragedy having place in Abkhazia, the unbelievable methods of torture and massacre of the peaceful Georgian population and the incredible cruelty of the separatists and occupants. But, the facts given below tell us everything about it. Even the 20th century, being the witness of the concentration camps made by Lenin - Trotsky - Stalin and Hitler cannot remember such cruelty. The analogous facts are to be searched in the middle centuries and the remote past. A thousands of men dreamt about being shot without a torture. Very often the separatists and occupants forced their victims to dig graves and pits and bury them alive. We know a lot of cases of locking in their own houses and burning alive separate persons, families and the groups of people. There are a number of cases when the petrol was spilled over the alive and dead bodies and the corps and living people were burnt. It seems that the occupants took a great pleasure from a cruel torture of the helpless people before their execution - they cut off legs, hands, arms, noses, tongues and sexual organs of people, sterilize men, poked out their eyes, pulled out the nails and teeth.

We know a lot of cases, when the separatists forced the men to watch how they raped their mothers, spouses, daughters, sisters and then physically destroyed them. The cases when the brutes did not give relatives and close people the possibility of burying their dead and used to leave the corpse to the pigs and dogs to eat. In September of 1992 in the village Bzip they cut in pieces the flesh of the killed Giorgi Abramishvili salted it and put the pieces into his own shoes and sent to his wife. On the 10th of September of 1993 they cut out the heart of the resident of upper Kelasuri of the Sokhumi district - Irodion Pipia and gave it to the dogs. The facts of playing with the heads of the victims or putting them on the polls or separating the body parts of the victims by the men eaters of the 20-21th centuries are numerous. The usual forms of ethnic clearing were hanging of men on the electric posts and trees and drowning in the wells in their own yards. They simultaneously reached two goals: 1) tortured a precise person and destroyed him and 2) spoilt one of the most significant sources of survival – fresh water.

The occupants and separatists especially cruelly treated the women and among them the pregnant ones. They raped the pregnant women (collectively, as well) cut off one of the parts of the body, breast or some other parts, poke out eyes, ripped the bellies of the pregnant women and burnt them alive or shot. Even the fate of the children was no easier. They were killed together with their parents.

The witness of the Abkhazian tragedy Russian journalist Mikheil Aidionov wrote in one of his letters (see, Vek, N40 , 1994) about the following awful fact: In Akhaldaba (of the Ochamchire district) they broke the hands and legs of children, put them on the polls, one child was run over by the tank. The women being raped on the stadium were afterwards burnt alive. One child was skinned and they wrote on his flesh: “Georgian dogs are sold in kupons” (the temporary money unit in Georgian of that time). We are not even able to make any comments.

Occupants and separatists did not even take mercy on the disa-

bled people lying in bed and other sick people and killed and murdered them in their beds. They showed an unbelievable aggression towards the old and elderly people. For Instance: They burnt alive in their own homes the 103 years old Duru Tabagua (village Otobaia of the Gali district) 96 years old Marine Gogua (village Lindava, of the Sokhumi district) 90 years old Lusha Tsaava (village Shroma of the Sokhumi district) and many others.

The victims of the ethnic clearing and genocide became mostly the Georgians, but the occupants killed together with them hundreds of representatives of other ethnic groups as well, being blamed in saving the Georgians. For example in November of 1993 in the village Odishi of the Sokhumi district Greek Meri Anastasiadi was shot and then burnt together with the 13 Georgians having taken shelter in her house - for the analogous fault among those being shot were the Greeks, Abkhazians, Russians, Armenians, Jews, Ukrainians and representatives of other nations. We'll put first Branislava Igumenova from Ochamchire, who in December of 1993 was shot because she told the soldiers of the separatists: Even the fascists did not do such things”.

The separatists together with the occupants arrested and shot the head of the government of the Autonomous Republic of Abkhazia - Jiuli Shartava, the members of his government – Raul Eshba, Sumbat Saakian, Mayor of the town Sokhumi Guram Gabeskiria and the persons accompanying them. The captured and killed the young Reverend Father of the Koman Monastery - Monk - priest Andria (Kurashvili).

The complete data (www.abkhazia-parliament.gov.ge) base of those being massively killed during the days of Abkhazian invasion by the Separatists and occupants has not been complete even today. F.E. According to the information given by the quite famous Moscow newspaper “Rosia” (Russia) 6 000 persons were killed in the Days of Fall of Sukhumi (Rosia, N 42, 1993). The number of the peaceful population killed in Sokhumi is approximately 1500

persons. The witnesses inform that the streets of the town were covered with the corps of the Georgian people. Only in the N. Kurchenko Park 400 persons were shot. The corps were floating in the sea as well. It was also difficult to state the names and identity of those persons, who after the end of the occupation were killed by the separatists and occupants in the Abkhazians towns and villages. F.E. The above mentioned Mikheil Aidionov wrote, that “in the village Kindgha (of the Ochamchire district) all the local residents Georgian were hanged. ((Vek, N40, 1993). The minister of Foreign Affairs of Russia – A. Kozirev had to admit at the conference being held on the 15th of October of 1993:”What is happening now in Sokhumi is an ethnic clearing”. I.Diakov being in Sokhumi wrote on the 19th of October of 1993 in the newspaper “Izvestia”: “Genocide is dominant in Abkhazia”. He personally witnessed the “tens of corps in the sea”, “Women with the ripped bellies”, “Cut off heads being thrown on the beach Unfortunately, the names of the most of the diseased is not known, though the work on clarifying the complete list of the diseased is going on.

We cannot stand mentioning with a great regret the fact that in Abkhazia very often with the hands of the Georgian soldiers, but mostly the robbers died quite a lot of Georgian citizens and among them peaceful Abkhazians and numerous crime and illegal deeds had place. According to the data given by the de-facto prosecutor’s office of the Abkhazians (www.abkhaziya.org) the scale of the criminal act being done by the separatists and occupants and their gravity is much greater than those being done by the Georgians, who in fact defended their towns and villages. What is the most significant the Abkhazians did not become the victims of the ethnic clearing and genocide, only due to the fact, that their compact dwellings were not invaded by the Georgian army divisions, when the occupational forces erased to the earth hundreds of the Georgian villages and places of dwelling and killed and drove out the local population and deprived them of their own possessions and till today are the

illegal owners of the great riches in towns and villages. The tragedy of the Georgians is the result of the planned and targeted policy of the Kremlin being aimed at the capturing of Abkhazia and splitting it from Georgia. In spite of the fact, that this policy was and is being carried out with the help and on behalf of the separatists and with the formal participation of them, the main responsibility lies on the shoulders of the Russian Federation. It was the author and provoker of the war in Abkhazia; Russia provided the Abkhazian separatists with the weapon (Russia is continuing to do so even today) and the army and bandit formation being sent from Russia are the doers of the overwhelming criminal acts and deeds.

Legalization of the results of ethno - cleaning was supported by the Russian "peacemaking" mission, being performed from 1994 according to the mandate of CIS. Russia fulfilled the current aims or its real missionary missions of the so-called peacemaking in August of 2008, when it occupied the significant territories of Georgia and violated the elementary norms of the international law and recognized the "Sovereignty" of Abkhazia (26th of August of 2008), which means the annexation of the given territory and adjudge to the death almost 400 000 refugees of various nationalities. With its illegal, but deliberate step Moscow challenged the International law and order and created a real threat to the security for the post Soviet countries, all Europe, strategic interests of the USA and other leading countries of the world. For the defense of Georgia the principle position of the Euro Union played a significant role, peacemaking mission of its then Head the president of France - Nicolas Sarkozy. The territorial integrity of Georgia is supported by the entire civilized world, the leading international organizations and among them UNO, NATO, European Union, European Council, OSCE. The support of Georgia was documented in such International-legal decrees and resolutions of the 63-65 sessions of the General Assembly of the UNO (9th of September of 2009, 7th of September of 2010, 29th of June of 2011 and 3rd of July of 2012) on the statute of the locally dis-

placed persons and refugees from Abkhazia and Tskhinvali region; The Conclusion of the Special Sessions of the Council of Head of the States of the European Commission (1st of September of 2008), conclusions of the Special Session of the Council of the European Union (15-16th September of 2008), Resolutions of the European Parliament on the situation in Georgia (3rd of September of 2008), Black Sea policy of the European Union (20th of January of 2011), Recommendations on the Association of the European and Georgia (17th of November of 2011); Resolutions 1633 (2008), 1647 (2009), 1683 (2009) of the Parliament Assembly of the European Council, reports on the statuses of the Human Rights in the regions suffered after the conflict in Georgia (SG/Inf (2009) 7, SG/Inf (2009) 9, SG/ (2009) 15); Allegation of the North Atlantic Union on recognition the regions of Georgia by Russia (27th of August of 2007), of Declaration of the Parliament Assembly of NATO on the conflict between Georgia and Russia (18th November of 2008), Final Communiqué of the session of the Council of NATO on the level of the ministers of foreign affairs (4th of December of 2008), Resolution N382 on the situation in Georgia made by Parliament Assembly of NATO (16th of November of 2010), Communiqué and Declaration of the Lisbon Summit of NATO (19-20th of November of 2010), Declaracion of the Chicago Summit (20-21th may of 2012); Report of the office on the Human Rights and Commissar of OSCE on the issues of the national minorities on the conditions of the Human Rights on the territories suffered, as a result of the war caused by the conflict in Georgia (27th of November of 2008), Resolution of the Parliament Assembly of OSCE on the prohibition of the operating of the armed forces on the territories of the neighboring and adjacent States (6-10 July of 2010), Declaration of the Parliament Assembly of OSCE (9th of Yuly of 2012) etc.

In these and other International acts the Russian aggression is given the qualification of occupation of the Georgian territories. They contain the insisting appeals to Russia on the annulment of

the recognition of Abkhazia and Tskhinvali region and withdrawal of the occupation army from Georgia.

In the given issue of recognizing of the regions of Georgia Russia was left practically alone. It was not supported even by the members of the Commonwealth of the independent States, being under the Russian hegemony and among them its closest allies. Recognition of the occupied regions of Georgia cannot be considered a diplomatic success of Russia (instead of making of the beneficial economic agreement or paying the Kremlin a bribe), Daniel Ortega (President of Nicaragua), Hugo Chaves (President of Venezuela) and two main dwarf States (Nauru and Tuvalu). During the three passed years not a single civilized State, not a single political leader having a sense of personal dignity dared not and will never allow oneself to commit such a crime to recognize the occupied regions having undergone the ethnic cleaning.

In respect of Georgia Russia continues its extremely reactionary, imperialistic policy, oriented to the expedient violation of the norms of the International Law. It significantly increased the military component on the occupied territories of Georgia and factually started its annexation. On the basis of the “agreement” being made with the separatists on the 30rd of April of 2009, the Kremlin performed the “demarcation” of the administrative border of Abkhazia, construction works along the whole perimeter of the bordering infrastructure and dislocation of the special subdivisions of the Federal Service of the State Security. Using the right on veto in the Council of Security UNO, Russia on the 15th of June of 2009 blocked the functioning of the mission of observers of the UNO in Abkhazia. All this created a threat to Peace and stability of not only Georgia, but of the whole region.

The peacemaking process in Abkhazia was blocked by Russia, though the regulation of Georgia from the 23rd of October of 2008 on the “Occupied Territories” is in operation. The “State strategy on Occupied: Engagement through cooperation” being ratified by the

Government of Georgia on the 27th of January of 2010 is also functioning and “Action Plan of Engagement” on the 3rd of July of 2010. The aim of the government is the preservation and gradual extension of the economic, cultural and other connections with the citizens of Georgia, living in the occupied zones; giving them of all the benefit and social allowances, being used by the citizens in the non-occupied zones (especially in the sphere of education and health system). The State strategy is already giving the first positive results.

The Georgian side made one more significant step, oriented towards the maintaining peace on the occupied territories. On the 23rd of November of 2010 while making a speech at the Session of the Euro Parliament, President Mikhail Saakashvili proposed a new peacemaking initiative. Georgia, in the unilateral order took an obligation on the non-usage of the force and non- renewal of the fire, or readiness to solve the problem of the territorial integrity through peaceful method.

For realizing the peaceful initiatives and avoiding the volatile and humanitarian catastrophe it is necessary to immediately withdraw the occupation forces, to internationalize the peacemaking process with the participation of the neutral states, returning to their own houses of the refugees and IDP's Only after this it would be possible to solve the conflict fairly and among them the issue of the political status of Abkhazia considering the international law, history of the region and existing realias.

Russia continues to occupy Abkhazia and Tskhinvali region, but the expedient foreign policy of the government of Georgia and efforts of the International Commonwealth gave its great results. Through the mediation of Switzerland on the 9th of November of 2011 between Moscow and Tbilisi the agreement was reached, in accordance with which agreement of Georgia on joining of Russia to the International Trade Organization, the Kremlin directly or non-directly recognized the legitimate State borders of Georgia. The goods turnover on these borders and among them in Abkha-

zia and Tskhinvali sections of the Georgian-Russian borders (the river Psou and Roki tunnel) will be controlled by the International monitors. Arising out of the pragmatic reasons in accordance with the fundamental norms of the International Law Russia will have to make more serious steps.

The situation remains quite complicated. The main tool of the separatists and Russian aggressors has always been accompanied by the mass ethno cleaning physical violence and brutal lie in form of the falsified history, which always was and is in its turn one of the forms of the spiritual and ideological violence and cultural genocide. Not having in its propagandistic repertoire more or less convincing legal arguments for approving of the committed crimes, including” recognition “of Abkhazia, the Kremlin tries to impose the invented by it false historical stereotypes on the world, in order to come before the international community in the mask of the fighter for the restoration of the “historical justice”.

The given descriptive information proving the historical right of Georgia on his originally historical territory – Abkhazia does not deprive the Apsua of the rights to have this or that fair political claims. At the same time it absolutely univocally shows the complete inability of the “historical arguments “being propagated by the masters of the Kremlin (among them V. Putin, D. Medvedev, S. Lavrov and others) for approving of the continuing aggression of Russia against Georgia. The true and not invented history is completely in favor of the Georgian State.

Политическая история Абхазии/Грузия (Краткая научная справка)

Абхазия – Автономная Республика в составе Грузии. Она расположена на северо – западе страны между реками Ингури и Псоу. Площадь – 8,7 тыс. кв.км. Столица – город Сухуми.

Грузинская государственность насчитывает, по меньшей мере, 35 вековую историю. Легендарное Колхидское Царство, существовавшее с середины II тыс. до н.э., охватывало большую часть современной территории Грузии, включая Абхазию. С этого периода населенная грузинами нынешняя территория Абхазии непрерывно входила в состав единого грузинского государства, а в периоды римско-византийского господства (I в. до н.э. – VIII в.), а также нашествия персов (VI в.) и арабов (VIIв.) - в состав отдельных грузинских политических единиц (Эгриси, Лазика и т.д.).

Древние грузинские летописи, объединенные под общим названием «Картлис Цховреба» («Житие Грузии»), открываются сообщением об эпонимах и родстве народов Кавказа. Согласно этим летописям, территория от Лихских (Сурамских) гор (делящих Грузию на восточные и западные части) до Черного моря и реки Малой Хазарии (р.Кубань) досталась Эгросу, являющемуся эпонимом западных грузин-эгров. Хорошо известные древним писателям и летописцам абхазы представлены в «Житие Грузии» не отдельным народом, а частью западных грузин. Точно такого же мнения придерживались

исключительно все античные и средневековые римско-византийские авторы, писавшие о генеологии народов мира. И они, зная о существовании упоминаемых в источниках с I–II веков абазгов и апсиллов (некоторыми современными авторами ошибочно отождествляемых с предками сегодняшних абхазов), в перечне народов мира вместо них указывали колхов//лазов//эгров, т.е. западных грузин. В западной Грузии, включая территорию современной Абхазии, археологи фиксируют единую грузинскую (колхскую) культуру. О проживании здесь автохтонного грузинского населения говорят данные антропологии, лингвистики и этнологии.

Теми же западными грузинами было создано Абхазское Царство со столицей в Кутаиси (конец VIII-X вв.). Все политическое и, что особенно важно дошедшее до нас богатейшее культурное наследие этого царства - исключительно грузинское. Никаких следов деятельности негрузинского этноса не зафиксировано даже в той части Абхазского Царства, которое именовалось Абхазским эриставством (воеводством) и охватывало территорию к северо-западу от Анакопии (Новый Афон). В пределах этого эриставства, в частности, Пицунде находилась кафедра автокефального в VIII-X и XV-XVIII веках (а в иные века подчиненного главе общегрузинской церкви) западногрузинского (абхазского) католикоса. В истории хорошо известны имена Пицундских архиереев-исключительно грузин. Более того, известны даже имена и фамилии нескольких сот церковных крестьян Абхазского католикосата, проживавших в пределах современной территории Абхазии (XVI-XVII вв.). Среди них нет ни одного имени или фамилии, которых хотя бы предположительно можно было бы отнести к предкам современных апсуа- абхазов. Все они являются грузинскими.

Абхазское Царство явилось основным ядром, вновь объединившим грузинское государство; возглавляли его представители из абхазской (западногрузинской) царской династии. Уникальный древний письменный источник “

Жизнь абхазских царей”, составленная на грузинском языке, доказывает принадлежность этих царей к грузинской нации. То же самое доказывают многочисленные древние грузинские эпиграфические материалы - надписи, выполненные царями Абхазии или от их имени (каких-либо источников или надписей на апсуйско-абхазском языке не существует). Северо-западная граница объединенного грузинского государства, по письменным источникам, до середины XIV в. достигала до Никопсии (до V века называлась грузинским именем - Старая Лазика), находившейся на реке Негопсухо (севернее от современного Российского города Туапсе). В пределах и этого государства, особенно на современной территории Абхазии развивается и достигает высокого уровня лишь грузинская культура. В то же время, в данном регионе нет никаких следов политической и культурной деятельности негрузинского населения, в том числе народа апсуа (самоназвание современных абхазов). Можно лишь предположить, что со второй половины XIII в. в результате давления со стороны монголов народ апсуа (под именем абзоа, он зафиксирован в I веке у Плиния Старшего севернее от Астрахани), двигаясь в юго-западном направлении, проник в северо-западные пределы Грузии, но еще не достиг современной территории Абхазии.

В период монгольского столетнего господства в Грузии (с середины XIII до середины XIV вв.) начинается процесс дезинтеграции единого государства. Сначала возникает Имеретинское Царство (правопреемник Абхазского Царства), внутри которого начинают обособляться Мегрельское и Гурийское княжества. Мегрелия включает в свой состав Абхазское эриставство, охватывавшее территорию от Анакопии (Новый Афон) до р. Бзыби (примерно, современный Гудаутский район). Знаменитый грузинский царь Георгий V Блистательный (1313-1346 гг.) освободил страну от монгольского ига и вновь объединил всю Грузию до Никопсии. Абхазское эриставство,

как часть Мегрельского княжества, и на этот раз входило в состав единой Грузии. Наследники Георгия V Блистательного, особенно Александр I Великий (1412-1443гг.) сохранили и укрепили единство страны. Абхазское эриставство находилось в ее пределах. Анакопия, город Цхуми (Сухуми) и лежащие к юго-востоку от них земли вплоть до р.Ингури являлись органической частью Мегрельского княжества, о чем свидетельствуют многочисленные грузинские и зарубежные, в том числе русские источники - как письменные, так и картографические. Среди множества таких документов можно выделить материалы о деятельности Генуэзской торговой фактории в Цхуми - Сухуми (1354-1475 годы). Они однозначно доказывают, что генуэзцы имели сношения только с владельцами Мегрелии («Нижней Грузии») и местным грузинским населением.

Под давлением извне в конце XV века Грузия де-факто распалась на царства и княжества. Абхазское эриставство, оставаясь частью Мегрельского княжества, подобно другим грузинским эриставствам, стремилось к самостоятельности. В середине XVI века владельцы Абхазии с помощью Турции и находящихся под ее влиянием горцев Кавказа упрочили свое положение. Горцы-язычники (частью мусульмане) наполнили все эриставство от Анакопии до р.Бзыби. Католикос Западной Грузии в этих условиях вынужден был перенести резиденцию в Гелати (около Кутаиси), хотя официально Пицунда оставалась католикосской кафедрой. Прекратили функционирование многочисленные церкви и монастыри, действовавшие в эриставстве. Полный контроль над Абхазией восстановил владетельный князь Мегрелии Леван II Дадиани (1611-1657 гг.). Он же с целью восстановления и распространения христианства окрестил новое население (до 40 тыс. человек) Абхазского эриставства и назначил им епископа.

Грузинские царства и княжества, с 1555 г. разделенные

между Турцией (которой досталась западная Грузия) и Ираном (досталась восточная Грузия), в XVI-XVII веках стремились к установлению дружественных отношений с единой Россией, тщетно добываясь от нее защиты и покровительства. 12 декабря 1638г. царь России Михаил Федорович принимал посла Мегрельского княжества, а с ноября 1639 г. до мая 1640г. в Мегрелии находились послы России. Составленные русскими послами отчеты, изданные еще в XIX веке и переизданные недавно (2005г.), рисуют четкую картину этнополитической ситуации на современной территории Абхазии. Они убедительно доказывают, что к середине XVII века этническая граница Мегрелии простиралась, как минимум, вплоть до современного Гульрипшского района (русские послы, путешествуя по Мегрелии, гостили и в грузинском Драндском кафедральном соборе, что недалеко от Сухуми), а политическая власть Дадианов распространялась и на всю остальную часть сегодняшней территории Абхазии (по материалам посольства, назначаемый владетелем Мегрелии католикос этого княжества и всей западной Грузии находился в Пицунде, что недалеко от Гагры и границы с Россией). В материалах посольств нет ни слова об апсуа-абхазах, хотя русские послы объездили всю тогдашнюю Мегрелию, в том числе современный Гальский, Очамчирский и Гульрипшский районы, ныне принадлежащие Абхазии. Мегрелию, включавшую сегодняшнюю территорию Абхазии, Российский царь Михаил Федорович в своей грамоте Левану II Дадиани от 30 мая 1639 г. называет Иверской (Грузинской) страной. В ответной грамоте Леван II писал царю Михаилу Федоровичу, что он пребывает «во стране Иверской, в месте Мегрельской». Таким образом, Россия впервые официально познакомилась с нынешней территорией Абхазии как с частью Грузинской (Иверской) страны.

До начала 70-х годов XVII века около Цхуми (Сухуми) функционировала т.н. Келасурская стена-фортификационное

сооружение, воздвигнутое владельцами Мегрелии. Она обозначена на картах, составленных находившимися в Мегрелии в первой половине XVII века католическими миссионерами Арканджело Ламберти и Христофоро Каstellи со следующей надписью: «Стена в шестьдесят тысяч шагов для приостановления набегов абазин». Абазины//апсуа, утвердившиеся в Абхазии в XVI-XVII веках (как жителей Абхазии, грузины называли их абхазами) и в ведомые владельцами края Шарвашидзевыми, действительно осуществляли набеги на Мегрелию с целью расширения пределов эриставства и освобождения его от княжеской зависимости. В то же время владельцы Абхазии, относя себя к грузинскому государству, безоговорочно признавали зависимость от грузинских царей. Например, в 1661 году, когда царь восточной Грузии Вахтанг V временно подчинил западную часть страны, владелец Абхазии выразил полное повиновение царю, а по его приказанию - и владетельному князю Мегрелии.

В последующие годы обстановка в стране изменилась. Не удалось восстановить единство разделенного между Турцией и Ираном государства, обострились инспирированные в основном извне междоусобицы. Дорого обошелся Мегрелии приезд русских послов, а так же оказывание нередко помощи русским казакам, воевавшими против турок. Стремясь отеснить Мегрелию далеко от Российских границ, Турция активизировала против нее набеги Северокавказских союзников, на которых опирались и владельцы Абхазии в междоусобной войне с владельцами Мегрелии. В начале 80-х годов XVII века, когда представитель абхазской владетельной фамилии Саварех (Сорек) Шарвашидзе включился в борьбу за княжеский престол Мегрелии, он как раз при решающей помощи горцев Северного Кавказа добился успеха и овладел территорией до р.Ингури, присвоив титул владетеля Мегрелии. Поскольку абхамам не удалось овладеть остальной Мегрелией, территория до Ингури вскоре была объявлена частью Абхазии. На захваченной земле

новоявленные хозяева прежде всего уничтожили представителей дворянства и православного духовенства, жестоко расправились с местным грузинским населением, большую часть которого превратили в рабов и беженцев, многих продали в плен. На занятой земле они заселили горцев Северного Кавказа-абазин, кабардинцев и др.; прекратили функционирование или вовсе разрушены веками создаваемые многочисленные грузинские святыни-церкви и монастыри. Среди них можно назвать знаменитые религиозно-культурные центры общегрузинского значения – епископские кафедры в Драндах и Мокви, полностью опустевшее седалище абхазских (западногрузинских) католиков в Пицунде, украшенные грузинскими надписями храмы в Лыхни, Анухве, Анакопии, Цебельде, Киачи, Члоу (Чала), Тилити и др.; были разграблены, а затем уничтожены принадлежащие Пицундскому католиколату церковные хозяйства. Только на участке между рек Ингури и Галидзга, перешедшем с начала XVIII в. опять под власть владетелей Мегрелии, удалось сохранить действующие храмы в Бедяхи и Илори.

Факт позднего заселения современной территории Абхазии горцами Северного Кавказа и оттеснения грузинского населения к югу, вопреки утверждениям сепаратистской историографии, зафиксирован в трудах многих грузинских (Вахушти Багратиони, Д.Бакрадзе, А.Хаханашвили и др.), русских (В.Н.Татищев, А.Н.Дьячков-Тарасов и др.) и европейских (Петр-Симеон Паллас, Юлий Клапрот, Фредерик Дюбуа де Монперэ, Эдмунд Спенсер и др.) авторов XVIII-XIX столетия, а так же более позднего периода. Почти современник описываемых событий, выдающийся русский историк В.Н. Татищев (1686-1750гг.), сочинения которого имеют значение источника, писал, что Абхазия (Авхети), по его мнению - «часть Мингрелии северная, которую турки и кабардинцы именуют Авхазос, наши древние именовали обезы. Ныне оной большую часть кубанцы наполняют». По определению самого В.Н.Татищева, обезы (древние жители

северной Мегрелии (Абхазии) - это грузины. «Аверъ (грузин – авт.) иже суть обезы», - гласит русская летопись. Кубанцами же, наполнившими северную Мегрелию, по русским летописям, назывались черкесско-адыгские племена, которые действительно проживали на Кубани. Еще в первой четверти XVI века С.Герберштейн в своих знаменитых «Записках о Московии» писал, что к юго-востоку от Азовского моря «по р.Кубани, впадающей в болото (Азовское море-авт.) , живет народ афгазы». Тот же автор считал, что « за р.Кубанью находится Мингрелия». На карте Джакопо Гастальди (1561г.) по реке Кубани действительно обозначен Авсва regi с городом Асуа (так называют город Цхуми, т.е. Сухуми, апсуа-абхазы). Совершенно ясно, что именно эти кубанцы, как справедливо пишет В.Н. Татищев, «наполнили», т.е. заселили северную Мегрелию, привезя с собой даже название своего главного населенного пункта – Асуа. Еще один известный русский историк А.Н.Дьячков-Тарасов в 1905 г. писал : «Абхазцы не всегда обитали там где теперь живут, а предания их, многие исторические данные и обычаи указывают , что они пришли с севера и потеснили картвельские племена, пока не остановились у Ингури». О прищлости апсуа-абхазов из севера А.Н Дьячков-Тарасов писал и в 1903 году (а так же в 1909-1910 годах), указав при этом, что «произошло это не так давно, быть может в XVI-XVII веках». Абсолютно точное заключение.

Намного раньше к аналогичным выводам пришел академик Фр.Дюбуа де Монперэ, побывавший в Абхазии в 1833году. Он писал о том, как владения Мегрельских Дадианов «распространялись по берегу моря приблизительно до Зихии, и как терзали ее (Мегрелию-авт.) постоянные набеги врагов и кровавая рука черкесов, с одной стороны, и турок, с другой, гуляла по этим прекрасным берегам. Князья Дадиани, вынужденные перенести свои границы два столетия тому назад в Анакопию, отошли сейчас до реки Гализги, и Абхазия,

эта несчастная страна, стала такой же дикой, как леса Америки: все обратилось в развалины, все церкви обрушились, все следы цивилизации сгладились». Вывод Дюбуа де Монперэ подтверждает тот непреложный факт, что апсуа-абхазы, вопреки утверждениям сепаратистов, являются не творцами, а разрушителями веками создаваемой грузинами на современной территории Абхазии христианской цивилизации. То, что современные апсуа – абхазы не являются создателями этой цивилизации, подтверждается полным отсутствием в их языке христианской терминологии, в том числе даже таких основных терминов, как церковь, христианин, крест, рождество, пасха, крещение, священник и т.д. Вся христианская терминология позаимствована ими с грузинского языка или его мегрельского диалекта.

Англичанин Эдмунд Спенсер, рассказывая об апсуа-абхазах, как о непримиримых врагах России, отмечал (1851г.), что «они частью являются потомками крымских (кабардинских-авт.) и кубанских ханов и султанов, которые со своими племенами поселились в этих местах». Таким образом, факт позднего заселения чисто грузинской территории от р.Ингури до р.Псоу Северокавказскими горцами, «забытый» историками за последние десятилетия (с конца 50-х годов XX века) по политическим соображениям, настолько очевиден, что не подлежит никакому сомнению.

Со второй половины XVI века в пределах нынешнего Гудаутского района, а с конца XVII века по всей территории современной Абхазии происходил долгий и болезненный процесс формирования абхазской (апсуйской) нации путем слияния местных грузин-христиан и занявших господствующее положение пришлых апсуйцев-язычников, частично мусульман. В основном он завершился в XIX веке. Слияние разных этносов и религий наложил свой отпечаток на религиозное состояние (смесь христианства, мусульманства

при ведущей роли язычества), нравы и обычаи (во многом общие с грузинами) народа. Несмотря на радикальные демографические изменения, владельцами Абхазии оставались грузинские князья по фамилии Шарвашидзе. Они никогда не отделяли себя от грузинского мира и не отказывались от грузинского языка, являвшегося в Абхазии единственным языком делопроизводства и богослужения. Со своей стороны, цари Имеретии (западной Грузии) всегда считали Абхазию своей провинцией, хотя их власть на Шарвашидзевых была номинальной. По карте Имеретинского Царства, составленной в Кутаиси в 1738 году царем Александром V отправленной в Петербург (вручена императрице Анне Иоановне), вся территория нынешней Абхазии является частью Имеретии (подлинник карты хранится в Москве в Центральном Военно-Историческом Архиве). Царь Имеретии Соломон I (1752-1784 гг.) носил титул царя абхаз-имеров; в одном из своих писем от 26 апреля 1776 г. он именуется «владыкой абхазов, имеров, гурийцев и всей Нижней Иверии». Хорошо известно, что Нижняя Иверия т.е. Нижняя Грузия включала западную Грузию, в том числе г. Цхуми (Сухуми), а так же всю сегодняшнюю территорию Абхазии.

Владельцы Мегрельского (Одишского) княжества, потерявшие реальный контроль над Абхазией, так же не отказывались от своих исконных земель. Они именовались: «владелец Одиши-Лечхуми-Сванов и Абхазов». Так титуловались, например, Кация II Дадияни (1758-1788 гг.), Григорий Дадияни (1788-1804 гг.) и др. С начала XVIII века в состав Мегрелии была возвращена территория между реками Ингури и Галидзга, получившая затем в знак уважения к одному из владельцев края Мурзакана Шарвашидзе грузинское название Самурзакано.

В конце XVIII- начале XIX веков положение грузинских политических единиц резко изменилось, что связано с заключением в 1783 г. «покровительственного» трактата между

Карталинско-Кахетинским царством (Восточная Грузия) и Россией. Правда, по трактату, несколько ограничивался суверенитет Грузии, но страна сохраняла независимость и оставалась субъектом международного права. Важно отметить, что один из пунктов трактата (четвертый сепаратный артикул) предусматривал обязательство России, способствовать освобождению и возвращению исторических земель Грузии под власть восточногрузинских царей. Тем самым Петербург (взамен ограничения суверенитета Грузии в пользу России) брал на себя обязательство способствовать восстановлению Грузинского Царства в своих исторических границах. Следовательно, трактат 1783 г. имел прямое отношение и к Абхазии, которую в России по-прежнему считали составной частью Мегрельского княжества, следовательно, провинцией Грузии. По «Исторической Карте Российской Империи» (1793 г.), северо-западная граница Грузии (которая, по карте, считается приобретенной территорией) достигает до Азовского моря; на ней обозначены и западногрузинские провинции – Имеретия, Менгрелия. Последняя включает в свой состав территорию и современной Абхазии, которая на карте отдельно вообще не обозначена. Четвертый сепаратный артикул трактата 1783 г. как раз предусматривал восстановление Грузинского Царства в границах, указанных на «Исторической Карте Российской Империи» 1793 года.

Однако Россия жестоко обманула надежды поверившей и доверившей ей свою судьбу Грузии. Она не только не выполнила взятые на себя обязательства по ее покровительству, восстановлению единого государства, но в сентябре 1801 г. упразднила восточногрузинское царство и ввела в стране прямое русское управление. При этом Россия временно отказалась от губернской формы правления и в 1802 г. учредила «Управление Грузией», во главе которого стояли главнокомандующие русской армией в Грузии и на Кавказе,

называемые и главноуправляющими Грузией. Такая форма правления - «сохранение» Грузии - позволяла России придать «законный» характер захвату исторических грузинских провинций, подвластных Турции, и «восстановить» историческое Грузинское Царство, но не как независимое государство (как предусматривал трактат 1783г.), а как провинцию России.

Растоптав трактат 1783г. и аннексировав Восточную Грузию, Россия стала постепенно прибирать к рукам и западную часть страны, в том числе Абхазию. В декабре 1803 г. Григорий Дадияни как «законный владетель Одишский, Лечхумский, Сванетский, Абхазский и всех земель, искони предкам моим принадлежащих», написал прошение о принятии в подданство России «со всеми моими владениями, как выше названными, так и разными случаями отошедшими». Правитель Мегрелии явно имеет в виду как Абхазию, так и Джикети и другие исторические грузинские земли вплоть до Азовского моря (см. карту России 1793г.). Нет сомнения, что прошение о вступлении Мегрелии в подданство России даже с «отошедшими» от нее территориями написано под диктовкой из Петербурга с учетом четвертого сепаратного артикуля из трактата 1783г. В соответствии с этим артикулем и прошением Григория Дадияни Россия получила «законное» право бороться за присоединение всего северо-восточного Причерноморья, включая Абхазию.

На рубеже XVIII- XIX веков Абхазия, благодаря поддержке Турции и энергичным усилиям ее владетеля Келеш-бека, являлась довольно сильным политическим образованием. Келеш-бек с 1803 г. уже высказывал тайное желание вступить в подданство России и при посредничестве владетеля Мегрелии пытался установить связь с главноуправляющим Грузией генералом П.Цициановым. Последний 27 октября 1803г. государственному канцлеру графу А.Р. Воронцову сообщал:

«Между тем долгом почитаю коснуться истории Келеш – бека и его владения. В 15-ом веке, а именно до 1414 года от Рождества Христова, когда Иверия не была разделена, он, Келеш-бек, известен был по имени Шервашидзе: владение его составляло одно из провинции Иверии». К истории обращался и министр иностранных дел России А. Будберг. 25 сентября 1806г. главноуправляющему Грузией И. Гудовичу он писал, что Черноморские крепости Гонио, Поты, Исаур (Тамыш), Сухуми, Анапа (ныне в составе России), «издревле принадлежавшая к царству Грузинскому. Следовательно, нельзя не желать возможности присоединить все сии места под державу Российскую...» А все это давало «законное» право России на овладение Абхазией и земель, лежащих северо-западнее от нее.

Современная территория Абхазии, как и другие грузинские провинции, по частям вступила под «покровительство» России. 9 июля 1805г. владельцы Самурзакано (территория между реками Ингури и Галидзга) в селении Бандза (Мартвильский район) подписали клятву на верность России и Мегрелии, считая себя частью последней. «Мы есть рабы, - сказано в клятве, - как всемиловитейшего Государя, так и самодержца Мингрелии Левана Дадиани, ибо мы с нашей землею издревле принадлежали Мингрельскому самодержцу кн. Дадиани».

Ввиду международной обстановки несколько затянулось принятие собственно Абхазии под Российское «покровительство». Этот процесс ускорился после убийства в 1808 г. Келеш-бека и усиления в Абхазии протурецких сил. Возглавлял эти силы сын убитого владельца Арслан-бек (обвиненный в убийстве отца), захвативший власть и пользовавшийся поддержкой большинства населения. Владетелем Абхазии провозгласил себя и другой сын Келеш-бека, зять владельца Мегрелии Георгий (Сефер-бек). Он объявил войну брату Арслан-беку и обратился за помощью к русским властям, а так-же к временной правительнице

Мегрельского княжества Нино Дадияни. Она привела Георгия Шарвашидзе к присяге на верность императору России. В письме на имя Нино и малолетнего законного владельца Мегрелии Левана Дадияни (1804-1840 гг.) Георгий Шарвашидзе обязывался со своими « верными и усердными подданными повиноваться и слушаться приказаний Главноуправляющего Грузией». Владелец Абхазии понимал, что вступив в подданство России, его владение снова становилось частью Грузии, но уже управляемой не грузинскими царями, а русскими генералами. В упомянутом письме Георгия Шарвашидзе содержится следующая просьба к правителям Мегрелии: « Так как вы привели меня к присяге с верными моими князьями на верность всемиловитейшему Государю нашему императору, то поревнуйте за меня, чтобы вами мне обещанное не миновало двора самодержавнейшего государя нашего, ибо я уже выказал себя пред татарами противником и врагом, а так же выдал вам аманатов, как вы просили. Следовательно, от вас зависит как вы за меня потрудитесь или как отвержете мне дверь самодержавнейшего государя нашего». Решение судьбы Абхазии, действительно, во многом зависело от Мегрелии, правители которой постоянно давали знать русским властям, что исторически Абхазия является частью их владения. 8 июня 1808 г. в письме на имя императора с просьбой о принятии Абхазии в подданство России, Нино Дадияни недвусмысленно писала: «Хотя переменчивость времени и соседственные несогласия вывели Абхазию из нашего владения, но издревле Никопсия была наследственной столицей Дадияни Левана и его предков и покойный Кациа Дадияни (Кациа II – 1758-1888гг. авт.) взымал с Абхазии дань и она есть член Мингрельского владения, почему удобно может быть принята под Ваше единодержавие». Таким образом, Абхазия вступала в подданство России как «провинция Иверии», как «член Мингрельского владения».

Усилиями Нино Дадияни решение вопроса об Абхазии ускорилося. 12 августа 1808г. Георгий Шарвашидзе и верные

ему князя подписали составленные на грузинском языке просительные пункты о принятии Абхазии в подданство России. В них владетель Абхазии еще раз подчеркнул, что обязуется быть «покорен Главноуправляющему Грузиею вместе с верными и усердными рабами и подданными». Просительные пункты имеют следующую приписку Георгия Шарвашидзе: «Прежде сего посланные от меня письма и сие я заставил писать господина протоиерея Иоанна Иоселианова (настоятель Мегрельской придворной церкви- авт.), который искренним сердцем советовал мне предать себя в подданство императорскому престолу». 17 февраля 1810 г. император России Александр I утвердил просительные пункты владетеля Абхазии. Приведенные материалы ясно показывают, что Абхазия вступила в подданство России как историческая провинция Грузии, как «член Мегрельского владения». Решающую роль в этом сыграла временная правительница Мегрелии, дочь последнего Грузинского царя Георгия XII - Нино Дадияни, наивно полагавшая, что с помощью России сможет вернуть Абхазию в состав Мегрелии. Главнокомандующий Русской армией в Грузии и на Кавказе генерал А.Н. Тормасов 11 января 1810 г. писал министру иностранных дел России графу Н.П. Румянцеву, что именно стараниям Нино «должно отнести наклонение Сефер-Али-бека вступить со всем Абхазским владением в вечное покровительство и подданство России.» После всего этого, не выдерживает никакой критики громогласные заявления высших руководителей сегодняшней России, оправдывающих незаконное решение о признании «независимости» Абхазии лжеисторией- якобы вступлением Абхазии в состав России отдельно от Грузии. На самом же деле Абхазия вступила в подданство России как провинция исторической Грузии и была подчинена главноуправляющему Грузией.

Отдельно от остальной Абхазии подписали составленное на

грузинском языке клятвенное обещание владетели Цебельды, прибывшие по приглашению правителя Мегрелии Левана V Даддани в с. Окуми 29 ноября 1815 года. В подписанном документе сказано: «Мы нижеподписавшиеся, владельцы Цебельдинской области князя Маршания, подносим сие письмо вам, светлейшему владетелю Даддани Леону, в том что хотя отцы и деды наши были послушны и верны вашим предкам, но по некоторым случайным тревогам отделились один от другого, ныне же, так как вы желаете нашего сближения, с возобновлением любви и милости к нам по прежнему, то и мы верим таковому истинному слову вашему и клянемся на сем св. Алкоране прежде всего не быть ни в чем противниками его Величества Российскому Государю Императору Александру Павловичу и поставленным от Него в здешних странах правителям, через посредство Ваше; быть покорными и вашим велениям»... Небезынтересно отметить, что омусульманившиеся владетели Цебельды клятву на Алкоране давали грузинским православным священнослужителям - Цайшскому митрополиту Григорию (Чиковани), архимандриту Георгию (Кухалашвили) и протоиерею Иоанну Иоселиани. Из приведенного документа, заверенного печатью митрополита Григория, хорошо видно, что Цебельдинская область, по признанию ее правителей (и по многим другим сведениям), исторически (до XVII века) являлась владением Мегрелии; поэтому они поклялись впредь не враждовать с Россией и «быть покорными» велениям Левана V Даддани.

Несмотря на подписание «Просительных пунктов» и «Клятвенных обещаний», абхазский народ до конца 70-х годов XIX в. не переставал неравную борьбу с Россией. 27 марта 1864 г. наместник Кавказа Михаил Романов, обосновывая необходимость и целесообразность упразднения Абхазского княжества, писал, что «Россия вместо благодарной союзницы приобрела в Абхазии непокорную и коварную рабу, готовую с распростертыми объятиями принять каждого врага нашего,

который явится у ее берегов. Так поступила она в минувшую войну (1853-1856 гг. – авт.)... И в настоящее время еще не один солдат не смеет обойти двух верст от Сухума, не подвергаясь опасности быть убитым, ни один начальник не решает проехать по этому краю без сильного конвоя...

При таком положении края выгодна ли России и согласно ли с чувством справедливости и человеколюбия оставлять его под властью владетеля, теперь им управляющего.

В отношении политическом это было бы положительно вредно. Оставаясь в настоящем положении, Абхазия всегда будет представлять готовый плацдарм и готовое основание для действий неприятеля против Закавказского края со стороны моря.» Наместник предлагал упразднить княжество, образовать военный округ с подчинением Кутаисскому генерал-губернатору, водворить вдоль морского берега до устья Ингури казачьи поселения. В апреле 1864г. император одобрил предложения наместника. Тем самым манифест от 17 февраля 1810 г. о принятии Абхазии под Российское «покровительство» потерял юридическую силу.

После окончания Российско-Кавказской войны (21 мая 1864г.) настало время для приведения в исполнение решения об упразднении Абхазского княжества. В июне 1864г. последний владетельный князь Абхазии Михаил Шарвашидзе отстраняется от должности и вводится прямое русское управление. Абхазия преобразовывается в Сухумский военный отдел, а с 1883 года_ в Сухумский округ в составе Кутаисской губернии. С 1903 года округ, из которого затем была выведена Гагра (1904г.), подчинялся непосредственно наместнику, в судебном и полицейском отношениях оставаясь в введении Кутаисского генерал-губернатора.

Упразднение Абхазского княжества, введение русского управления привело к массовому недовольству населения. Оно стало одной из главных причин восстания в Абхазии

1866 года. Власти жестоко подавили восстание, а в 1867 году устроили т.н. мухаджирство- массовое изгнание абхазов – магометан в Турцию. По официальным заниженным данным, до 20 тыс. абхазов покинули родину. Очередная волна массового переселения приходится на период русско-турецкой войны 1877-1878 гг. Жертвами мухаджирства стали тогда около 32 тыс. абхазов, обвиненных в государственной измене. Это была величайшая народная трагедия. Результаты мухаджирства могли быть еще более плачевными, если не успешная миссионерская деятельность в Абхазии грузинского духовенства под руководством ныне канонизированных святителей- епископов Александра (Окропиридзе) и Гавриила (Кикодзе). Они более 25 лет (соответственно, в 1861-1869 и 1869-1886 годах) руководили Абхазской епархией Грузинского экзархата и просветили несколько десятков тысяч абхазов, что спасло народ от полного физического исчезновения, подобно безжалостно уничтоженным Россией убыхам и другим горским племенам восточного Причерноморья.

Власти приняли и другие жесткие меры для подавления «ненадежных» абхазов. По указу императора от 31 мая 1880г. они были объявлены «виновным населением», что привело к дискриминации народа, ограничению социальных и политических прав всего абхазского населения.

После победоносного завершения войны на Кавказе, уничтожения или выселения из родных мест целых народов, особенно подавления и крайнего ослабления абхазов, Россия ужесточила колониальную политику в Грузии. В Абхазии она выразилась в ускоренной колонизации края русскими, армянами, греками и другими лояльными к России народами (в тот период во внутренние районы Абхазии возвращалось и грузинское население), в руссификации школы и церкви, притеснении грузинского населения, искоренении грузинского языка со всех сфер государственной и общественной жизни,

искусственном обострении взаимоотношений между грузинами и абхазами. В отношении абхазов власти проводили политику «кнута и пряника». В результате мухаджирства абхазы настолько ослабли, что больше не являлись реальной политической силой и не представляли угрозу для империи. В этих условиях власти пытались направить недовольство абхазов против грузин, являвшихся авангардом демократического и национально-освободительного движения в Абхазии. Имперская политика «разделяй и властвуй» дала первые ощутимые результаты в период демократической революции в России (1905 – 1907 гг.). В те годы неожиданно для всех абхазы не примкнули к революции. Более того, они поддержали политику царизма, самодержавный строй. Причину этого явления следует искать в особенностях социального устройства абхазского общества (в отсутствии социального гнета и острых классовых противоречий), в успехе целенаправленной антигрузинской политики царизма, русификации всех сторон жизни ослабленного абхазского народа, в естественном стремлении последнего избавиться от звания «виновного населения», чтобы вернуть незаконно отнятые в 1880 г. политические и социальные права. Расчет в определенной мере оправдался. 27 апреля 1907 г. император Николай II утвердил представленное правительством положение «Об уравнивании прав землевладения жителей Сухумского округа». Народ освободился от угнетающего и унижающего его звания «виновного населения».

Как в ходе революции 1905-1907 годов, так и особенно после ее поражения, ознаменовавшегося началом реакции, власти стремились углубить пропасть между грузинами и абхазами. Уже с начала XX в. имели место попытки (хотя и безуспешные) церковного отделения Абхазии от Грузинского экзархата; в академических кругах, началась разработка идеологии «Абхазия-не Грузия», которая активно внедрялась в сознание

абхазского народа. Несмотря на все старания царизма и реального обострения грузино-абхазских взаимоотношений, в 1916 году и до февраля 1917 г. (до свержения царизма) передовые представители грузинского и абхазского народов сумели совместно отстоять единство Грузинского экзархата и Сухумской епархии, предотвратив осуществление плана русского Святейшего Синода об отделении от экзархата Сухумской епархии, а от последней – приходов Самурзакано.

После февральской (1917г.) демократической революции и свержения царизма изменилась обстановка по всей империи, в том числе в Закавказье, в самой Абхазии. В новых условиях высшим органом власти в России являлось Временное Правительство, в Закавказье-Особый Закавказский Комитет (во главе которого стоял самурзаканец А.Чхенкели), Абхазии-Комитет общественной безопасности (создан 10 марта 1917г. во главе А.Шарвашидзе). Должность Сухумского городского головы занимал В. Чхиквишвили. Как и следовало ожидать, апсуа-абхазы и их политические лидеры сильно сочувствовали объединительному движению горцев Северного Кавказа. В мае 1917 г. был создан Центральный Комитет (Правительство) горцев, делегировавший своего представителя в Абхазию. Съезд Абхазского народа (7-8 ноября 1917г.) принял решение о вхождении в союз горцев, утвердил декларацию и конституцию Абхазского Народного Совета (АНС), избрал состав Совета (председатель С.Басария). АНС являлся национально-политическим органом только абхазского народа, защищал его интересы и не претендовал на роль правительства или высшего политического органа Абхазии. Он послал своего представителя на Северный Кавказ в правительство горцев, где получил место полномочного «министра» по делам Абхазии. Необходимо подчеркнуть, что установление политических связей с Северным Кавказом, вопреки утверждению сепаратистов, не означало вхождение Абхазии в его состав. В

административном отношении Абхазия оставалась в составе Закавказья. На территорию Абхазии не претендовало и Временное правительство союза горцев. В его декрете №1 от 4 декабря 1917 г. говорилось: «В отношении Закатальского и Сухумского округов Временное Горское правительство имеет власть по вопросам национально-культурного и политического характера, распространение теперь же и полностью государственной власти горского правительства на эти округа представить на разрешение Закатальского и Сухумского народных советов». АНС никогда не принимал решение о государственном объединении Абхазии с Северным Кавказом. Более того, II крестьянский съезд Сухумского округа (4-9 марта 1918г.) принял решение о вхождении Абхазии «в общую семью Закавказских наций, как равноправного члена», чтобы она выковала «свою судьбу и наилучшее будущее совместно с демократической Грузией».

Абхазия находилась под юрисдикцией правительства Закавказья. Власть Особого Закавказского Комитета 11 ноября 1917г. сменяется властью временного правительства – Комиссариата- под председательством Е.Гегечкори. После разгона большевиками Учредительного Собрания России (5 января 1918г.) Комиссариат взял Курс на независимость Закавказья. 10 февраля 1918г. депутаты Учредительного Собрания от Закавказья образовали Закавказский Сейм, который провозгласил независимость региона (9 апреля 1918г.). Назначенное Сеймом новое правительство Закавказья возглавил А.Чхенкели. Сухумский округ (Абхазия) и на этот раз являлся частью независимого Закавказья.

Параллельно с государственным устройством Закавказья шел процесс самоопределения народов, входящих в его состав. В рамках этого процесса в Тбилиси состоялась встреча представителей грузинского и абхазского народных советов. После деловой дискуссии стороны пришли к соглашению

«воссоздать единую нераздельную Абхазию в пределах от р. Ингури до р. Мзымта, в состав которого войдут собственно Абхазия и Самурзакано». Форму будущего политического устройства Абхазии должен был определить демократически избранное Учредительное Собрание. К этому времени усилиями Закавказских властей практически разрешился вопрос о возвращении Гагрской зоны опять в состав Сухумского округа. Предварительное решение по данному вопросу приняло 30 октября 1917 г. заседание Особого Закавказского Комитета под председательством А. Чхенкели, а 7 декабря 1917 г. Закавказский Комиссариат под председательством Е. Гегечкори окончательно постановил: «В отмену высочайше утвержденного 25 декабря 1904 г. положения Комитета Министров возстановить старую историческую границу Сухумского округа путем включения в округ Гагрского и Бзыбского районов».

Зимой и весной 1918 г. Российские большевики дважды вторглись в Абхазию с целью установления советской власти. Однако, по решению Сейма и правительства Закавказья грузинская национальная гвардия 17 мая 1918 г. освободила Сухуми, а затем – остальную часть Абхазии. 20 мая 1918 г. Абхазский Народный Совет подтвердил собственные решения, а также решение II крестьянского съезда о вхождении Абхазии в общую семью Закавказских народов. Вопреки очевидным фактам, день провозглашения независимости Горской Республики – 11 мая 1918 г. – сепаратистская историография считает днем восстановления абхазской государственности. Невозможно понять, каким образом восстановила Абхазия, входящая в состав не Горской Республики, а Закавказья, свою государственность в условиях большевистской оккупации, разгона АНС, ареста его членов и когда регион именовался не Абхазией, а Сухумским округом? Миф о восстановлении государственности всего лишь выдумка сепаратистов.

Из-за внутренних разногласий по важным международным

вопросам в мае 1918г. Закавказское государство распалось. 26 мая 1918 г. Грузинский Национальный Совет объявил государственную независимость. В результате переговоров между правительством Грузии и АНС 11 июня 1918 г. заключен договор, ставший основой возвращения Абхазии в лоно грузинской государственности.

Шовинистов и сепаратистов не устраивал мир и согласие в Абхазии. В середине июня 1918 года Российские большевики осуществили очередное наступление из Сочи и дошли до Нового Афона. По просьбе членов Абхазского Народного Совета, правительство Грузии направило в Абхазию военный отряд под командованием генерала Г.Мазнишвили. 19 июня генерал прибыл в Сухуми, а 27 июня военный отряд перешел в наступление. Грузинские войска, усиленные абхазским эскадром из 300 человек, не только освободили Абхазию, но и продолжили наступление и 26 июля 1918 года взяли Туапсе, в августе же 1918 г. отступили до Сочи.

Сепаратисты воспользовались создавшимся положением и 27 июня 1918 года, когда в Абхазии происходили бои против большевиков, в Кодорский участок прибыл приглашенный ими турецкий десант. Грузинские войска с помощью спасшихся от большевистского террора русских казаков разгромили десант.

Шовинисты и сепаратисты, потеряв всякую надежду на успех, подняли шумиху об «оккупации» Абхазии генералом Г.Мазнишвили и требовали удаления из региона грузинских войск. Тезис об «оккупации» и поныне эксплуатируется сепаратистской историографией, доказывая с ее помощью «незаконность» вхождения Абхазии в состав Грузии в 1918-1921годах. Этот вопрос не раз обсуждался на заседаниях АНС. 17 июля 1918 г. был рассмотрен вопрос о доверии к штабу Г.Мазнишвили. АНС решил «вновь подтвердить неоднократные свои постановления и высказаться о необходимости присутствия здесь грузинских частей». 18-

19 июля 1918 года АНС не поддержал даже предложение представителя правительства Грузии И.Раишвили о выводе грузинских войск из Абхазии. Приведенные факты опровергают утверждение об «оккупации», ибо грузинские войска находились в Абхазии в соответствии с договором от 11 июня 1918г. и по настоятельной просьбе АНС.

После провала большевистской авантюры, сепаратисты взяли курс на антибольшевистскую силу - белогвардейцев во главе с М.Алексеевым и А.Деникиным. Безуспешные переговоры министра иностранных дел Грузии Е.Гегечкори и генерала Г.Мазниашвили с руководителями белогвардейцев по вопросам принадлежности Сочинского округа (25-26 сентября 1918 г.) показали, что в этом вопросе противник возлагал серьезные надежды на безпринципных сепаратистов.

Опасения оправдались. 9 октября 1918г. подстрекаемые белогвардейцами сепаратисты предприняли попытку политического переворота, отстранения от власти руководителей АНС во главе с председателем В.Шарвашидзе. Попытка провалилась. По предложению председателя АНС и других его членов правительство Грузии распустило Народный Совет, арестовало заговорщиков, а затем назначило новые выборы. В период предвыборной кампании Грузии пришлось отражать нападение белогвардейцев, вторгшихся в ее пределы со стороны Сочи. Противник оккупировал Гагры и укрепился на р.Бзыби. Несмотря на это, 13 февраля 1919 г. впервые в истории Абхазии демократические многопартийные выборы в Народный Совет прошли организованно. 20 марта 1919 г. Народный Совет принял «Акт об автономии Абхазии», первый пункт которого гласит: «Абхазия входит в состав Демократической Республики Грузия, как ее автономная единица». В мае 1919 г. Народный Совет принял решение о создании правительства- Комиссариата. Возглавил его Дмитрий (Арзакан) Эмухвари. Тогда же Сухумский округ

переименован в Абхазию, а Абхазский Народный Совет - в Народный Совет Абхазии, которого возглавил В.Шарвашидзе.

1919-1921 годы были периодом реального осуществления в жизни автономии Абхазии, укрепления структур власти, изгнания из Гагры белогвардейцев (апрель 1919г.), выработки проекта конституции Абхазии. При этом власть сталкивалась с жестким сопротивлением большевиков и их сторонников в Народном Совете, стремящихся дестабилизировать ситуацию в Абхазии. Международное признание Грузии в январе 1920г., а так же заключение договора и признание Советской Россией независимости Грузии 7 мая 1920г. несколько укрепили положение молодого грузинского государства, создали правовые гарантии для сохранения и укрепления территориальной целостности страны. В частности, I пункт III статьи договора от 7 мая 1920 г. четко определял государственную границу между Грузией и Россией «от Черного моря по реке Псоу до горы Ахача...» Россия обязалась «признать безусловно входящими в состав Грузинского государства, кроме отходящих к Грузии в силу пункта I статьи III настоящего договора частей Черноморской губернии (Гагрская зона-авт.), нижеследующие губернии и области бывшей Российской империи - Тифлисскую, Кутаисскую и Батумскую со всеми уездами и округами, составляющими означенные губернии и области, а так же округа Закатальский и Сухумский» (ст.IV, п.1).

Грубо нарушив договор от 7 мая 1920г., Советская Россия в феврале-марте 1921г. оккупировала, а затем аннексировала Грузию. 28 марта того же года Батумское совещание представителей оккупационных структур-Кавказского бюро Центрального Комитета Российской Компартии, Центрального Комитета Компартии Грузии и Революционного Комитета Абхазии решили временно - до избрания и созыва представительного органа (съезда Советов) объявить Абхазию Социалистической Советской Республикой

(ССРА). В этот промежуток времени вся «независимость» Абхазии заключалась в том, что она управлялась лицами, назначаемыми не правительством Грузии, а находящимся в Тбилиси под председательством Г. Орджоникидзе Кавказским бюро Центрального Комитета Российской Компартии, ведавшим всем Кавказским регионом. Ни в одном официальном или неофициальном документе центральных органов власти России, в выступлениях ее высших руководителей, в том числе В.И. Ленина, среди кавказских республик «независимая» Абхазия не упоминается; финансировалась она не из Москвы, а тогдашним правительством Грузии; Революционный Комитет Грузии, Комиссариат (министерство) внутренних дел республики присылали в Сухуми обязательные для исполнения документы. 5 июля 1921 г. Кавказское Бюро Центрального Комитета Российской Компартии постановило вести партиную работу «в направлении объединения Абхазии и Грузии в форме автономной республики, входящей в состав Грузии». 23 июля 1921 г. заседание ответственных работников Абхазии, заслушав доклад Н. Лакоба, приняло решение, в котором говорилось о необходимости «федерирования советской Абхазии и советской Грузии в силу ее этнографических, исторических и бытовых условий». В отличие от формально независимых Закавказских республик - Грузии, Азербайджана и Армении - Абхазия не имела представительства в Москве. Народный комиссар (министр) по делам национальностей России И.Сталин 1 сентября 1921г. сообщал во Всероссийский Центральный Исполнительный Комитет (высший законодательный орган между съездами советов), что «Абхазия является автономной частью независимой Грузии, отсюда самостоятельных представителей при РСФСР не имеет и не должна иметь. Поэтому кредит от РСФСР она не может получить». Такие кредиты в 1921 году Абхазия получала от Революционного Комитета Грузии, частью которой считали ее в Москве. 14 ноября 1921г. руководитель Абхазии Е.Эшба поставил

вопрос о непосредственном включении ССРА в создаваемую тогда федерацию закавказских республик. В ответ на это через два дня - 16 ноября - Кавказское бюро постановило «предложить тов. Эшба представить свое окончательное заключение о вхождении Абхазии в состав федерации Грузии на договорных началах или автономной области - в РСФСР». Таким образом, по советским стандартам, Абхазия могла претендовать на статус не советской социалистической республики, даже не автономной республики, а всего лишь автономной области. Однако в составе Грузии она должна была получить статус советской социалистической республики, чтобы служить мощным рычагом давления на свободолюбивую Грузию.

16 декабря 1921 г. между Грузией и Абхазией был заключен договор, согласно которому они, «исходя из глубокой общности национальных уз», вступили между собой в военный, политический и финансово-экономический союз. Тем же договором предусматривалось, что «во все краевые объединения, в частности, в Федерацию Закавказских Республик Абхазия входит через Грузию», а не непосредственно. Отсюда хорошо видно, что по договору от 16 декабря 1921 произошло объединение не двух равноправных республик, а одна республика (Абхазия) вошла в состав другой (Грузии). В последующие годы, когда сформировались «выборные» советские органы власти, этот факт был оформлен конституционно. I съезд советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов Грузии 28 февраля 1922г. утвердил Конституцию республики, в которой сказано (глава I, п.1): «В состав Социалистической Советской Республики Грузии входят на основе добровольного самоопределения Автономная Социалистическая Советская Республика Аджарии, автономная область Южной Осетии и Социалистическая Советская Республика Абхазии, которая объединяется с Социалистической Советской Республикой Грузии на основе особого союзного между этими республиками договора».

Фактически и юридически в 20-х годах XX в. Абхазия являлась автономной республикой, поэтому она не стала субъектом Федерации Закавказских Республик, тем более субъектом СССР, созданного в 1922 году. Руководитель Закавказской Федерации Г. Орджоникидзе, который давал санкцию на провозглашение Абхазии в 1921 г. Советской Социалистической Республикой, выступая в Сухуми на втором съезде советов Абхазии (21 декабря 1923г.), заявил: «Абхазцы должны знать, что Абхазия автономная республика и равноправная среди нашего союза». По главному закону советской империи – Конституции СССР 1924 года – Абхазия имела статус автономии. В ней сказано: «Автономные республики Аджария и Абхазия и автономные области Юго-Осетия, Нагорный Карабах и Нахичеванская посылают в Совет национальностей по одному представителю» (гл. IV, п. 15). Таким образом, чтобы не утверждала сепаратистская историография, что бы не заявляли современные руководители России, плотно занявшиеся фальсификацией истории Абхазии и обманом международной общественности, факт остается фактом: по первой Конституции СССР, действовавшей в 1924-1936 годах, Абхазия имела статус автономной республики, которая в высшем законодательном органе СССР была представлена наравне с автономными областями (негосударственными национальными образованиями).

В конституциях Грузии и самой Абхазии, последняя именовалась все же договорной Советской Социалистической Республикой. Сепаратисты часто ссылаются на конституцию Абхазии 1925 г. В правовом отношении такая конституция не существовала. Дело в том, что принятая без всякого обсуждения на III съезде советов Абхазии конституция (1 апреля 1925г.), ввиду ее принципиального расхождения с конституциями СССР, Закавказской Федерации и Грузии, не была опубликована и, следовательно, не вступала в силу. Более того, в «Бюллетене

III Всеабхазского Съезда Советов» (Сухуми, 1925) было опубликовано известие не о принятии Конституции, а о решении съезда, завершить работу над проектом конституции Абхазии и привести ее в соответствие с конституциями Закавказской Федерации и Грузии. Все же, что из себя представляла конституция (или ее проект) 1925 года? Она почти дословно повторяла Конституцию Грузии, объявляла Абхазию суверенным государством. Взаимоотношения с Грузией были зафиксированы в IV пункте III главы: «ССР Абхазия, объединившись на основе особого союзного договора с ССР Грузией, через нее входит в Закавказскую Социалистическую Федеративную Советскую Республику и в составе последней – в Союз Советских Социалистических Республик». Во II главе (п.5) было сказано, что Абхазия как суверенное государство «сохраняет за собой право свободного выхода как из ЗСФСР, так из Союза ССР». Поскольку Абхазия не являлась суверенным государством, непосредственно не входила в Закавказскую Федерацию и в Союз ССР, она никак не могла выйти из их состава. За эту «конституционную глупость» (Н.Лакоба) и некоторые другие расхождения с вышестоящими конституциями, власти Закавказья и Грузии решили объявить документ от 1 апреля 1925 г. проектом конституции Абхазии и переработать ее. Небезынтересно отметить, что и «конституция» 1925 года, провозглашавшая право выхода из Закавказской Федерации и даже из СССР, не предусматривала право Абхазии, выйти из состава Грузии или право разорвать особый союзный договор с ней.

Переработка проекта конституции Абхазии завершилась в 1926 году. В конституций Грузии и Абхазии была включена общая глава «О договорных взаимоотношениях Социалистической Советской Республики Абхазии и Социалистической Советской Республики Грузии». В ней сказано, что «Абхазия в силу особого договора входит в Социалистическую Советскую Республику Грузию и через нее в Закавказскую Социалистическую Федеративную

Советскую Республику». Конституция четко разграничивала полномочия между Тбилиси и Сухуми. Народные комиссариаты (министерства) внутренних дел, юстиции, просвещения, здравоохранения, земледелия и социального обеспечения Абхазии действовали независимо от соответствующих комиссариатов Грузии, хотя обязаны были информировать друг-друга о своей работе. Совет Народного Хозяйства Абхазии подчинялся как правительству Абхазии, так и Совету Народного Хозяйства Грузии. Уполномоченные народных комиссариатов финансов, труда и рабоче-крестьянской инспекции, являлись органами соответствующих комиссариатов Грузии, но обязаны были отчитываться и перед правительством Абхазии.

11 февраля 1931 года, в соответствии с действующей Конституцией СССР, решением VI съезда советов Абхазской ССР она была переименована в Абхазскую Автономную Социалистическую Советскую Республику (АССР). Как до 1931г., так и после переименования, Абхазия находилась в составе Грузии. Полномочия, определенные по конституции Абхазии 1926 г., остались неизменными. Поэтому разговоры о включении И.Сталиным «независимой» Абхазии в состав Грузии не имеют под собой реальной почвы. Все это – очередная выдумка фальсификаторов истории.

В 30-х годах XX в. неудержимо шел процесс централизации власти и унитаризации СССР. В рамках этого процесса 7 января 1935г. решением VIII Всеабхазского съезда советов была утверждена новая редакция конституции Абхазии, в соответствии с которой все комиссариаты автономной республики уже подчинялись соответствующим комиссариатам Грузии (ст.42). Процесс унитаризации Советской империи и создания тоталитарной системы управления завершился принятием 5 декабря 1936 года т.н. Сталинской Конституции СССР и унифицированных конституций во всех союзных и автономных республиках, в том числе в Грузии (13 февраля 1937 г.) и Абхазии (2 августа 1937 г.).

По этим конституциям, ни одна сфера государственной жизни не оставалась в исключительном ведении союзных и автономных республик.

Генезис советской социалистической системы и процесс строительства основ социализма в Абхазии (индустриализация, коллективизация, культурная революция, формирование новой управленческой и распределительной системы, создание интеллектуальной элиты коммунистической ориентации и т.д.) протекали в рамках общеимперской закономерности и общесоюзного генерального направления без лишней «самодеятельности» на местах. Под таким углом зрения следует оценивать политические репрессии в Абхазии в 30-х годах XX века, завершившуюся в автономной республике в 1938 г. реформу абхазской письменности (замена латинской графики грузинской графикой), школьную реформу, проведенную с 1945-46 учебного года (перевод обучения в «абхазских школах» с русского на грузинский с сохранением изучения абхазского языка), переселение в Абхазию части населения соседних районов, пострадавших от стихийного бедствия (немало из них ассимилированы и ныне числятся абхазами). Политические репрессии, как известно, были общесоюзным «мероприятием»; процесс перевода письменности в автономиях на графику союзных республик, а так же перевод обучения в тех же автономиях на государственные языки союзных республик происходил по всему СССР, согласно директивам центральных органов власти. Поэтому было бы справедливее и полезнее если сепаратисты свои претензии направят не против грузин, якобы вынашивавших коварный план ассимиляции абхазов, а против империи, по сей день успешно продолжающей действительную ассимиляцию народа апсуа. Переселение людей, сыгравших огромную роль в экономическом и культурном развитии Абхазии, также осуществлялось по директивам из Москвы.

Постсталинский период «оттепели» в Грузии ознаменовался массовым безжалостным расстрелом русскими солдатами в столице республики мирной манифестации (9 марта 1956 г.). Она была устроена молодежью в связи с начавшейся в стране критикой культа личности И. Сталина (Джугашвили), сопровождавшейся антигрузинскими выпадами; на манифестации время от времени слышны были и призывы к восстановлению независимости Грузии. В республике в то время уже действовали молодежные подпольные организации, выступавшие за свободную Грузию (Звиад Гамсахурдия, Мераб Костава и др.). Кремль усилил нажим на Тбилиси, обвинив партийную организацию республики в проявлении шовинизма, в попытке ассимиляции абхазов, осетин и армян (см. постановление Президиума ЦК КПСС от 10 июля 1956 г.). Это послужило своеобразным сигналом для сепаратистов. Нет сомнения, что именно Кремль провоцировал антигрузинские выступления в Абхазии в 1957, 1967 и 1977 годах, хотя поводом для них послужили в одних случаях (1957, 1967 годы) издание в Тбилиси непонравившихся сепаратистам исторических сочинений, в ином случае - принятие новых конституций Грузии и Абхазии (1977 г.); если Кремль одной рукой провоцировал антигрузинские выступления, то другой рукой каждый раз старался «урегулировать» конфликт таким образом (особенно путем кадровых перестановок в пользу сепаратистов), чтобы создать более благоприятную почву для последующих новых более масштабных выступлений в нужное время.

Такое время наступило в конце 80-х годов XX века, когда под натиском национально-освободительных движений до основания расшаталась советская империя, а в авангарде борьбы за свободу вместе с другими республиками выступала и Грузия. Деморализованный и дезорганизованный Кремль попытался, но не сумел достичь выгодных для себя результатов после расстрела мирного митинга в Тбилиси 9 апреля 1989;

результаты оказались прямо противоположными; мало что дали имперскому центру антигрузинские выступления в Абхазии в июле 1989 года. Грузия, несмотря на происки Кремля, шаг за шагом двигалась к независимости. 28 октября 1990 г. на многопартийных демократических выборах победило национально-освободительное движение, что привело к ликвидации советской власти в Грузии. Республика не приняла участие во всесоюзном референдуме о сохранении СССР от 17 марта 1991 г. С серьезными нарушениями прошел он в Абхазии. Для получения желательного результата, по указанию из Москвы, Гальский район, где проживало до 20 процентов населения Абхазии (в основном грузины), был снят с голосования под надуманным предлогом «неподготовленности» избирательных участков; кроме того, в чисто абхазских избирательных участках число голосовавших за сохранение СССР было повышено до курьезного предела – 120 процентов (!) от общего числа избирателей. Таким путем сепаратисты еле-еле зафиксировали чуть больше 50 процентов, но всем стало ясно, что референдум о сохранении СССР в Абхазии провалился. В то же время, 31 марта того же 1991 г. с большим успехом прошел в Абхазии другой референдум – о восстановлении государственной независимости Грузии. Тогдашнее руководство Абхазии во главе с В.Ардзынба решило самому не участвовать в референдуме, но не препятствовать его проведению в автономной республике. В тех конкретных условиях это было разумным решением. В референдуме не участвовал блок политических и общественных организаций «Союз» (сторонники сохранения СССР). Несмотря на это, из общего числа избирателей (347175 человек) в референдуме от 31 марта 1991г. участвовало 61,27% – значительно больше, чем грузинское население Абхазии (45%). Из них 97,73% (или около 60% от общего числа избирателей) проголосовало за восстановление независимости Грузии (она была

восстановлена 9 апреля 1991 года). В аналогичных условиях прошли и завершились практически теми же показателями выборы первого президента Грузии на территории Абхазии (26 мая 1991 г.).

Чрезвычайно осторожная мирная и компромиссная политика тогдашнего руководства Грузии в отношении Абхазии была еще раз продемонстрирована летом 1991 г., когда совместными усилиями грузинской и абхазской сторон был выработан новый избирательный закон в Верховный Совет Абхазии, внесены изменения в конституцию автономной республики. 65 мандатов в высшем представительном органе Абхазии были распределены в одномандатных округах, создаваемых по этническому принципу. 28 мандатов предоставлялось абхазам, 26 – грузинам, 11 – остальным национальностям. Мандаты были распределены таким образом, чтобы ни одна из сторон не могла собрать квалифицированное большинство и в одностороннем порядке решать конституционные вопросы, в том числе связанные со статусом автономной республики. Без соглашения грузин и абхазов невозможно было решить не только вопрос статуса, но и назначения правительства, поскольку для утверждения отдельных министров так же требовалось квалифицированное большинство.

По этническому принципу были распределены как мандаты в Верховный Совет, так и главные государственные должности. В частности, председателем Верховного Совета избиралось лицо абхазской национальности, его первым заместителем – грузин; председателем правительства назначалось лицо грузинской национальности, его первым заместителем – абхазец. В конституцию были внесены и некоторые другие важные изменения и дополнения. Например, в конституции Абхазии термин «Грузинская ССР» был заменен термином «Республика Грузия». Это было важным компромиссом, ибо

Абхазия конституционно закрепляла, что является составной частью Республики Грузия, объявившей к тому времени свою независимость. Чтобы в должной мере оценить значение этого изменения в конституцию Абхазии, необходимо вспомнить о муслируемой сепаратистами странной кремлевской инструкции о том, что Абхазская АССР являлась частью Грузинской ССР, но она якобы не является частью независимой Республики Грузия. Подобным инсинуациям был положен конец. В конституцию автономной республики вошло дополнение и о том, что закон о политико-правовом статусе Абхазии вступал в силу только после ее принятия верховными советами Грузии и Абхазии (ст.98).

Можно смело утверждать, что мирная политика правительства Грузии в отношении Абхазии победила, к тому же эту победу одержали обе стороны. Судя по всему, Кремль был сильно обеспокоен уверенным движением Грузии к независимости, итогами референдумов в Абхазии от 17 и 31 марта 1991 года, президентских выборов от 26 мая того же года, урегулированием отношений с Абхазией без медиаторской роли Москвы. В Кремле решили, что прервать этот процесс возможно только путем насильственного отстранения от власти первого президента страны и развязывания войны в Абхазии. После распада СССР руководство России, до того занятое главным образом борьбой за власть с союзным центром, получило возможность активно заняться Грузией, тем более, она отказалась от вступления в Содружество Независимых Государств (СНГ). В новых условиях насильственного государственного переворота в Грузии на рубеже 1991-1992 годов, образования временной нелегитимной власти в лице Государственного Совета во главе с Э.Шеварднадзе, развязывания в стране гражданской войны, что по сути являлась русско-грузинской войной, весьма активизировалось сепаратистское движение в Абхазии. Руководство автономной республики, подстрекаемое Москвой, в нарушение собственной

конституции принимало односторонние решения и занималось бряцанием оружия. 23 июля 1992 г. Верховный Совет Абхазии без квалифицированного большинства принял решение об отмене действующей конституции и восстановлении никогда не действовавшей конституции 1925 года, о которой речь шла выше. Это решение ускорило ранее начатый процесс окончательного раскола Верховного Совета и в конечном итоге привело к войне. Сегодня не может быть сомнений в том, что государственный переворот в Грузии и война в Абхазии являются звеньями одной цепи, и то и другое – часть общего Кремлевского плана ослабления Грузинского государства, его расчленения и возвращения в новой форме в лоно Русской империи. Войну в Абхазии следует рассматривать как продолжение неравной русско-грузинской войны. Ее результаты, как известно, оказались катастрофическими для населения Абхазии, для всего грузинского государства. Кроме десятков тысяч погибших с обеих сторон, автономную республику покинуло около $\frac{3}{4}$ ее законного населения. Беженцами стали почти 300 тыс. грузин, а также до 40 тыс. самих абхазов, многие греки, эстонцы, украинцы, евреи, часть русских и т.д. Из 535 тысячного (данные текущего учета на первое января 1992 г.) предвоенного населения к 1997 году в Абхазии оставалось 145 986 человек (в последующие годы эти данные существенно не изменялись, однако официальная статистика сепаратистов называет явно нереальные цифры – 240 705 человек, из которых 122 690 якобы принадлежат абхазскому этносу); то есть население автономной республики сократилось на 388 075 человек – на 72,7% или в 3,7 раза. Больше других этнических групп пострадало грузинское население. Его численность на 1 января 1992 г. составляла 244 872 человека (данные явно занижены), а после этночистки, к 1997 году – 43 442 человека. Таким образом, численность этнических грузин сократилась на 201 430 человек, то есть на 82,2% или в 5,64 раза. Живущие в Абхазии грузины лишены элементарных прав и стремятся к воссоединению с

остальной Грузией. За тот же период численность этнических абхазов сократилась с 94 767 человек до 53 993 человека. В Абхазии живут также значительные по численности армянские и русские общины. В целом численность изгнанного из Абхазии населения в 3,5 раза превосходит оставшееся там население. Поэтому ОБСЕ при участии России три раза принимала акты, признающие и осуждающие этническую чистку в Абхазии (в Будапеште 6 декабря 1994 г., в Лисабоне 3 декабря 1996 г., в Стамбуле 17-18 ноября 1999 г.).

Приведенные сухие статистические данные и резолюции ОБСЕ общего характера даже приблизительно не отражают масштабы трагедии в Абхазии, которая сопровождалась неслыханными методами массового истребления и пыток мирного грузинского населения, невиданной жестокостью. Подобное не помнит XX век, являющийся свидетелем ленинско-троцкистско-сталинских и гитлеровских концентрационных лагерей. Аналоги этим фактам следует искать в средневековье или еще более глубоком прошлом. Тысячи людей были убиты после страшных пыток и унижений. Очень часто сепаратисты и оккупанты заставляли свою жертву вырыть могилу, где его затем заживо хоронили. Известны множество случаев, когда в том или ином помещении, чаще всего в собственном доме запирали отдельных лиц или целую семью, а иногда и большую группу людей и заживо сжигали. Имеются немало примеров сожжения живых людей и трупов, обливая их бензином. Видимо, оккупантам доставляло большое удовольствие страшные пытки беспомощных людей перед их расстрелом – отрезали им ноги и руки, а так же нос, уши, язык, половые органы, кастрировали, выбивали глаз, вырывали ногти и зубы. Известны многочисленные примеры, когда на глазах у мужчин-пленников насиловали их матерей, жен, дочерей, сестер, а затем всех их физически уничтожали. Нередки были случаи, когда злодеи не позволяли родственникам хоронить

расстрелянных людей с тем, чтобы их тела стали достоянием собак и свиней. В сентябре 1992г. у убитого в с. Бзыби (Гагрский р-н) Георгия Абрамишвили отрезали куски мяса, засолили, положили в ботинок и передали его жене. 10 октября 1993г. у жителя с. Верхний Келасури (Сухумский р-н) Иродиона Пипия вырезали сердце и бросили собакам. Много фактов, когда эти людоеды XX-XXI веков расчленили тела своих жертв, играли в футбол отрубленными человеческими головами, или же эти головы выставляли на всеобщее обозрение, сажая их на высокие колья. Довольно распространенными формами этнической чистки и геноцида являлись подвешивание людей на деревья, на электрических столбах, а так же утопление в собственном колодце. Тем самым достигались две цели: пытка и физическое уничтожение конкретного человека, а так же вывод навсегда из строя часто единственного живительного источника воды.

С особой жестокостью обращались оккупанты и сепаратисты с женщинами, в том числе беременными. Изнасилование (в том числе коллективное), непереносимое обрезание груди, других частей тела, выпотрошение беременных, наконец, сожжение заживо или расстрел были участью большей части женщин, оказавшихся в руках палачей. Они не щадили и детей. Их уничтожали вместе с родителями. Очевидец трагедии в Абхазии, русский журналист Михаил Айденков в одной из своих статей (см.: Век, №40, 1993) сообщает об ошеломляющем факте: «В Ахалдаба (Очамчирский р-н – авт.) детям перебили руки и ноги, посадили на колья, одного ребенка раздавили танком, заживо сожгли изнасилованных на стадионе женщин. С ребенка содрали кожу, написали на мясе «грузинская собака, продается на купоны...» (временная денежная единица в тогдашней Грузии – авт.). Комментарий излишни.

Оккупанты и сепаратисты не щадили прикованных к постели инвалидов и тяжело больных, которых убивали прямо в постели. Непонятную агрессию проявляли и к пожилым

людям. Например, в собственных домах заживо сожгли 103-х летнего Дуру Табагуа из с. Отобая (Гальский р-н), 96-летнюю Марину Гогуа из с. Линдава (Сухумский р-н), 90 летнюю Лушу Цаава из. Шрома (Сухумский р-н) и многих других.

Жертвой этнической чистки и геноцида стали преимущественно грузины, однако сепаратисты и оккупанты уничтожили сотни представителей и других национальностей. Они обвинялись в попытке спасения грузин. Так например, в ноябре 1993г. в с. Одиши (Сухумский р-н) расстреляли, а затем вместе с 13-ю соседями-грузинами, которых укрывала в своем доме, сожгли гречанку Мэри Анастасиади. Среди расстрелянных за подобные «преступления», кроме греков, были представители и абхазов, русских, армян, евреев, украинцев, других национальностей. Из них назовем Брониславу Игуменову из Очамчиры, расстрелянную в декабре 1993г. за то, что боевикам сепаратистов она заявила: «Такого даже фашисты не делали».

Сепаратисты совместно с оккупантами пленили и расстреляли председателя правительства Автономной Республики Абхазия Жиули Шартава, членов его правительства Рауля Эшба, Сумбата Саакяна, мэра г. Сухуми Гурама Габескирия и сопровождавших их лиц. Не щадили и духовенство. Они схватили и расстреляли настоятеля Команского монастыря, молодого иеромонаха Андрея (Курашвили).

Данные о жертвах этнической чистки и геноцида (www.abkhazia-parliament.gov.ge) являются неполными. До сих пор не удалось создать полную базу данных о людях, уничтоженных в массовом порядке в дни захвата Абхазии. Например, по сообщениям довольно информированной Московской газеты «Россия» в дни взятия Сухуми погибло до 6 тыс. человек (Россия, №42, 1993). По нижеприведенному же списку, число убитых мирных жителей г. Сухуми составляет приблизительно 1150 человек. Как рассказывают очевидцы, улицы города были устланы трупами грузин, только в парке им. Н. Курченко

расстреляли до 400 человек. Тела погибших были брошены и в море. Оказалось трудным установление их личности, а так же тех, кто погиб в городах и селах Абхазии от рук сепаратистов и оккупантов после завершения оккупации. Например, вышеупомянутый Михаил Айденов сообщает, что «в селе Киндги (Очамчирский р-н – авт.) повесили всех местных жителей-грузин» (Век, №40, 1993). Министр иностранных дел России А. Козырев на пресс-конференции от 15 октября 1993 года вынужден был признать, что в Сухуми происходит этническая чистка. А приехавший в те дни из Москвы в Сухуми И. Дьяков в газете «Известия» от 19 октября 1993 года свидетельствует: «В Абхазии царит геноцид»; он видел в море десятки трупов, выпотрошенных женщин, брошенные на пляже отрубленные человеческие головы. Разумеется, невозможно было произвести идентификацию большинства из них, однако работы по созданию полного списка погибших продолжаются.

Нельзя с величайшим сожалением не упомянуть и о том, что от рук грузинских военных, а чаще всего грабителей в Абхазии погиб не один гражданин Грузии, в том числе абхаз, совершены разные преступления и беззакония. Однако, если судить по данным самой абхазской де-факто прокуратуры (www.abkhaziya.org) масштабы и тяжесть преступлений, совершенных сепаратистами и оккупантами, несравненно более велики, чем преступления грузин, оборонявших в основном собственные города и села. Что самое главное, абхазы не становились и не могли стать жертвами этнической чистки и геноцида хотя бы потому, что грузинские военные соединения не вступали ни в один компактно населенный ими пункт. В то же время оккупационные силы полностью сравняли с землей сотни грузинских населенных пунктов, захватили (и поныне незаконно ими владеют) или уничтожили в городах и селах несметное богатство, принадлежавшее грузинам. Трагедия, которой подверглись грузины, является прямым следствием долговременной

целенаправленной и планомерной кремлевской политики, целью которой являлся захват Абхазии и отделение ее от Грузии. Несмотря на то, что данная политика осуществлялась и осуществляется от имени сепаратистов и с их формальным участием, главная ответственность за случившееся лежит на Российской Федерации. Именно она подготовила и спровоцировала войну в Абхазии, вооружила сепаратистов (и ныне вооружает), присланные из России военные и бандитские формирования; защищала и защищает от ответственности непосредственных исполнителей чудовищных преступлений против человечности.

Узаконению результатов этночистки всячески способствовала русская «миротворческая» миссия, осуществляемая с 1994 г. по мандату СНГ. Россия уже реализовала настоящие цели своей т.н. миротворческой миссии, когда в результате агрессии в августе 2008г. оккупировала значительные территории Грузии и, растоптав элементарные нормы международного права, признала «независимость» Абхазии (26 августа 2008 г.), что на деле означает открытую оккупацию данной территории, обречение на гибель около 400 тыс. беженцев разных национальностей. Своим противозаконным, но хорошо обдуманым шагом Москва бросила вызов международному правопорядку, создала реальную угрозу безопасности постсоветских стран, всей Европы, стратегическим интересам США и других ведущих стран мира. В защите Грузии особую роль сыграла принципиальная позиция Евросоюза, миротворческая миссия его тогдашнего руководителя, президента Франции Николя Саркози. Территориальную целостность Грузии поддерживает весь цивилизованный мир - ведущие международные организации, в том числе ООН, НАТО, Евросоюз, Евросовет, ОБСЕ. Поддержка Грузии зафиксирована в таких международно-правовых актах, как резолюции сессий Генеральной Ассамблеи ООН (9 сентября 2009 года, 7 сентября 2010 года и 29 июня 2011 года, 3 июля 2012 года) о положении внутреннеперемещенных лиц и беженцев из Абхазии и Цхинвальского региона; Заключение

чрезвычайного заседания Совета Глав Государств Евросоюза (1 сентября 2008г.), выводы чрезвычайного заседания Совета Евросоюза (15-16 сентября 2008г.), резолюций Европарламента о ситуации в Грузии (3 сентября 2008 года), Черноморской политике Евросоюза (20 января 2011г.), рекомендациях об ассоциации Евросоюза и Грузии (17 ноября 2011г.); резолюций 1633 (2008), 1647 (2009), 1683 (2009) Парламентской Ассамблей Евросовета, отчеты о положении прав человека в районах, пострадавших в результате конфликта в Грузии (SG/Inf (2009) 7, SG/Inf (2009) 9, SG/ (2009) 15); Заявление Североатлантического Совета о признании Россией регионов Грузии (27 августа 2008г.), Декларация Парламентской Ассамблей НАТО о конфликте между Грузией и Россией (18 ноября 2008г.), Итоговое Коммюнике заседания Совета НАТО на уровне министров иностранных дел (4 декабря 2008г.), резолюция №382 Парламентской Ассамблей НАТО о ситуации в Грузии (16 ноября 2010г.), Коммюнике и Декларация Лиссабонского Саммита НАТО (19-20 ноября 2010г.), Декларация Чикагского Саммита (20-21 мая 2012 года); Доклад офиса по правам человека и комиссара ОБСЕ по вопросам национальных меньшинств о положении прав человека на территориях, пострадавших от войны, вызванной в результате конфликта в Грузии (27 ноября 2008г.), Резолюция Парламентской Ассамблей ОБСЕ о недопустимости использования национальных вооруженных сил на территории соседних и сопредельных государств (6-10 июля 2010г.), Резолюция Парламентской Ассамблей ОБСЕ от 9 июля 2012 года и т.д.

В этих и других международных актах русской агрессии дана квалификация оккупации Грузинских территорий. Они содержат настоятельные призывы к России об отмене признания Абхазии и Цхинвальского региона, о выводе оккупационных войск из Грузии.

В вопросе признания регионов Грузии Россия практически осталась одинокой. Ее не поддержали государства, являющиеся членами Содружества Независимых Государств, находящегося

под Российской гегемонией; не поддержали даже ближайшие союзники. Никак нельзя считать дипломатическим успехом России признание оккупированных регионов Грузии (взамен заключения выгодного экономического соглашения или уплаты Кремлем взятки) Даниэлом Ортега (президент Никарагуа), Уго Чавесом (президент Венесуэлы) и двумя островными карликовыми государствами (Науру и Тувалу). За три прошедших года ни одно цивилизованное государство, ни один политический лидер, имеющий собственное достоинство, не решился и не решится на такое преступление, каким является признание оккупированных регионов, подвергшихся этнической чистке и находящихся под управлением марионеточных этнократических режимов.

В отношении Грузии Россия продолжает свою крайне реакционную, империалистическую политику, ориентированную на целенаправленное нарушение норм международного права. Она значительно увеличила военный компонент на оккупированных территориях Грузии и фактически встала на путь их аннексии. На основе «соглашения», заключенного с сепаратистами 30 апреля 2009 года, Кремль осуществляет «демаркацию» административной границы Абхазии, строительство по всему ее периметру пограничной инфраструктуры и дислокацию спецподразделений федеральной службы госбезопасности. Используя право на вето в Совете Безопасности ООН, Россия 15 июня 2009 года, заблокировала деятельность миссии наблюдателей ООН в Абхазии. Все это создает серьезную угрозу миру и стабильности не только в Грузии, но и во всем регионе.

Миротворческий процесс в Абхазии заблокирован Россией. Однако действует закон Грузии от 23 октября 2008 г. «Об оккупированных территориях». Действует также утвержденная правительством Грузии 27 января 2010 г. «Государственная стратегия в отношении оккупированных территорий: Вовлечение путем сотрудничества» и «План Действий по Стратегии вовлеченности» от 3 июля 2010 г.

Целью правительства является сохранение и постепенное расширение экономических, культурных и иных связей с гражданами Грузии, живущими в оккупированной зоне; предоставление им всех тех благ и социальных льгот, которыми пользуются граждане в неоккупированной зоне (особенно в сфере образования и здравоохранения). Правительственная стратегия уже приносит первые положительные результаты.

Грузинская сторона сделала еще один важный шаг, направленный на сохранение мира в оккупированных территориях. 23 ноября 2010 года, выступая на заседании Европарламента, Президент Грузии Михаил Саакашвили выдвинул принципиально новую миротворческую инициативу. Грузия в одностороннем порядке взяла на себя обязательство о неприменении силы и невозобновлении огня, т.е. о готовности решать проблему территориальной целостности исключительно мирным путем.

Для реализации мирных инициатив Грузии, выхода из создавшегося взрывоопасного положения и предотвращения гуманитарной катастрофы необходим немедленный вывод из Абхазии оккупационных сил, интернационализация миротворческого процесса с участием нейтральных государств, возвращение в собственные дома беженцев и вынужденно перемещенных лиц. Только после этого возможно всеобъемлющее и справедливое разрешение конфликта, в том числе вопроса о политическом статусе Абхазии с учетом международного права, Конституции Грузии, истории региона и существующих реалий.

Россия все еще продолжает оккупацию Абхазии и Цхинвальского региона, однако целенаправленная внешняя политика правительства Грузии и усилия международного сообщества уже принесли немалые результаты. При посредничестве Швейцарии 9 ноября 2011 года между Москвой и Тбилиси достигнуто соглашение, в соответствии с которым, взамен согласия Грузии на вступление России в

Международную Торговую Организацию, Кремль прямо или косвенно признал легитимные государственные границы Грузии. Товарооборот на этих границах, в том числе на Абхазском и Цхинвальском участках Грузино – Российской границы (р. Псоу и Рокский тоннель) будет контролироваться международными мониторами. России и в дальнейшем непременно придется сделать диктуемые прагматическими соображениями более серьезные шаги в соответствии с фундаментальными нормами международного права.

Ситуация пока остается весьма сложной. Главным оружием сепаратистов и русских агрессоров всегда служила и служит сопровождавшееся массовыми этночистками физическое насилие и грубая ложь в виде сфальсифицированной истории, что так же является одной из форм духовного и идеологического насилия, культурного геноцида. Не имея в своем пропагандистском арсенале сколько-нибудь убедительных правовых аргументов для оправдания совершенных преступлений, включая «признание» Абхазии, Кремль пытается навязать миру сочиненные им ложные исторические стереотипы, чтобы предстать перед международным сообществом в личине борца за восстановление «исторической справедливости».

Предлагаемая справка, дакзывающая историческое право Грузии на свою исконную территорию - Абхазию, не лишает апсуа – абхазов права выдвигать те или иные справедливые политические требования. В то же время она совершенно однозначно показывает полную несостоятельность «исторических аргументов» пропагандируемых непосредственно хозяевами Кремля (в том числе В.Путиным, Д. Медведевым, С.Лавровым и другими) для оправдания продолжающейся агрессии России против Грузии. Настоящая, а не вымышленная история целиком и полностью на стороне целостности грузинского государства.

გამოყენებული ლიტერატურა
The Used literature
Использованная литература

1. ლია ახალაძე. აფხაზეთის ეპიგრაფიკა როგორც ისტორიული წყარო, I. თბ., 2005.
2. სალომე ბახია-ოქრუაშვილი. აფხაზთა ეთნიკური ისტორიის პრობლემები. თბ., 2010.
3. ჯემალ გამახარია. ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობათა ისტორიიდან. თბ., 1992.
4. ჯემალ გამახარია. აფსილ-აბაზგთა ეთნიკური ვინაობის საკითხისათვის. თბ., 1998.
5. ჯემალ გამახარია. აფხაზეთი: ისტორიისა და პოლიტიკის საკითხები. თბ., 2000.
6. ჯემალ გამახარია. აფხაზეთი და მართლმადიდებლობა. თბ., 2005.
7. თეიმურაზ გვანცელაძე. აფხაზური ენა. სტრუქტურა, ისტორია, ფუნქციონირება. თბ., 2011.
8. მარიამ ლორთქიფანიძე. აფხაზები და აფხაზეთი. მეორე შევსებული გამოცემა. თბ., 2012.
9. ნარკვევები საქართველოს ისტორიიდან. აფხაზეთი უძველესი დროიდან დღემდე. თბ., 2007.
10. ზურაბ პაპასქირი. ნარკვევები თანამედროვე აფხაზეთის ისტორიული წარსულიდან. I. თბ., 2004.
11. ზურაბ პაპასქირი. ნარკვევები თანამედროვე აფხაზეთის ისტორიული წარსულიდან. II. თბ., 2007.
12. საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე. აფხაზეთი. თბ., 2012.
13. ავთანდილ სონღულაშვილი. აფხაზი თუ აფსუა? თბ., 2007.
14. ბეჟან ხორავა. ოდიშ-აფხაზეთის ურთიერთობა XV-XVIII სს. თბ., 1996.
15. ბეჟან ხორავა. აფხაზთა მუჰაჯირობა. თბ., 2004.
16. ბეჟან ხორავა. აფხაზეთის სამთავროს გაუქმება. თბ., 2011.
17. О.Бгажба, С. Лакоба. История Абхазии. Сухуми, 2006.
18. Джемал Гамахария, Бадри Гогия. Абхазия - историческая область Грузии. Тб., 1997.
19. Геронтий Гасвиани. Абхазия. Древние и новые абхазы. Тб., 2000.
20. Мариам Д. Лордкипанидзе. Абхазы и Абхазия. Тб., 2012.
21. Очерки из истории Грузии. Абхазия с древнейших времен до наших дней. Тб., 1996.
22. Зураб Папаскири. Абхазия. История без фальсификации. Тб., 2009.

23. Статус автономных регионов Абхазии и Юго-Осетии в составе Грузии (1917-1988). Автор Тамаз Диасамидзе. Тб., 2004.
24. Леван Тоидзе. К вопросу о политическом статусе Абхазии. 1921-1931гг. Тб., 1996.
25. Роланд Топчишвили. Кавказоведческие исследования. Тб., 2011.
26. Assays from the History of Georgia. Abkhazia from ancient tomes till the present days. Tbilisi, 2011.
27. Causes of War Prospects for Peace. Tbilisi, 2009.
28. Cultural Heritage of Georgia Occupied Territories. Abkhazia. Tbilisi, 2012.
29. Mariam D. Lordkipanidze. The Abkhazians and Abkhazia. Tbilisi, 2012.
30. Regional Conflicts in Georgia – the Autonomous Oblast of South Osetia, the Autonomous Republic of Abkhazia (1989-2002). The Collecton of political-legal Acts. Author Tamaz Diasamidze. Tbilisi, 2003.

გამოცა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლებისა და კულტურის სამინისტროსთან არსებული მეცნიერთა დახმარების ფონდის ხელშეწყობით.

Was published with the support of the Fund of the Scientists Aid of the Ministry of Education and Culture of the Autonomous Republic of Abkhazia.

Издано при содействии фонда помощи ученым при Министерстве образования и культуры Абхазии

კომპიუტერული მომსახურება: დავით დარასელია
ირინა მარკოზაშვილი

Computer service: Davit Daraselia

Irina Markozashvili;

компьютерное обслуживание: Давид Дараселия

Ирина Маркозашвили

